

PROJEKTS

MEŽA UN SAISTĪTO NOZARU ATTĪSTĪBAS PAMATNOSTĀDNES
2014.-2020.GADAM

(Informatīvā daļa)

Rīga, 2014

SATURA RĀDĪTĀJS

Saīsinājumi	3
Ievads	5
1. Esošās situācijas raksturojums	5
1.1. Meža nozare, tās darbības sfēra	4
1.2. Mežs, meža daudzfunkcionalitāte, meža sniegtie pakalpojumi, meža ilgtspējīga apsaimniekošana un bioloģiskās daudzveidības saglabāšana	7
1.3. Meža veselība, dzīvotspēja un meža apsaimniekošanas risku mazināšana	17
1.4. Meža nozare tautsaimniecībā un sociālekonomiskie aspekti	18
1.5. Starptautiskie procesi meža nozarē	19
2. Ar meža nozari saistītās nozares	21
2.1. Meža nozares izglītība	21
2.2. Meža un meža produktu zinātne un pētniecība	22
2.3. Lauku attīstība un meža nozare	24
2.4. Enerģētika un meža nozare	25
2.5. Būvniecība un meža nozare	28
3. Sasaiste ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem	29
4. Meža un saistīto nozaru attīstības politikas pamatprincipi	43
5. Meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķi	44
6. Problēmas, kuras kavē meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķu sasniegšanu	45
7. Turpmākās rīcības plānojums	46
7.1. Rīcības virzieni attīstības politikas mērķu un rezultātu sasniegšanas politikas rezultāti (arī tiem pakārtotie darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji)	49
7.2. Plānotie uzdevumi un galvenie pasākumi izvīzītā mērķa sasniegšanai, katra mērķa rīcības virziena ietvaros	53
9. Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem novērtējums	60
10. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība	61
Pielikumi	43

SAĪSINĀJUMI

AER	Atjaunojamie energoresursi
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
Agenda 21	ANO konferencē "Vide un attīstība" akceptēts Rīcības plāns 21.gadsimtam
AS „LVM”	Valsts akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DAP	Dabas aizsardzības pārvalde
ECOSOC	ANO ekonomikas un sociālo lietu padome
Eiropa 2020	Eiropa 2020. Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei
EK	Eiropas Komisija
ELFLA	Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai
EM	Ekonomikas ministrija
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ETS	Emisiju tirdzniecības sistēma
Eurostat	Eiropas Savienības Statistikas birojs
FM	Finanšu ministrija
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
ĪADT	Īpaši aizsargājamas dabas teritorijas
KPFI	Klimata pārmaiņu finanšu instruments
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP 2020	Latvijas Lauku attīstības programma 2014.-2020. gadam
Latvija 2030	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam
LĢIA	Valsts aģentūra „Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra”
LIFE	Eiropas Savienības vides finanšu programma
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LU	Latvijas Universitāte
LVMI "Silava"	Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”
MAF	Meža attīstības fonds
MK	Ministru kabinets
MPS	Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava” un Latvijas Lauksaimniecības universitātes valsts zinātniskās izpētes mežu apsaimniekošanas aģentūra „Meža pētīšanas stacija”
MSAF	Medību saimniecības attīstības fonds
MSNP 2020	Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam
MVU	Mazie un vidējie uzņēmumi
NAP 2020	Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam
NATURA 2000	Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamas dabas teritorijas
NVO	Nevalstiskās organizācijas
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>)
PKC	Pārresoru koordinācijas centrs
RIS3	Viedās specializācijas stratēģija
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
Silava	Latvijas valsts mežzinātnes institūts „Silava”
SIVN	Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums
SM	Satiksmes ministrija

VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VMD	Valsts meža dienests
ZM	Zemkopības ministrija
UNFF	ANO Meža forums

IEVADS

Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes izstrādātas atbilstoši Deklarācijas par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību¹ 81. punktam: *Izstrādāsim priekšlikumus ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas un meža vērtības pieauguma veicināšanai, proporcionāli ieguldot ieņēmumus pašvaldību infrastruktūrā un nodrošinot meža apsaimniekošanas ekonomisko dzīvotspēju*, kas paredz Valdības rīcības plānā² 81.3 apakšpunktā: *Aktualizēsime Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes, iestrādājot tajās pamatprincipus koku ciršanas apjoma noteikšanai.*

Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes (turpmāk – Pamatnostādnes) ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kurā formulēti meža un saistīto nozaru attīstības vidēja termiņa (2014. – 2020.gadiem) stratēģiskie (attīstības politikas) mērķi, attīstības politikas pamatprincipi, rīcības virzieni attīstības politikas mērķu sasniegšanai, problēmas, kuras kavē šo mērķu sasniegšanu un politikas rezultāti.

Pamatnostādnes likumsakarīgi iezīmē meža nozares tālākas attīstības posmu, aktualizējot 2006.gada 18.aprīlī (prot. Nr.19 45.§) apstiprinātās Meža un saistīto nozaru pamatnostādnes (Ministru kabināta rīkojums Nr 273” Par Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņēm”)³.

Pamatnostādnes izstrādāja Zemkopības ministrijas izveidota darba grupa sadarbībā ar Ekonomikas ministriju un Vides un reģionālās attīstības ministriju un meža nozares interešu grupām.

Pamatnostādnes ir uzskatāmas par Latvijas meža nozares izaugsmes un attīstības politikas galveno dokumentu, kurā ir ietverta arī sasaiste ar citu nozaru rīcību un nepieciešamo darbību plānojumu.

Pamatnostādņu izstrāde ir cieši saistīta ar valsts ilgtermiņa plānošanas dokumentiem – Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030.gadam (Latvija 2030), Latvijas nacionālo reformu programmu „ES 2020” stratēģijas īstenošanai, Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam, Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādņēm 2013-2019.gadam, Pētniecības, tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādņēm 2014-2020.gadam un Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņēm 2013.-2020.gadam, u.c..

Kā būtiskākais avots pamatnostādņēs paredzēto ieguldījumu finansēšanai plānots ES 2014.-2020.gada plānošanas perioda fondu finansējums ar privāto līdzekļu līdzfinansējumu. Vienlaikus daudzi uzdevumi tiks īstenoti par valsts budžeta līdzekļiem, t.sk. ZM, VARAM, VMD un citu valsts pārvaldes iestāžu budžeta un funkciju ietvaros, kā arī par privātajiem līdzekļiem.

1. ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

1.1.Meža nozare, tās darbības sfēra un pārvalde

Mežs un zeme, uz kuras tas aug, ir vieni no galvenajiem dabas resursiem Latvijā. Meža platība un tajā uzkrātie resursi Latvijā nesamazinās, bet turpina pieaugt, vairojot arī meža pozitīvo ietekmi uz tautsaimniecību. Pieprasītākais un visefektīvāk izmantotais meža produkts ir koksne. Latvijā koksnes produktu ražošana veido būtisku vietējās tautsaimniecības daļu un meža nozare ir viena no nozīmīgākajām tautsaimniecības nozarēm.

Meža nozari veido mežsaimniecība un kokrūpniecība. Mežsaimniecība ietver meža zemes apsaimniekošanu pilnā meža audzēšanas ciklā, meža produkcijas sagatavošanu un tirdzniecību. Meža produkcija ir materiāla (kokmateriāli (koksne kā izejviela), sēnes, ogas u.c.) un nemateriāla (meža bioloģiskā daudzveidība, rekreācijas iespējas un pakalpojumi,

¹ <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/Straujumas-valdibas-deklaracija/>

² <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/straujumas-valdibas-ricibas-plans/>

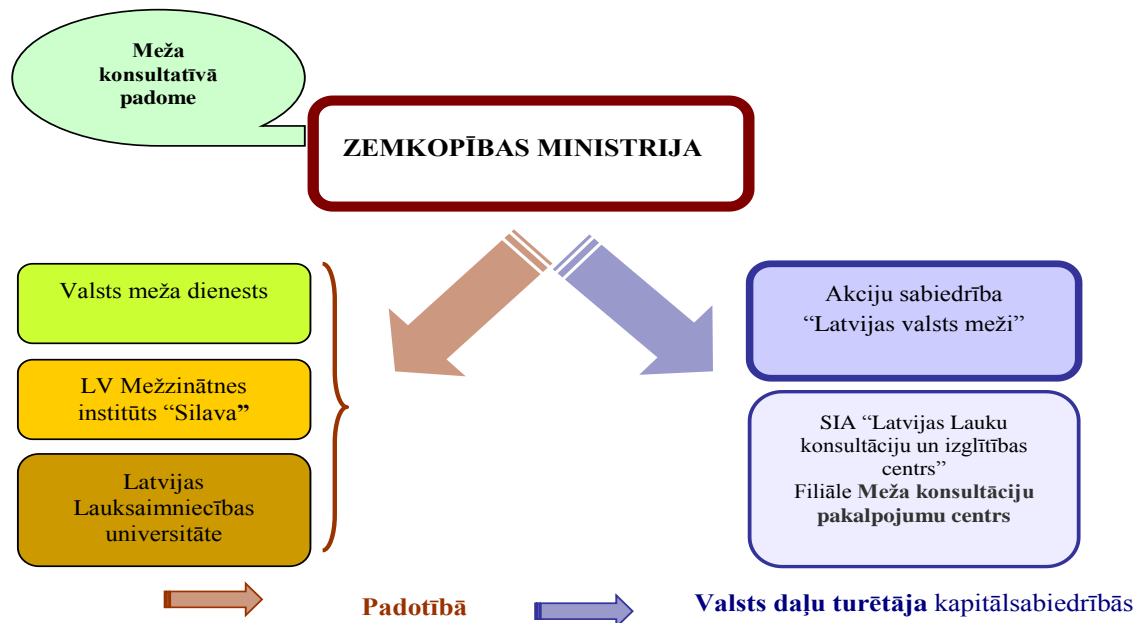
³ <http://likumi.lv/doc.php?id=133382>

galvenokārt meža aizsargājošās funkcijas u.c.). Savukārt, kokrūpniecība Latvijā apstrādā mežā saražoto un piegādāto koksni - apaļos kokmateriālus, cirsmu atliekas, iegūstot pirmapstrādes produkciju (zāģmateriāli, koksnes plātnes u.c.) un tālākapstrādes (amatniecības izstrādājumi (koka durvis, logi, koka ēkas, gatavā tara, mēbeles u.c.) produktus.

Meža nozare sekmīgi attīstījies tirgus ekonomikas apstākļos. Nozares saražotās produkcijas eksporta apjoma pieaugums kopš 1993.gada pieaudzis vairāk kā 18 reizi, 2014.gadā pirmo rezi sasniedzot 2 miljardu robežu (skat. MSNP 2020 1.pielikuma (turpmāk – Piel.) 6.8.2. attēlu). To veicinājuši vairāki faktori – kvalitatīva un pieejama izejvielu bāze (meža resursi, ilglaicīgas tradīcijas, zināšanas), kā arī valsts un nozares interešu grupu spēja vienoties par meža nozares attīstības ilgtermiņa mērķiem un šo mērķu sasniegšanas stratēģijas principiem. 1998. gada 28. aprīlī LR Ministru kabinets apstiprināja Meža politiku⁴ (MSNP 2020 2.pielikums), kas tika izstrādāta, iesaistoties visiem meža nozares interešu pārstāvjiem. Latvijas ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas priekšnosacījumi ir Latvijas meža politikā definētie mērķi un noteiktie principi, kuru īstenošanu nodrošina nozare politikas plānošanas dokumenti un normatīvie akti: Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes, kā arī Meža likumā un citos ar meža apsaimniekošanu saistītajos normatīvajos aktos ietvertais regulējums.

Meža nozares valsts pārvalde ar tās rīcībā esošajiem līdzekļiem rada apstākļus Meža politikas kopējo mērķu sasniegšanai. Kopš 2000. gada Meža politikā noteikto normatīvo funkciju veic Zemkopības ministrija, uzraudzības - Valsts meža dienests, bet lielāko daļu no valsts īpašumā esošajām meža platībām apsaimnieko valstij piederošs komersants - valsts akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”. Atbalsta funkciju, saskaņā ar Meža likumu⁵, nodrošina valsts institūciju veiktie pasākumi un valsts fīnamsējums - no Meža attīstības fonda, Mežību saimniecības attīstības fonda un citiem valsts finansējuma līdzekļiem, kas paredzēti meža ilglaicīgo funkciju stabilizācijai un meža nozares attīstībai.

Valsts publisko tiesību un valsts privāto tiesību realizācija ir institucionāli nodalīta. Lai tiktu uzklauti dažādu interešu grupu viedokļi, izveidota Meža konsultatīvā padome (skat. 1.attēlu).

1.attēls. ZM un saistīto institūciju shēma meža nozarē

⁴ <https://www.zm.gov.lv/mezi/statiskas-lapas/nozares-strategijas-politikas-dokumenti/latvijas-meza-politika?nid=328#jump>

⁵ <http://likumi.lv/doc.php?id=2825>

Lai iegūtu uzkrātu hronoloģisku informāciju par meža platības izmaiņām, meža resursu struktūru un dinamiku, mežaudžu bojājumiem, atmirušo koksni, par mežaudžu attīstības gaitu, kas nepieciešama meža resursu attīstības prognozēšanai un siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas vajadzībām, izveidota pastāvīga, funkcionējoša novērojumu sistēma. Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava" visā valsts teritorijā īsteno nacionālo meža monitoringu, iegūstot statistiski ticamu informāciju par meža resursu un meža veselības stāvokli. Nacionālā meža monitoringa ietvaros tiek veikts arī meža kaitēkļu un slimību zinātniskais monitorings, radot iespēju savlaicīgi prognozēt kaitēkļu un slimību savairošanos. Meža un vides faktoru (biotisko, abiotisko, antropogēno faktoru) mijiedarbību raksturojošus novērojumus institūts veic kopš 2014.gada.

Savukārt, informācija par mežā notikušo mežsaimniecisko darbību, tiek apkopota valsts informācijas sistēmā - Meža valsts reģistrs. Valsts meža dienests Meža valsts reģistrā uztur informāciju par visiem inventarizētiem mežiem, kā arī uzrauga meža apsaimniekošanu, izmantošanu un medības reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanu visos Latvijas mežos un nodrošina ar mežsaimniecību un medību saimniecību saistīto atļauju, apliecību, licenču, apliecinājumu un citus dokumentu un pakalpojumu pieejamību meža īpašniekiem..

Ievērojamais valsts mežu īpatsvars stabilizē koksnes pieejamību kokrūpniecībai Latvijā un veicina nozares konkurētspējas attīstību. Akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži” apsaimnieko Zemkopības ministrijas valdījumā esošos mežus. Akciju sabiedrība realizē valsts intereses meža apsaimniekošanā, nodrošinot meža vērtības saglabāšanu un palielināšanu, kā arī optimālos ienākumus no meža apsaimniekošanas ilgtermiņā⁶.

Koksnes ieguves apjomi valsts mežos tiek plānoti ilgtermiņā. Valsts meža dienests Meža valsts reģistrā uzturēto aktuālo informāciju par valstij piederošajiem mežiem izmanto maksimālo ciršanas apjomu aprēķināšanai. Saskaņā ar Meža likumu Ministru kabinets apstiprina kopējo maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu valsts mežos⁷ galvenajā cirtē pieciem gadiem.

Meža nozares attīstība ir vērtējama ilgtermiņā, ievērojot ekoloģiskos, ekonomiskos un sociālos aspektus. 2011.gadā tika veikts vispusīgs nozares izvērtējums par 20 gadu periodu⁸. Meža nozares attīstības novērtējums veikts, par pamatu izmantojot Eiropā vispāratzītu kritēriju un indikatoru sistēmu, kas izstrādāta saistībā ar Ministru konferencēm par mežu aizsardzību Eiropā – procesā Forest Europe⁹.

1.2. Mežs, meža daudzfunkcionalitāte, meža sniegtie pakalpojumi, meža ilgtspējīga apsaimniekošana un bioloģiskās daudzveidības saglabāšana

Mežs un tā produkti un pakalpojumi ir nozīmīgs sabiedrības labklājības avots. Mežs piedāvā koksnes biomasu enerģijas ieguvei, kokmateriālus būvniecībai un mēbelēm, vietu dzīvošanai un pārtiku. Meži aizsargā augsnes no erozijas un ūdens resursus, dod mājvietu nozīmīgai daļai bioloģiskās daudzveidības. Mežs ir ienākumu avots cilvēkiem un ģimenēm, kā arī piedāvā rekreācijas iespējas. Šo daudzo funkciju dēļ, mainoties sabiedrības vajadzībām, mainās arī meža politika un meža apsaimniekošana globālā, nacionālā un reģionālā līmenī.

Mežs¹⁰ klāj 3260 tūkstošus (Piel. 1.1.1. attēls) hektārus un aizņem 92 % no kopējās meža zemes¹¹ (3 575 tūkstošiem ha). Koksnes ieguvei bez saimnieciskās darbības

⁶ AS „Latvijas valsts meži” vidēja termiņa stratēģija (<http://www.lvm.lv/par-mums/misija-un-vizija/strategija>)

⁷ Ministru kabineta 2010.gada 30.jūnija rīkojums Nr.364 „Par koku ciršanas maksimāli pieļaujamo apjomu 2011.-2015.gadam” <http://likumi.lv/doc.php?id=212628>

⁸ Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu” <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file7065.doc>

⁹ Forest Europe: <http://www.foresteurope.org/>

¹⁰ mežs — ekosistēma visās tās attīstības stadijās, kur galvenais organiskās masas ražotājs ir koki, kuru augstums konkrētajā vietā var sasniegt vismaz piecus metrus un kuru pašreizējā vai potenciālā vainaga projekcija ir vismaz 20 procentu no mežaudzes aizņemtās platības (saskaņā ar Meža likuma 1.panta 34.punktu <http://likumi.lv/doc.php?id=2825>)

ierobežojumiem pieejami 3069 tūkstoši ha meža (Piel. 1.1.3. attēls). Meža platība Latvijā salīdzinājumā ar pagājušā gadsimta pirmo pusi ir dubultojusies (Piel. 1.1.2. attēls), savukārt kopējā koksnes krāja mežā kopumā palielinājusies gandrīz trīs reizes (Piel. 1.2.1.attēls).

Salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm Latvija pieskaitāma pie mežiem bagātām valstīm (Eiropā meži vidēji aizņem 33% no sauszemes teritorijas). Lielā mērā tas izskaidrojams ar to, ka Latvija atrodas mežu zonā. Tas nozīmē, ka meži šeit ir dabiski izveidojušies un, ka citas sauszemes ekosistēmas (biotopi) attīstoties kļūst par mežu. Latvijā ir sastopamas arī pļavas, tūrumi, purvi, kāpas. Taču pļavas un tūrumi, ja tos pārstāj apsaimniekot, ar laiku aizaug ar mežu. Arī purvi ar laiku kļūst par mežu, tāpat kāpas un citas sauszemes ekosistēmas.

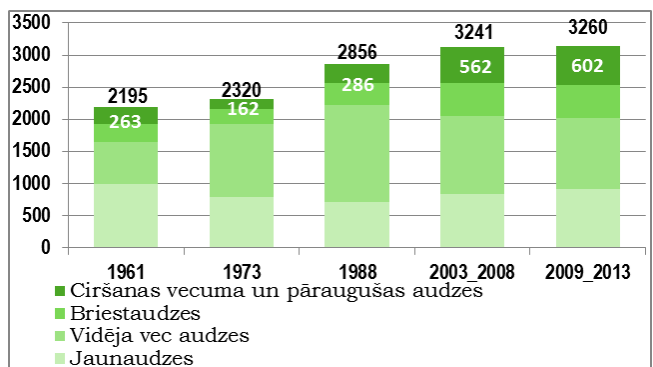
Meža platības Latvijā ir pieaugušas pateicoties valsts atbalstītai lauksaimniecības zemju apmežošanas politikai 1920. – 1940. gados, turpināja pieaugt arī pēc Otrā Pasaules kara, apmežojoties kolektivizācijas rezultātā pamestajām saimniecībām, un it īpaši pēdējo divdesmit gadu laikā, aizaugot vai apmežojot pēc zemes reformas neapsaimniekotās lauksaimniecības zemes. Savukārt, vāls meža platība ir saglabājusies nemainīga (Piel. 1.1.2. attēls).

Meža koksnes resursi

Saskaņā ar nacionālā meža monitoringa 2.cikla (2009. – 2013.gadi) datiem, kopējā koksnes krāja mežā sasniedz 667 miljonu kubikmetru (m^3). Vērojama arī stabila ciršanas vecumu sasniegušo mežaudžu vidējās koksnes krājas (m^3 uz viena meža hektāra) pieauguma tendence: saskaņā ar nacionālā monitoringa 1.cikla (2003.-2008.gadi) datiem gadā vidējā ciršanas vecumu sasniegušo audžu krāja bija $345 m^3/ha$, 2009.-2013.gadā – $368 m^3/ha$. Tas nozīmē, ka mežaudžu ražība uzlabojas. Ikgadējais koksnes resursu pieaugums (koksnes krājas pieaugums vienā gadā) Latvijā pārsniedz 25 miljonus kubikmetrus.

Mežaudžu sugu sastāvs ir atšķirīgs dažādās īpašuma formās: valstij piederošajos mežos dominē skuju koku sugas – 64.6% (skat. 2. un 3. attēlu), savukārt privātajos mežos, kas attīstījušies galvenokārt uz lauksaimniecības zemes – lapu koku sugas – 72 %. Jāatzīmē, ka ievērojamas platības - 286 tūkstoši hektāru, privātajos mežos aizņem balstalkšņu audzes.

Mežaudžu vecumstruktūrā pēdējās desmitgadēs visām galvenajām koku sugām ir palielinājies ciršanas vecumu sasniegušo un pāraugušo mežaudžu īpatsvars (2.attēls), tas norāda uz to, ka netiek nocirstas visas ciršanas vecumu sasniegušās mežaudzes. Piemēram, apšu un baltalkšņu audzēs ciršanas vecumu sasniegušo un pāraugušo audžu īpatsvars veido attiecīgi 46% un 40% no kopējās šo sugu mežaudžu aizņemtās platības. Tas liecina, ka Latvijas mežos uzkrājas mežaudzes ar samazinātu spēju aktīvi piesaistīt gaisa CO_2 . Tas samazina arī Latvijas mežu kopējo pielāgošanās spēju klimata pārmaiņām. Visu koku sugu vecuma struktūra pa desmitgadēm pielikumā (Piel. 1.3.2. – 1.3.17. attēls).

2. attēls Mežaudžu vecumstruktūras dinamika, 1000 ha

Īpašumstruktūra

¹¹ meža zeme — zeme, uz kuras ir mežs, zeme zem meža infrastruktūras objektiem, kā arī mežā ietilpstošie pārplūstošie klajumi, purvi, lauces un tam piegulošie purvi (saskaņā ar Meža likuma 1.panta 29.punktu)

Mežs tradicionāli pieder gan valstij, gan privātām fiziskām un juridiskām personām. Valsts īpašumā un lietojumā ir apmēram puse meža platību, otru daļu veido fizisko un juridisko personu īpašumā un lietojumā esošas meža platības (Piel. 6.1.1 attēls). Saskaņā ar VMD datiem (Meža valsts reģistrā reģistrētās inventarizētās meža platības) Latvijā valstij pieder mežs 1495633 ha platībā (49% no kopējās), kas ar nelielām izmaiņām aizņem 1920.gada zemes reformas rezultātā valsts īpašumā saglabātās un Krievijas kroņa apsaimniekotās teritorijas, savukārt pārējo īpašnieku mežu kopplatība ir 1559852 ha (51%), kas pieder privātām fiziskām un juridiskām personām un pašvaldībām, vaidojusies galvenokārt aizaugot lauksaimniecības zemei pēc Otrā Pasaules kara (izņemot Rīgas pilsētas mežus).

Īpašnieks (valdītājs)	Mežs, ha	Meža zeme, ha
ZM (AS "LVM")	1406629	1597440
ZM (Zin. meži)	26736	28353
VARAM (DAP)	59087	88259
AM	4518	7788
Citas min.	3678	3811
Fiziskas pers.	986113	1013891
Juridiskas pers.	530052	563961
Pašvaldības	43687	47975
SIA Rīgas meži	46631	52762

1.tabula Meža un meža zemes īpašnieki

Valsts sev piederošos mežus (1.tabula) ir uzticējusi apsaimniekot atbilstoši meža apsaimniekošanas mērķim: dabas aizsardzībai – VARAM (Dabas aizsardzības pārvaldei), zinātniskās izpētes vajadzībām - LVMI „Silva” un Latvijas Lauksaimniecības universitātes kopīgi izveidotai aģentūrai „Meža pētīšanas stacija”, izglītības vajadzībām – IZM (profesionālajām mācību iestādēm), kā arī speciālām vajadzībām, kas saistītas ar valsts drošību - Aizsardzības ministrijai. Pārējos valstij piederošos un ZM valdījumā esošos mežus apsaimnieko akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”. Šo mežu apsaimniekošanas mērķis saskaņā ar 1999.gada 24.augustā MK apstiprināto koncepciju "Latvijas meža nozares valsts pārvaldes institucionālās uzbūves optimizācija" (protokols Nr.43 13.§) ir valsts kā meža īpašnieka ekonomisko interešu īstenošana.

Privāto meža īpašumu struktūra ir sadrumstalota, tas ierobežo mežsaimniecības efektivitāti. Lielākajai daļai (90%) privāto meža īpašnieku pieder meža īpašumi, kas nav lielāki par 20 hektāriem. Šādu īpašumu īpatsvars veido vairāk nekā 40% no visu privāto mežu platības. (Piel. 6.1.2. attēls). Privāto mežu īpašumu struktūra ir dinamiska, kopš zemes reformas uzsākšanas meža īpašnieku skats ir samazinājies, pieaugot meža platībai vienā īpašumā.

Meža daudzfunkcionalitāte

Mežs pilda arī daudzas citas sabiedrībai nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas (aizsargā un uzlabo augsni un ūdens resursus, ir dzīvotne nozīmīgai daļai bioloģiskās daudzveidības, t.sk., daudzām retām sugām, piedāvā rekreācijas iespējas un samazina klimata izmaiņas, u.c.). Mežs glabā kultūrvēsturiskas zīmes un ir nozīmīgs ainavas elements.

Ievērojot to, ka mežs pilda daudzas sabiedrībai nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas un koksnes un nekoksnes produktiem un pakalpojumiem ir daudzfunkcionāls raksturs, meža apsaimniekošanai var būt dažādi mērķi. No tiem galvenie ir ekonomisku labumu ieguve (saimnieciskā darbība), dabas un vides aizsardzība, kā arī rekreācija.

Īstenojot meža apsaimniekošanu (mežsaimniecību) atbilstoši Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka visu meža funkciju līdzsvarotu saglabāšanu un attīstību, tiek respektētas visas meža funkcijas un vairākās paudzēs realizēta saudzīga prakse meža faunas un floras saglabāšanai. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai ir izveidotas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un mikroliegumi, kuru apsaimniekošanas mērķis ir dabas aizsardzība.

2010.gadā veiktais pētījums¹² pirmo reizi deva iespēju novērtēt aptuveno meža nekoksnes produktu un pakalpojumu vērtību un to ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību un meža sociālo nozīmi. Mežā iegūto nekoksnes produktu kopējā relatīvā vērtība ir 101 miljons euro (Piel. 3.3.1 attēls), lielākā daļa meža velšu tiek izmantotas pašpatēriņam, bet ~13 procenti no kopējās mežā iegūtās produkcijas nonāk tirgū (Piel. 3.3.2 attēls). Nozīmīgākais no meža guvumiem ir sēnes, kuru ieguves vērtība veido pusi no nekoksnes produktu vērtības (Piel. 3.3.3 attēls). Pašpatēriņā paterētās meža veltes tika novērtētas tirgus vērtībā un netika ņemtas vērā izmaksas, kas rodas, piemēram, braucot uz mežu, lai lasītu sēnes vai ogas, vai arī medību izdevumus. Tādēļ var apgalvot, ka šis rādītājs vairāk raksturo monetārās vērtībās meža sociālo nozīmi, bet ne ieguvumu Latvijas tautsaimniecībai.

Kopējā mežā sniegto komerciālo ne-mežsaimniecisko pakalpojumu vērtība ir ~37 miljoni euro, nozīmīgākie ir ar medībām saistītie pakalpojumi, to vērtība veido 73 procentus no kopējās pakalpojumu vērtības (Piel. 3.3.4 attēls).

Meža ekosistēma ir arī ievērojama oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistītāja, fotosintēzes rezultātā mežā augošie koki uzņem CO₂ un uzkrāj oglekli koksnē un augsnē. Līdz ar to mežainuma un krājas pieauguma palielināšanās stabili un pozitīvi ietekmē CO₂ piesaisti un oglekļa uzkrāšanos meža ekosistēmās (Piel. 1.4.1 attēls). Savukārt, pieaugušo un pāraugušo mežaudžu īpatsvara palielināšanās samazina un CO₂ piesaistes intensitāti šodien un it sevišķi, potenciālu nākotnē. Pārdomāti apsaimniekojot mežu, iespējams optimizēt meža oglekļa piesaistes potenciālu, kā arī uzlabot mežaudžu pielāgošanos sagaidāmo klimata pārmaiņu radīto risku pieaugumam. Papildus tam, mežā iegūto koksni pārvēršot produktos, saistītais ogleklis turpina glabāties koka produktos visā to dzīves ciklā. Līdz ar to koksnes produkti arī ir oglekļa krātuves. Plašāk izmantojot koksnes produktus gan mājāsaimniecībās, gan aizvietojojot ar tiem citus energoietilpīgus materiālus būvniecībā un citās industrijās, iespējams būtiski mazināt CO₂ koncentrāciju atmosfērā un klimata izmaiņas.

Meža bioloģiskā daudzveidība

Meža bioloģiskajai daudzveidībai ir nozīmīga loma meža produktivitātes, atjaunošanās un dzīvotspējas saglabāšanā un attīstībā, tāpēc bioloģiskās daudzveidības saglabāšana ir nozīmīga meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas sastāvdaļa. Vienlaicīgi mežam kā ekosistēmai ir būtiska nozīme kopējās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā uz zemes.

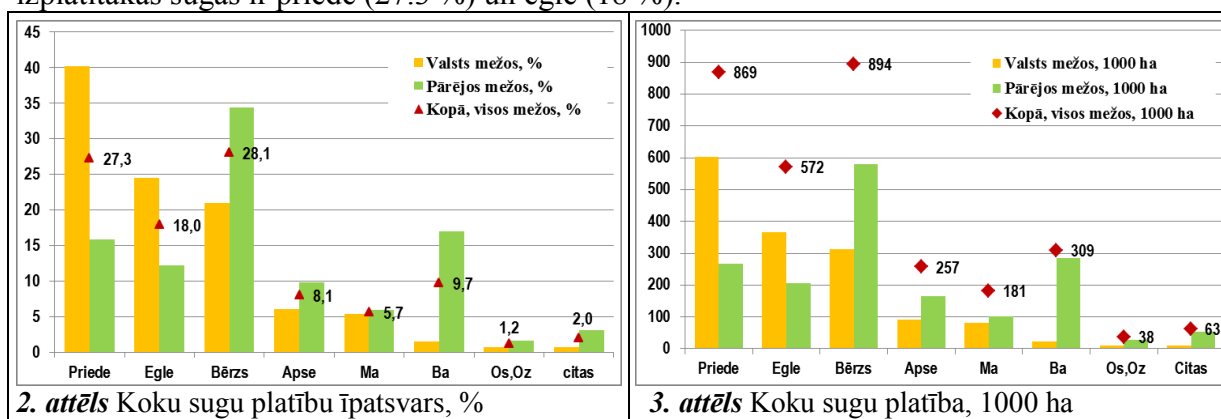
Saskaņā ar *Forest Europe* definīciju *Bioloģiskā daudzveidība nozīmē visu dzīvo organismu daudzveidību visās sauszemes, jūras un citu ūdens ekosistēmu un ekoloģisko kompleksu dzīvotnēs un ietvert sugu, starpsugu un ekosistēmu daudzveidību* (Helsinki 2. rezolūcija).

Latvijā 99 procentus meža veido vietējo sugu dabiska vai gandrīz dabiska ekosistēma ar dabiskām strukturālām, kompozicionālām un funkcionālām īpašībām, kurā notiek vai nesenā pagātnē ir notikusi mežsaimnieciskā darbība (Piel. 4.3.2. attēls). Cilvēka neietekmēts mežs sastopams 6889 ha platībā, kas aizņem 0.2% no kopējās meža platības. Lielākā daļa mežu Latvijā veidota, veicinot dabisko atjaunojošanos vai pārtraucot attiecīgajā teritorijā lauksaimniecisko darbību, ļaujot mežam iesaistīties. Sētas vai stādītas audzes veido vidēji 13 procentus meža. Saskaņā ar nacionālā meža monitoringa datiem, mežaudzes, kuru sastāvā ir vairāk kā 3 koku sugas aizņem vien deviņus procentus, vairāk par piecām koku sugām vienā audzē sastopams reti – tikai 0,2 procenti, bet 2 līdz 3 koku sugas veido vairāk par pusi mežaudžu, viena koku suga dominē 37 procentos meža platību (Piel. 4.1.1. attēls). Viena koku suga dominē sausieņu meža tipos, kuru nabadzīgās augsnes nav piemērotas lielai daļai citu koku sugu.

Latvijas mežos kopumā sastopamas vairāk kā 50 vietējo koku un krūmu sugas. Saskaņā ar Meža monitoringa 2.cikla datiem (2.un 3.attēls) lielāko daļu Latvijas mežu (54.7 %) veido vietējo sugu dabiska vai gandrīz dabiska ekosistēma ar dabiskām strukturālām, kompozicionālām un funkcionālām īpašībām, kurā notiek vai nesenā pagātnē ir notikusi mežsaimnieciskā darbība (Piel. 4.3.2. attēls).

¹² Pētījums „Meža nekoksnes produktu un pakalpojumu devuma Latvijas tautsaimniecības novērtējums” projektā „Papildus pētījumi Integreto vides un meža ekonomisko kontu izstrādē Latvijā”

aizņem lapu koki, no kurām izplatītākās sugas ir bērzs (28.1 %), baltalksnis (9.7 %), apse (8.1 %) un melnalksnis (5.7 %). Skujkoki kopumā aizņem 45.3 % mežu platību, no kuriem izplatītākās sugas ir priele (27.3 %) un egle (18 %).

Latvijā dabas apstākļi ir labvēlīgi trīs dabisko meža augāju formāciju attīstībai, kas iedalīti 11 galvenos biotopu tipos. Visās organismu grupās, par kurām ir pieejama informācija, ar mežu saistīti 17 – 84 % aizsargājamo sugu.

Saskaņā ar prof. M.Laiviņa informāciju, dati par floras un faunas bagātību Latvijas mežos ir ļoti nevienmērīgi - stipri atšķiras dažādu organismu grupu izpēti līmenis gan kopumā Latvijā, gan arī meža biotopos. Sugu daudzveidības pētījumi par Latvijas mežiem līdz šim nav publicēti, pieejami ir tikai fragmentāri dati par atsevišķām augu un dzīvnieku grupām.

Latvijas mežos konstatētas 304 ķērpju sugas, kas ir 60,3 % no Latvijas ķērpju floras. Latvijas mežos sastopamas 47 ķērpju sugas, kas iekļautas aizsargājamo sugu sarakstā. Tā ir ievērojama daļa no visām aizsargājamām ķērpju sugām (84,0 %).

Latvijas meža biotopos sastopamas 298 sūnu sugas (58% no kopējā sugu skaita Latvijas sūnu florā) no 120 ģintīm un 52 dzimtām. ES direktīvu sarakstā un Bernes konvencijā iekļautas 3 sūnu sugas, kas sastopamas Latvijas mežos. ES direktīvu V pielikumā (dzīvnieku un augu sugas, kas ir kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama) iekļauta 1 Latvijas mežos sastopama sūnu suga.

Latvijas meži nodrošina dzīves vidi 656 vaskulāro augu sugām no 79 dzimtām un 305 ģintīm. Tas ir 40% no kopējā vaskulāro augu sugu skaita Latvijas florā. No kopējā mežā sastopamo sugu skaita svešzemju sugas (adventīvas sugas un dārza bēgļi) ir tikai 5 %, bet Latvijas florā kopumā to īpatsvars ir daudz lielāks - aptuveni 30%. Tātad attiecībā uz vietējām (autohtonajām) sugām meža nozīme ir pat lielāka - mežs ir dzīves vide 51% no autohtonajām sugām.

Meži ir ļoti nozīmīgi Latvijas reto un aizsargājamo augu sugu saglabāšanā, tajos sastopamas 111 īpaši aizsargājamas sugas (51% no visām aizsargājamām sugām) Tikai aptuveni pusei (46%) no visām mežā sastopamām īpaši aizsargājamām sugām to aizsardzību ir iespējams nodrošināt arī ārpus meža, bet pārējās sugas var augt tikai mežā, retos gadījumos arī biotopos, kas saistīti ar mežu.

Svarīga nozīme dabas aizsardzībā, t.sk. meža bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā, ir ne tikai atsevišķu sugu augtenei, bet biotopam kopumā - visu biotisko un abiotisko ekoloģisko apstākļu kopumam, kas veido katru konkrēto biotopu. Īpaši aizsargājamo biotopu sarakstā iekļauti kopējās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā nozīmīgi meža biotopi. Daļa no tiem Latvijā ir ļoti reti un aizņem nelielas platības, piemēram, parastā skābarža meži, kura retumu nosaka galvenokārt klimatiskie apstākļi un augsnes īpašības. Šos mežus apdraud mežsaimnieciskā darbība, kas neatbilst tiem raksturīgās struktūras saglabāšanai. Daži citi biotopi ir gan reti sastopami, gan to struktūru būtiski ietekmējusi cilvēka darbība vai tās izmaiņas. Piemēram, grīni un virsājus vairs neizmanto ganīšanai, un tie aizaug. Īpaši

aizsargājamo biotopu sarakstā iekļauti arī biotopi, kuru platības samazinājušās galvenokārt lauksaimnieciskās darbības vai klimatisko apstākļu rezultātā, piem. platlapju meži. Platlapju meži Latvijā atrodas tuvu sava izplatības areāla ziemeļu robežai, ar šiem mežiem saistīts liels skaits sugu, tāpēc tiem ir liela nozīme no bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā. Ar mežiem saistīto biotopu aizsardzībai Latvijā ir divi galvenie virzieni – reti sastopamu veģētācijas tipu (īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstā iekļauto biotopu) un dabisko meža biotopu (mežaudžu atslēgas biotopu) aizsardzība. MK „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” pielikumā iekļauti dažādu veidu īpaši aizsargājami biotopi. Mikroliegumu veidošanas kārtību īpaši aizsargājamiem biotopiem nosaka Mikroliegumu noteikumi. Lielākajai daļai īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstā iekļauto meža biotopu mikroliegumi veidojami tikai raksturīgās vietās, kur augu sabiedrības ir stabilas un to struktūra ilgstoši nav mainījusies. Zemkopības ministrijas instrukcija nosaka kārtību, kādā tiek noteikti meža biotopi, kuriem izveidojami mikroliegumi.

Mežā uzkrātā atmirusī koksne ir viens no bioloģiskās aduzveidības struktūras elementiem. Saskaņā ar nacionālā meža monitoringa datiem, uzkrātais atmirušās koksnes apjoms uzskaitīts kopš 2003.gada divos monitoringa ciklos (skat.arī Piel. 5.5.1. un 4.5.2. attēlus).

2. Tabula Atmirušās koksnes daudzums

Atmirušās koksnes veids	2003.-2008.g. m ³ /ha	2009. – 2013.g m ³ /ha
Kritusi	10,4	15,5
Stāvoša	6,9	8,8
Kopā	17,3	24,3

Monitoringa novērojumu ietvaros atmirušās koksnes apjoms izvērtēts (1) sausieņu, (2) slapjajņu, (3) purvaiņu, (4) āreņu un (5) kūdraiņu meža tipos sadalījumā pa caurmēriem.

3.tabula Atmirušās koksnes apjoms dažādos meža tipos

Atmirusī koksne	Atmirušās koksnes dimensijas, cm				
	6,1_10 (cm)	10_20 (cm)	20_30 (cm)	>30 (cm)	Kopā, m ³ /ha
1 Sausieņi, stāvoša, m ³ /ha	0,9	2,8	2,4	2,7	8,8
1 Sausieņi, kritusi, m ³ /ha	1,3	5,4	4,4	4,8	15,9
1 Sausieņi, kopā atmirums, m³/ha	2,2	8,2	6,8	7,5	24,7
2 Slapjajņi, stāvoša, m ³ /ha	1,0	3,1	2,7	1,9	8,7
2 Slapjajņi, kritusi, m ³ /ha	1,3	6,5	4,4	3,1	15,4
2 Slapjajņi, kopā atmirums, m³/ha	2,3	9,7	7,1	5,0	24,1
3 Purvaiņi, stāvoša, m ³ /ha	1,3	3,6	2,5	1,3	8,7
3 Purvaiņi, kritusi, m ³ /ha	1,2	5,2	3,7	1,5	11,6
3 Purvaiņi, kopā atmirums, m³/ha	2,4	8,7	6,2	2,8	20,2
4 Āreņi, stāvoša, m ³ /ha	1,3	3,3	2,3	2,1	9,0
4 Āreņi, kritusi, m ³ /ha	1,5	6,0	5,0	4,3	16,7
4 Āreņi, kopā atmirums, m³/ha	2,7	9,3	7,3	6,4	25,8
5 Kūdraiņi, stāvoša, m ³ /ha	1,1	4,0	3,3	1,7	10,2
5 Kūdraiņi, kritusi, m ³ /ha	1,4	7,4	5,0	3,3	17,1
5 Kūdraiņi, kopā atmirums, m³/ha	2,6	11,4	8,3	5,0	27,3

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu īsteno:

- (1) Mežos, kuri iekļauti īpaši aizsargājamās teritorijās (ĪATD), mikroliegumos, t.sk. Natura 2000 teritorijās, un kuru galvenais apsaimniekošanas mērķis ir dabas aizsardzība,
- (2) mežos, kuru galvenais apsaimniekošanas mērķis ir saimnieciskā darbība.

Īpaši aizsargājamās teritorijās meži aizņem 49% no kopējās ĪATD platības, kurās dabas aizsardzības un apsaimniekošanas kārtību nosaka ĪADT individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi vai MK noteikumi „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (IADT, kurām nav individuālo noteikumu), kā arī MK noteikumi „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”.

Latvijā noteiktas 333 Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (Natura 2000), kurās jānodrošina labvēlīgs aizsardzības statuss (t.i., jānodrošina, ka populācijas vai platības ir stabilas vai palielinās) sugām un biotopiem, kuru dēļ šīs vietas ir izvēlētas. Saskaņā ar Meža valsts reģistra informāciju, pavisam 345345 hektāru mežu iekļauti Natura 2000 teritorijās, kas sastāda 43.5% no kopējās valsts Natura 2000 teritorijas un veido 10.6% no kopējās meža platības. Natura 2000 valsts mežos aizņem 205616 ha, privātajos mežos – 133791 ha un pašvaldību mežos – 5939 hektāru.

Lai nodrošinātu dabas aizsardzības mērķu īstenošanu ĪADT, mikroliegumu un Natura 2000 meža teritorijās, noteikti saimnieciskās un mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi. Mežsaimnieciskā darbība, galvenā cirte un kopšanas cirte aizliegta 207.5 tūkstošos ha (6.8% no kopējās meža platības), kalicirte aizliegta 211.4 tūkstošo ha (6.9%). Papildus tam aizsargājamās teritorijās bez konkrētiem aprobežojumiem atrodas vēl 443.1 tūkstotis ha (14.5%). (Detalizētu informāciju skat.1.pielikumā).

Lai varētu pārbaudīt, vai dabas aizsardzības statuss tiek nodrošināts, ir jāveic šo sugu un biotopu monitorings. Monitoringa programma izstrādāta tā, lai varētu izpildīt Latvijas normatīvo aktu, ES direktīvu un starptautisko konvenciju prasības attiecībā uz bioloģiskās daudzveidības monitoringu. Programma ir sadalīta vairākos līmeņos un paredz bioloģiskās daudzveidības monitoringa veikšanu visā Latvijas teritorijā, vienlīdz labi pārstāvēt sugas un biotopus aizsargājamās teritorijās un ārpus tām. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmas mērķi ir (1) sniegt informāciju par īpaši aizsargājamo sugu un biotopu stāvokli un izmaiņām *Natura 2000* vietās, (2) sniegt informāciju par sugu populāciju lieluma un biotopu platību izmaiņu tendencēm valstī un (3) noteikt dabisko un antropogēno faktoru ietekmi uz novērojamiem biotopiem un sugām. Lai nodrošinātu šo mērķu īstenošanu, bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmu iedala trīs sadaļās: *Natura 2000* vietu monitorings, Fona monitorings un Speciālais monitorings. Programmas ieviešanu koordinē DAP.

Lai sekmētu ĪADT meža teritoriju atbilstošu apsaimniekošanu sabiedrības interesēs, būtiski nodrošināt atbilstošas kompensācijas privāto mežu īpašniekiem par negūtajiem ienākumiem no mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem. Kompensāciju maksājumi par saimnieciskās darbības ierobežojumiem Eiropas nozīmes aizsargājamo biotopu Natura 2000 tīklā esošo privāto mežu platībās to īpašniekiem tiek maksāti Lauku attīstības programmas ietvaros no Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai līdzekļiem. Savukārt privāto mežu īpašnieku tiesības uz kompensācijām no Latvijas valsts budžeta par ierobežojumiem saimnieciskai darbībai nacionālas nozīmes īpaši aizsargājamās teritorijās paredz likums „Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās”¹³.

Lai arī kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā ir palielinājies aizsargājamo meža teritoriju īpatsvars, tomēr joprojām pieejamā sistemātiskā informācija par bioloģisko

¹³ <http://m.likumi.lv/doc.php?id=256138>

daudzveidību meža ekosistēmās ir atšķirīga dažādos bioloģiskās daudzveidības līmeņos. Pieejamā informācija par galveno meža koku sugu ģenētisko daudzveidību liecina, ka tā ir ievērojama. Veiktie pētījumi, t.sk., izmantojot molekulāros marķierus, pierāda, ka Latvijas priežu, egļu un bērzu populācijas uzrāda augstu ģenētisko daudzveidību. Tas liecina par šo audžu ģenētisko veselību un ilglaicīgu dzīvotspēju. Populācijas satur arī pietiekamu skaitu retu alēļu, kas dos iespēju nākotnē piemēroties mainīgajiem klimata apstākļiem. Ir pieejama pamata informācija par pārējām meža ekosistēmu veidojošām sugām atradņu līmenī, bet tā nav sistemātiski izvērtējama laika rindās. Ainavu līmenis rada visvairāk diskusiju sabiedrībā, bet šajā jomā ir pieejama informācija par mežaudžu struktūru, savukārt telpiskās aprakstīšanas un izvērtēšanas metodes pašlaik tiek attīstītas. Ainavu politikas pamatnostādnes (APP) formulētas problēmas, kas saistītas arī ar Latvijas mežu apsaimniekošanu, uzsverot, ka, aizaugot lauksaimniecībā izmantojamai zemei, samazinās atklāto lauku ainavu īpatsvars, kas vietām negatīvi ietekmē gan cilvēka dzīves, gan saimniecisko vidi, gan bioloģisko daudzveidību un, ka pieaugot meža ciršanas apjomiem, palielinās izcirstās platības, mainās mežaudžu vecumstruktūra un meža vizuālais veidols, kas sabiedrības vērtējumā pazemina meža ainavu kvalitāti. Vienlaicīgi APP atzīst, ka nav metodisku vadlīniju ainavu novērtēšanai dažādos teritorijas attīstības plānošanas līmeņos un pašlaik Latvijas ainavas tiek vērtētas, izmantojot dažādas pieejas. Līdz ar to trūkst salīdzināmas, visaptverošas un pēctecīgas informācijas par Latvijas ainavām. Nav arī apkopojumu par pētījumiem ainavu jomā Latvijā un starpdisciplināru zinātnisko pētījumu par ainavu attīstību, līdz ar to trūkst arī argumentu lēmumu pieņemšanā par ainavu politikas jautājumiem – ainavu aizsardzību, plānošanu un pārvaldību.

Tikpat aktuāls uzdevums ir iegūt sistemātisku, zinātniski pamatotu informāciju par meža bioloģisko daudzveidību laikā visiem trim bioloģiskās daudzveidības līmeņiem ilgtspējīgi apsaimniekotā mežā ārpus ĪADT, šim mērķim nacionālajā meža monitoringa tīkla parauglaukumos, papildus atmirušās koksnes uzkaitei, iegūstot informāciju par noteiktiem bioloģisko daudzveidību raksturojošiem indikatoriem.

Mežos, kuru galvenais apsaimniekošanas mērķis ir saimnieciskā darbība, meža bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu nodrošina (1) normatīvie akti, (2) „dabai draudzīgu” metožu pielietošana (piem., meža dabiskā atjaunošanās, mistrotu audžu veidošana, ierobežotas platības kailcirtes un to telpiskais izvietojums, izlases ciršu saimniecība, u.c.) un (3) meža īpašnieku izglītošana par „dabai draudzīgu” metožu pielietošanu meža apsaimniekošanā.

Mežos, kuru apsaimniekošanas galvenais mērķis ir saimnieciskā darbība, Meža likums nosaka, ka meža īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākums ir ievērot vispārējās dabas aizsardzības prasības, lai:

- 1) nodrošinātu meža bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu;
- 2) saglabātu meža spēju pasargāt augsni no erozijas;
- 3) pasargātu virszemes un pazemes ūdeņus no piesārņošanas;
- 4) saglabātu būtiskus kultūras mantojuma elementus mežā;
- 5) veicinātu meža noturību un pielāgošanos klimata pārmaiņām.

Valstij piederošajos saimnieciskās darbības mežos (AS „LVM” valdījumā esošās teritorijas) 2014.gadā mežus apsaimniekoja šādiem mērķiem: (1) dabas aizsardzībai - 16.3% no kopējās meža platības, (2) rekreācijai - 2.1%, (3) ar neskaidru mērķi (līdz apsekošanai dabā) - 0.8%. (4) Ekomežu (noteiktas meža teritorijas (100ha - 5000 ha), kurās ir atšķirīgi apsaimniekošanas nosacījumi) sastāda 15%. Koksnes audzēšanai atstāti 82.9% mežu.

Kopš 2011. gada AS „LVM” zemēs, kas atrodas ārpus ĪADT, atsākta Latvijas un ES nozīmes aizsargājamo biotopu apzināšana un kartēšana, kā arī reto un īpaši aizsargājamo sugu atradņu kartēšana. AS „LVM” apsaimniekotajos mežos nogabali, kuros identificēti ES aizsargājamo biotopi, tiek apsaimniekoti ar mērķi – dabas aizsardzība. ES aizsargājamo

biotopu saglabāšanu nodrošina AS „LVM” noteiktie stratēģiskie mērķi dabas daudzveidības saglabāšanai: AS „LVM” vidēja termiņa stratēģija). Vides mērķu sasniegšanai AS „LVM” veic sekojošus pasākumus:

- mežaudzēm nosaka apsaimniekošanas mērķim piemērotu apsaimniekošanas režīmu un paņēmieni izvēlei;
- nodrošina vecu mežu īpatsvaru meža masīvos (ekoloģiski definētās teritorijās (~10-20 tūkstoši ha));
- nosaka teritorijas ar augstu bioloģiski vērtīgu platību koncentrāciju (ekomeži dabai), sabiedrības rekreācijas teritorijas (ekomeži rekreācijai) un medņu riestus, kurās apsaimniekošanas metodes (noteikta vecumstruktūra, kailcirsmu izvietošana un veidošana, galvenās cirtes paņēmieni u.c.) ir atšķirīgas, un vērstas uz nosaukto vērtību nodrošināšanu.

AS „LVM” koksnes audzēšanas (saimnieciskā meža) platībās, realizējot kailcirtes priekšu mežos un saglabājot dabiskam mežam raksturīgās struktūras, tiek atdarināts liela mēroga dabiskais traucējums – meža degšana ar tai sekojošu augsnes sagatavošanu, kas veicina augsnes virskārtas mineralizāciju. Savukārt, realizējot izlases un pakāpeniskās cirtes, tiek atdarināti zemas intensitātes dabiskie traucējumi (vējgāzes, atsevišķu koku izgāšanās, slimību un kaitēkļu bojājumi), tādējādi veidojot atvērumus audzes vainaga klājā, saglabājot audzes stabilitāti, mikroklimatu, saglabājot dabiskam mežam raksturīgās struktūras (bioloģiski vecie koki, sausie koki un atmiruši koksne dažādās trūdēšanas stadijās, pamežs, paauga, pārmitrās ieplakas, īslaicīgi vai pastāvīgi pārplūstoši klajumi, neskartas koku grupas), meža videi raksturīgo sugu daudzveidību (dobumainie koki, dzeņveidīgo putnu izkalti koki, veci celmi un koksnes sēnes, skudru pūžņi un putnu ligzdas). Kā vienā, tā otrā gadījumā tiek veicināta mozaīkveida audzes struktūras veidošanās. Savukārt meža masīvu/ainavu līmenī, plānojot meža apsaimniekošanu, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai AS „LVM” nodrošina, ka 70 gadus un vecāku audžu īpatsvars netiek samazināts zem noteiktā, netiek atjaunotas meža meliorācijas sistēmas vietās, kur tas var negatīvi ietekmēt pārmitro mežu biotopu dabisko attīstību, ainavā tiek saglabātas dabas daudzveidībai īpaši nozīmīgas vietas (aizsargājamo sugu dzīvotnes, aizsargājami biotopi, meža robežjoslas gar ūdeņiem, mitrzemēm, citām nemeža zemēm).

2013.gadā AS „LVM” teritorijā veikts aizsargājamo putnu, augu sugu un biotopu monitorings. 2013. gadā AS „LVM” zemēs konstatēts vairāk kā 1300 jaunu retu un īpaši aizsargājamo augu, sēņu, ķērpju, bezmugurkaulnieku sugu atradņu, bet trīs sezonu laikā - vairāk kā 4000 retu un īpaši aizsargājamo sugu atradņu. 2013.gada sezonā konstatētas 3 Latvijas florai un faunai jaunas sugas: Sirplapu strautsūna (*Dichelyma falcatum*) un 2 vaboļu sugas, kā arī 2 sugas, kurām līdz šim zināmo atradņu skaits Latvijā bija mazāks par 10, par ko ziņots Latvijas Universitātes zinātniskajā konferencē.

AS „LVM” teritorijā papildus līdz šim atrastajiem un aizsargātajiem dabisko mežu biotopiem (50 tūkst. ha) ik gadu saimnieciskajos mežos tiek kartēti biotopi, kas atbilst Latvijas un ES nozīmes aizsargājamiem biotopiem un vērtēta to kvalitāte, līdz šim konstatēti jau 24,7 tūkst. hektāru 30 aizsargājamo biotopu veidi. No tiem 2013.gadā konstatēti 7,7 tūkst. ha. Lielāko īpatsvaru veido meža un purva biotopi, visbiežāk konstatētie meža biotopi ir Staignāju meži, Veci vai dabiski boreāli meži un Purvaini meži. Izcilas un labas kvalitātes meža biotopi ir 48%, bet vidējas un zemas kvalitātes – 52%. AS „LVM” biotopu vērtējums neraksturo Latvijas vai ES nozīmes aizsargāto biotopu kvalitāti, bet saimnieciskajos mežos identificēto biotopu kvalitāti. AS „LVM” biotopu monitorigam tiek izmantotas anketas, kādas izmanto arī Dabas aizsardzības pārvalde, bet biotopu kvalitāti papildus anketām AS „LVM” vērtē pēc 4 baļļu skalas atbilstoši attiecīgā biotopa indikatorsugu un speciālo sugu sastopamības īpatsvaram. Saimnieciskajos mežos 2013.gadā atrasto biotopu kvalitāte bija: izcila kvalitāte - 7,2%, laba kvalitāte - 40,6%; vidēja kvalitāte – 38,5% un zema kvalitāte – 13,7%.

2013.gadā AS „LVM” darbinieki ir ziņojuši par 188 jaunatrastām lielajām ligzdām. Līdz eksperta slēdzienam visām jaunatrastajām ligzdām nosaka 500 m aizsargzonu un mežsaimniecisko darbību neplāno. Kopā AS „LVM” datu bāzē ir informācija par 1650 lielajām ligzdām, no tām 944 aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas vietas, tai skaitā arī informācija par vēsturiskajām ligzdošanas vietām. Visām zināmajām ligzdām AS „LVM” nodrošina atbilstošu aizsardzību. 2013.gadā AS „LVM” datu bāze papildināta ar 160 jaunu īpaši aizsargājamo putnu ligzdu atradnēm.

AS „LVM” monitoringa rezultātus izmanto, plānojot saimniecisko darbību. Lai mazinātu saimnieciskās darbības ietekmi uz konstatētajām dabas vērtībām, nosaka papildus piesardzības pasākumus. Piem., nodrošina melno stārķu ligzdu aizsardzību 500 m rādiusā ap ligzdu līdz eksperta lēmumam par atbilstošā potenciālā mikrolieguma un tā buferzonas platības noteikšanu. (2014.gada sezonā 136 ligzdām), ap medņu riestu vietām - 1000m rādiusā pavasara – vasaras periodā nenotiek mežsaimnieciskā darbība (2014.gada sezonā 241 riesta teritorijā, 86 tūkst. ha platībā). 2013.gadā. uzsākta tādu AS „LVM” ceļu, kas ved caur dabas teritorijām, kur ligzdo vai riesto aizsargājami putni, slēgšana uz ligzdošanas laiku no marta līdz jūlija beigām, piem., AS „LVM” Rietumvidzemes mežsaimniecībā.

Lai uzlabotu vai atjaunotu aizsargājamo biotopu un aizsargājamo sugu dzīvotņu kvalitāti, 2013.gadā 262 ha platībā ir izkopti meža biotopi, 142 ha platībā veikta medņu riestu dzīvotņu kopšana.

Ilgtspējīga meža apsaimniekošana

Latvijā ir visi priekšnoteikumi ilgtspējīgai un produktīvai meža apsaimniekošanai - atbilstošs klimats, zemes resursi, zināšanas. Ir izstrādātas uz ilglaicīgiem pētījumiem balstītas rekomendācijas meža ražības paaugstināšanai (meža atjaunošanai un ieaudzēšanai, jaunaudžu kopšanai). Ir pieejams augstvērtīgs, ģenētiski uzlabots un klimata izmaiņām piemērots galveno vietējo koku sugu reproduktīvais materiāls. Balstoties uz mežzinātnes pētījumiem¹⁴ un, plānojot mežsaimniecības pasākumus ilgtermiņā, iespējams veicināt koksnes pieaugumu un uzlabot nākotnes mežu kvalitāti un to pielāgošanos mainīgajiem klimatiskajiem apstākļiem, piemēram, atjaunot daļu izcirtumu stādot vai sējot ar attiecīgajiem apstākļiem piemērotas izcelsmes koku sugām, nodrošinot straujāku un veselīgāku meža pieaugumu. Tomēr, Latvijas mežzinātnes atziņas mežsaimniecības efektivitātes paaugstināšanā un zināšanu pārnese visā meža apsaimniekošanas ciklā (īpaši privātajos mežos) šobrīd nenotiek pilnā apjomā.

Aptuveni 90% Latvijas teritorijas potenciāli pakļautas pārlieta mitruma riskam¹⁵. Lai sekmētu zemes efektīvu izmantošanu ar lauksaimniecību saistītajām darbībām, Latvijas teritorijā 1,49 milj. ha lauksaimniecībā izmantojamās zemēs ir izbūvētas meliorācijas sistēmas, tai skaitā applūstošo zemju mitruma režīma regulēšanai izbūvēti 53 polderi ar kopplatību 50 tūkst. ha. Savukārt meža hidromelioratīvais fonds sastāda 46,3% no meža kopplatības, no kuras meliorēti ir apmēram 40% no pārmitrajiem mežiem. Meža meliorācija Latvijā veicina ūdens resursu līdzsvarotu izmantošanu, samazinot pavasara plūdus un palielinot ūdens daudzumu vasaras mazūdens periodā. Pavasara plūdu intensitāte nosusinātās teritorijās ir zemāka, jo pa grāvjiem ūdens plūst arī ziemā, tādējādi drenējot augsni, un pavasarī meliorēta platība ir labāk sagatavota plūdiem kā nemeliorēta, kur augsne ir piesātināta ar ūdeni. Meliorētajās meža teritorijām raksturīgs vaļējo grāvju tīkls. Vairāk kā 0,5 miljonu ha meža zemēs meliorācijas sistēmas ir novecojušas un nekoptas. Ievērojot risku, ko varētu radīt nokrišņu daudzuma pieaugums klimata izmaiņu rezultātā Baltijas jūras reģionā, kā arī to, ka nepietiekama augsnes mitruma regulēšana veicina meliorēto meža augšņu degradāciju un samazina mežaudžu koksnes pieaugumu, nepieciešams veikt meliorācijas

¹⁴ <http://www.lvm.lv/petijumi-un-publikacijas/1-meza-koku-selekcijas-petijumi-genetiski-augstvertiga-reproduktiva-materiala-atlasei>

¹⁵ P.Zālītis. Mežs un ūdens, Salaspils, 2012

sistēmu rekonstrukciju, ņemot vērā ekonomiskos ieguvumus, vienlaikus ievērojot vides prasības. Veicot meliorācijas sistēmu renovāciju un rekonstrukciju meža zemēs, palielinās koksnes pieaugums un mežaudzes spēj piesaistīt vairāk CO₂.

Izstrādājot MSNP 2020 projektu, esošās situācijas izvērtējums parādīja, ka Latvijas mežos līdz 2020.gadam meliorācijas sistēmas jārenovē 190 000 ha platībā, t.sk. valsts mežos 130000 ha, privātajos mežos – 60 tūkstošu ha platībā. Šo ilgtermiņa investīciju kopējās izmaksas sastāda apmēram €50 miljonus.

Meliorācijas sistēmu atjaunošana ir investīciju ietilpīgs ilgtermiņa ieguldījums meža vērtības saglabāšanā un palielināšanā, tāpēc MSNP 2020 paredz atbalstīt meliorācijas sistēmu renovāciju valsts, pašvaldību un privātajos mežos LAP 2020 atbalsta ietvaros. Pieejamais finansējums dod iespēju atjaunot meža meliorācijas sistēmas apmēram 100 000 ha platībā. Papildus koksnes ieguvums, ievērtējot pašreizējo mežaudžu stāvokli, turpmākajos 50 gados sastādīs apmēram 40 - 45 miljonus kubikmetru. Katru konkrēta meliorācijas projekta pieteikumu vērtē Lauku atbalsta dienests atbilstoši Ministru kabineta noteikumu prasībām.

Meža ceļu tīkla blīvums Latvijā valsts mežos ir 1,1 km uz 100 hektāriem, bet privātajos tikai 0,3 km. Salīdzinājumam - Somijā un Zviedrijā vidējais meža ceļu tīkla blīvums ir 3 km uz 100 hektāriem meža. Mežsaimniecības darbu efektivitāte un konkurētspēja, kā arī piekļuve meža ugunsgrēkiem, ir cieši saistīta ar meža ceļu esamību. Līdz ar to nepieciešama esošo meža ceļu rekonstrukcija, kā arī jaunu ceļu būvniecība vismaz 3000 km kopgarumā.

1.3. Meža veselība, dzīvotspēja un meža apsaimniekošanas risku mazināšana

Mežaudžu veselība un dzīvotspēja raksturo meža ilgtspējību. Eiropas meža veselības stāvokļa monitoringa dati (ICP ziņojums¹⁶) liecina, ka, samazinoties gaisa piesārņojumam, Latvijas mežaudžu veselības stāvoklis kopumā 20 gadu laikā ir uzlabojies - koku defoliācijas (skuju vai lapu zudums) monitoringa novērojumi (Piel. 2.3.1. attēls) liecina, ka galveno koku sugu skuju un vainagu stāvoklis un mežaudžu veselības stāvoklis ir stabilizējies un uzlabojies un pēdējā desmitgadē uzrāda tikai vieglu bojājumu pakāpi.

Būtiskākie mežaudžu bojājumu cēloņi ir vējgāzes un snieglauzes, īpaši lielus bojājumus radīja 2005.gada janvāra vētra un tās sekas. Saskaņā ar zinātnieku prognozēm, ekstrēmas dabas parādības klimata pārmaiņu ietekmē kļūs biežākas, tāpēc nozīmīgāka kļūs arī mežaudžu noturība un pielāgošanās spēja. Meža kaitēkļu savairošanās apjomam Latvijā ir ciklisks raksturs bez izteiktas bojājuma apjoma samazināšanās vai palielināšanās tendences. Tomēr vēja un sniega postījumi un tiem sekojošā kukaiņu un slimību izplatība pēdējā desmitgadē tautsaimniecībai ir nodarījusi ievērojamus zaudējumus (2.4.1. attēls 1.piel.). Pēdējos gadu desmitos atsevišķām koku sugām novērojamas veselības problēmas, kuru cēloņi nav pilnībā izpētīti. Meža kaitēkļu un slimību masveida izplatības riski pieaug līdz ar klimata izmaiņām. Pagarinoties veģetācijas periodam un pieaugot vidējai gaisa temperatūrai tiek prognozēts, ka turpmākajos gados skuju un lapu grauzēju kaitēkļu masveida savairošanās Eiropā kļūs biežāka un izplatīsies vairāk uz ziemeļu reģioniem¹⁷. Sagaidāmo risku mazināšanai būtiski savlaicīgi novērtēt meža kaitēkļu un slimību izplatības dinamiku un veikt preventīvos pasākumus to izplatības ierobežošanai. Dzīvotspējas un noturības veicināšanā būtiska ir pareiza un savlaicīga audžu kopšana.

Reģionālie klimata modeļi rāda, ka Baltijas reģionā klimata pārmaiņu izpausmes būs jūtāmākas, salīdzinot ar globālajiem vidējiem rādītājiem: gaisa temperatūra ziemā līdz 2100. gadam var pieaugt par 4–8°C, bet vasarā par 2,5–5°C. Ziemas līdz ar to kļūs īsākas un siltākas. Siltās, atkušņiem bagātās ziemas izraisīs biežākus plūdus. Īsāku laiku upes un ezerus ziemā klās sniegs. Klimata pārmaiņas nesīs līdzīgu biežākas un intensīvākas vētras, radot

¹⁶ IPC: <http://www.icp-forests.org/pdf/ER2010.pdf>

¹⁷ Meža apsaimniekošana klimata izmaiņu kontekstā, INTERREG IV C "FUTUREforest"

materiālus zaudējumus apdzīvotajās teritorijās, kā arī palielinot jūras krastu erozijas risku. Paredzams, ka par 10–20% pieaugs kopējais nokrišņu daudzums, vairāk būs spēcīgu lietusgāžu, gaidāma nokrišņu samazināšanās vasarās, bet pieaugums ziemās. Līdz ar to sagaidāms meža ugunsgrēku izcelšanās riska pieaugums. Meža ugunsgrēku izcelšanās un izplatīšanās galvenokārt ir saistīta ar meteoroloģiskajiem apstākļiem, iestājoties ilgstoši sausam un karstam laikam. Paaugstinātas bīstamības mežaudzes Latvijā aizņem 23% no kopējās meža platības. Biežākās meža ugunsgrēku izcelšanās vietas ir ap lielākajām pilsētām. Galvenais meža ugunsgrēku izcelšanās iemesls ir cilvēku neuzmanīga rīcība ar uguni, tostarp kūlas un ciršanas atlieku dedzināšana. Lai mazinātu un ierobežotu uguns nodarītos postījumus, nepieciešama attīstīta meža ceļu un ugunsnovērošanas sistēma. Tāpēc, uzlabojot un rekonstruējot meža ceļus un uguns novērošanas torņus, kā arī aprīkojot tos ar attālinātās novērošanas iekārtām, lai nodrošinātu operatīvu meža ugunsgrēku atklāšanu jebkuros laika apstākļos visā diennakts laikā, tiks nodrošināta savlaicīgāka meža ugunsgrēku likvidācija.

Pēdējā desmitgadē audzis medījamo dzīvnieku (mežacūku, briežu, bebru, stirnu) skaits, līdz ar to pieauguši arī to lauksaimniecībai un mežsaimniecībai nodarīto postījumu apjomi. Lai sabalansētu sugu populāciju genofonda un medījamo dzīvnieku apdzīvotās vides aizsardzību un saglabāšanu ar to radītajiem zaudējumiem, tiek īstenoti pasākumi medījamo dzīvnieku postījumu samazināšanai, precizēta medību tiesību aprites un medību iecirkņu izveidošanas kārtība. Nomedīšanas apjomus administrē Valsts meža dienests, nodrošinot ekoloģiski pamatotu īpatņu skaitu populācijās, samazinot pretrunas starp medību saimniecību un citu nozaru interesēm medījamo dzīvnieku vai pašu medību nodarīto zaudējumu dēļ un veicinot ilgtspējīgas medību saimniecības attīstību. Lūšu, vilku, medņu un rubeņu nomedīšanas pieļaujamo apjomu nosaka saskaņā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas apstiprinātu attiecīgās dzīvnieku sugas aizsardzības plānu.

1.4. Meža nozare tautsaimniecībā un sociālekonomiskie aspekti

Meža nozares kopējais apgrozījums 10 gadu laikā pēc veiksmīgi pārvarētas globālās ekonomikas krīzes ir trīskāršojies (Piel. 6.3.3. attēls). Neto apgrozījums, uzņēmumu rentabilitāte un peļņa (Piel. 6.2.1. un 6.2.2. attēli) atalgojums nozarē strādājošiem un ieņēmumi valsts budžetā (nodokļi, uzņēmumu sociālās apdrošināšanas iemaksas, dividendes) pakāpeniski atgriezās pirmskrīzes līmenī gan mežsaimniecībā, gan arī koksnes un koka izstrādājumu ražošanā (Piel. 6.5.2. attēls).

Meža nozare Latvijā tradicionāli ir viena no nozīmīgākajām tautsaimniecības nozarēm. Meža nozares īpatsvars iekšzemes kopproduktā veido aptuveni sešus procentus. Ir ievērojami pieaugusi meža nozares produkcijas pievienotā vērtība – no 295 miljoniem *euro* 2000.gadā līdz 1.4 miljardiem *euro* 2013.gadā (Piel. 6.2.1. attēls). Meža nozare ražošanas un eksporta apjoma (Piel. 6.8.1. un 6.8.2. attēli) ziņā ir viens no lielākajiem apstrādes rūpniecības sektoriem Latvijas tautsaimniecībā, un tās pievienotās vērtības īpatsvars apstrādes rūpniecībā 2013. gadā sastādīja 23,1%.

Desmit gadu laikā ievērojami palielinājusies nozares uzņēmumu produktivitāte uz vienu nodarbināto. Palielinājies Latvijas mēbeļu ražošanas apjoms. Pamazām atdzīvojušies Eiropas būvniecības tirgum, pieaudzis arī dažādu namdaru un galdniecības izstrādājumu – koka logu, durvju un celtniecības apdares materiālu, eksports. Vienlaicīgi palielinājusies arī Latvijā ražoto koka būvkonstrukciju un koka būvju eksporta vērtība. Latvijas koka māju ražotāji 2012. gadā apvienojušies biedrībā „Latvijas Koka būvniecības klasteris”, kura galvenā prioritāte ir biznesa un eksporta attīstība, jaunu klientu meklēšana un jaunu tirgu apgūšana. Saskaņā ar Eiropas Meža institūta (EFI) pētījumu: „*Future of the European Forest Based Sector: Structural Changes Towards Bioeconomy*” (2014), koka mēju būvniecības un tirgus attīstībai ir paredzama attīstība pat stagnējošā ES tirgū.

Strauji augot pieprasījumam pēc videi draudzīgiem un atjaunojamiem enerģijas resursiem, pasaulē un Eiropā palielinājies enerģētiskās koksnes – šķeldu, granulu, briķešu un

malkas – noiets. Reaģējot uz pozitīvajām tendencēm tirgū, enerģētiskās koksnes ražošanas sektors pēdējos gados Latvijā ievērojami attīstījies. Lielākās investīcijas ieguldītas tieši granulu ražošanā, kas savukārt veicinājis malkas un papīrmalkas vietējo patēriņu un pārstrādi. Granulu eksports 2013.gadā pārsniedzis 1 miljonu tonnu (1,057milj T). Kurināmās koksnes īpatsvars Latvijas energoresursu izmantošanā tradicionāli ir bijis ievērojams, pateicoties tās pieejamībai. Līdz ar to kurināmā koksne ir visizplatītākais atjaunojamais energoresurss Latvijā. Jau vairākus gadus kurināmā koksne stabili aizņem ceturto daļu (2010.gadā - 25,6%, 2011. un 2012.gadā - 25,4%, 2013.gadā - 28%) no kopējā energoresursu patēriņa. (Piel. 6.9.1. attēls). Savukārt, koksnes biomasas īpatsvars kopējā AER 2013.gadā bija 78%.

Meža nozares produkcijas eksports sastāda vidēji 20 procentus no kopējā valsts eksporta apjoma (Piel. 6.8.1. attēls). Meža nozare ir vienīgā Latvijas tautsaimniecības nozare ar pozitīvu importa un eksporta bilanci (Piel. 6.8.4. attēls) un vienīgā nozare, kuras eksporta pieaugums 2014.gadā sasniedza 9.7%. Kopš 1993.gada koksnes produktu kopējais eksporta pienesums sasniedza 21 miljardu euro ar pozitīvu eksporta- importa bilanci šajos gados 15 miljardu euro pamērā.

Meža nozarei ir būtiskā loma iedzīvotāju nodarbinātības nodrošināšanā. Nozarē tieši nodarbināti vairāk nekā 54 tūkstoši cilvēku (Piel. 6.5.1. attēls), savukārt, kopā ar saistītajām nozarēm mežsaimniecība un meža nozare dod ienākumus vairāk nekā 80 tūkstošiem cilvēku. Īpaši nozīmīga loma meža nozarei ir reģionu attīstībā un reģionālās nodarbinātības nodrošināšanā. Piemēram, kokrūpniecībā aptuveni 80% darbavietu izvietotas kādā no Latvijas reģioniem un tikai 20% darbavietu atrodas Rīgā.

Latvijā koksnes izstrādājumu, t.sk. kurināmā, patēriņš uz vienu iedzīvotāju ir relatīvi mazs – apmēram divi kubikmetri gadā (Piel.6.7.1. attēls). Salīdzinājumam: Igaunijā tas ir 3,3 kubikmetri un Somijā 4,8 kubikmetri vidēji uz vienu iedzīvotāju. Kokmateriālu patēriņš Latvijā ievērojami samazinājās, sarūkot būvniecības apjomam globālālās ekonomiskās krīzes laikā. Uzlabojoties būvniecības apjomam, iedzīvotāju pirktspējai un iekšzemes kopproduktam, koksnes produktu pieprasījums vietējā tirgū pakāpeniski pieaug.

Mežā nekoksnes produktu ieguve ir būtiska lauku ekonomikas sastāvdaļa, īpaši individuālo mājāsaimniecību pašnodrošinājumā. Sēņu un ogu lasīšana, kā arī pastaigas vai sporta pasākumi mežā, tradicionāli ir Latvijas iedzīvotāju dzīvesveida sastāvdaļa. Iedzīvotājiem ir brīvi pieejami valsts un pašvaldību meži, bet to īpašnieks privātajos mežos var ierobežot uzturēšanos, kas reti tiek noteikts. Meži ar īpašnieku noteiktiem uzturēšanās ierobežojumiem veido mazāk nekā vienu procentu no kopējās mežu teritorijas, savukārt platības, kurās rekreācija ir viens no galvenajiem meža apsaimniekošanas mērķiem, aizņem astoņus procentus.

1.5. Starptautiskie procesi meža nozarē

Meža jomā nozīmīgākais globālais process ir ANO Meža forums (UNFF) - augsta līmeņa politikas forums meža nozarē. Tas ir ANO ECOSOC organizācijas apakšvienība, kurā piedalās visas ANO dalībvalstis, kā arī specializētas aģentūras. Galvenais mērķis ir sekmēt visu meža tipu apsaimniekošanu, saglabāšanu un ilgtspējīgu attīstību. Foruma galvenie uzdevumi ir veicināt ar mežu saistīto līgumu izpildi un sekmēt vienotu izpratni par ilgtspējīgu mežsaimniecības attīstību, nodrošināt nepārtrauktu politikas attīstību un dialogu starp valdībām, starptautiskām organizācijām un galvenajām grupām saskaņā ar Rio deklarācijas par ilgtspējīgu attīstību, Agenda 21 dokumentu un IPF/IFF rezultātiem.

Foruma 7.sesijā 2007.gada 28. Aprilī pieņēma Juridiski nesaistošu instrumentu visiem meža tipiem¹⁸ (apstiprināts ANO Ģenerālajā asamblejā 2007.gada 17.decembrī), kurā izvirzīti šādi globālie mērķi: (1) novērst meža platību samazināšanos visā pasaulē, īstenojot ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas, apmežošanas, meža atjaunošanas pasākumus un novēršot

¹⁸ http://www.un.org/esa/forests/pdf/session_documents/unff7/UNFF7_NLBI.pdf

meža degradēšanos; (2) veicināt meža nozares ekonomikas, sociālos un vides ieguvumus, t.sk. uzlabojot no meža atkarīgo cilvēku iztikas ieguvu; (3) visā pasaulē palielināt aizsargāto mežu un ilgtspējīgi apsaimniekoto mežu platības, kā arī palielināt no ilgtspējīgi apsaimniekotiem mežiem iegūtu meža produktu īpatsvaru; un (4) novērst ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas oficiālās attīstības palīdzības atbalsta programmas samazināšanos.

Eiropas reģionā politiska līmeņa reģionāla sadarbība notiek Ministru konferenču par meža aizsardzību Eiropā (Forest Europe) ietvaros. Tajā pieņem lēmumus un risina Eiropas valstīm kopīgus un aktuālus meža nozares jautājumus. Procesa mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu Eiropas mežu apsaimniekošanu un meža nozares ilgtspējīgu attīstību, turpināt kopējas izpratnes attīstīšanu par Eiropas mežu aizsardzību un ilgtspējīgu saglabāšanu, kā arī pārrunāt mežu un mežsaimniecību apdraudošos un veicinošos faktoros. Latvija Forest Europe procesā ir iesaistījies kopš 1993.gada (Helsinki konference) un UNFF kopš 2001.gada, demonstrējot ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas un meža nozares attīstības piemēru. Kopš kļūšanas par ES dalībvalsti, Latvijas pārstāvji aktīvi piedalās ES dalībvalstu kopējās nostājas veidošanā.

Forest Europe procesa ietvaros 2011.gada Oslo konferencē tika pieņemts OSLO meža ministru lēmums¹⁹, kas izvirza Eiropas mežu mērķus 2020.gadam: (1) visu Eiropas mežu ilgtspējīga apsaimniekošana nodrošina daudzveidīgās meža funkcijas un palielina ilglaicīgu meža preču un pakalpojumu piegādi, (2) Eiropas meži dod ieguldījumu zaļās ekonomikas attīstībā, ietverot pieaugošu koksnes un citu meža produktu un ekosistēmu pakalpojumu nodrošināšanu no ilgtspējīgiem avotiem, (3) meža apsaimniekošana ir pielāgota klimata pārmaiņām, meži ir veselīgi un izturīgi pret dabas stihijām un aizsargāti pret cilvēka radītiem draudiem, kā piem. meža ugunsgrēki, kā arī meža produktīvās un aizsargājošās funkcijas ir saglabātas; (4) lai samazinātu Eiropas ekoloģiskās pēdas nospiedumu, neietekmējot kopējo oglekļa bilanci, tiek pilnībā realizēts Eiropas mežu potenciāls mazināt klimata izmaiņas, piesaistot oglekli kokos un augsnēs, uzglabājot oglekli meža produktos un aizstājot neatjaunojamus resursus un enerģijas avotus; (5) ir apturēta bioloģiskās daudzveidības samazināšanās un apturēta mežu degradācija un meži tiek atjaunoti un atveseļoti; (6) tiek stiprināta mežu loma progresējošās pārtuksnēšanās samazināšanā; (7) no Eiropas mežiem tiek optimizēti sociālekonomiskie un kultūras ieguvumi, it sevišķi iztikai, lauku attīstībai un nodarbinātībai; un (8) Eiropā ir ierobežota nelikumīga meža izmantošana un meža produktu tirdzniecība.

2013.gadā izstrādāta Jauna ES Meža Stratēģija (stratēģija mežiem un uz koksnes resursiem balstītai rūpniecībai) (ES Stratēģija)²⁰. Tā aizvieto 1998.gadā pieņemto (Padomes 1998.gada 15.decembra Rezolūciju par ES mežsaimniecības stratēģiju COM(2006) 302). Stratēģija balstīta uz ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas konceptu un mežu daudzfunkcionalitāti un demonstrē saskaņotu un holistisku pieeju meža apsaimniekošanai un saistītajām politikām Eiropas Savienībā. Sagaidāms, ka tā veicinās ES mežu un meža industrijas ieguldījumu ES saistīto politiku mērķu sasniegšanā, īpaši Eiropa 2020 stratēģijas realizācijā. Eiropas Padomes secinājumos par jauno Meža stratēģiju uzsvēta meža un meža nozares nozīme zaļās ekonomikas attīstībā, meža produktu un pakalpojumu vērtība un to ilgtspējīgs nodrošinājums, vienlaicīgi nodrošinot dabas vērtību uzturēšanu mežos.

ES Stratēģijas pamatprincipi:

- Meža ilgtspējīga apsaimniekošana un mežu daudzfunkcionālā nozīme – daudzās preces un pakalpojumi tiek sagādāti līdzsvarotā veidā, un tiek nodrošināta meža aizsardzība;
- Resursu izmantošanas efektivitāte – tiek optimizēts mežu un meža nozares devums lauku attīstībā, izaugsmē un darbvietu radīšanā;

¹⁹ http://www.foresteuropa.org/docs/MC/MC_oslo_decision.pdf

²⁰ [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/agri/dv/com_com_2013\)0659_/com_com_2013\)0659_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/agri/dv/com_com_2013)0659_/com_com_2013)0659_lv.pdf)

- Globāla atbildība par mežiem – tiek veicināta meža produktu ilgtspējīga ražošana un patēriņš.

ES Stratēģijas mērķi 2020. gadam:

Nodrošināt un parādīt, ka visi ES meži tiek apsaimniekoti saskaņā ar ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas principiem un ka ir pastiprināti ES centieni ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas veicināšanā un atmežošanas apturēšanā pasaules līmenī, tādējādi:

- palīdzot līdzsvarot dažādās meža funkcijas, apmierināt pieprasījumu un sniegt svarīgus ekosistēmas pakalpojumus,
- nodrošinot pamatu tam, lai mežsaimniecība un visa uz koksnes resursiem balstītā vērtību radīšanas ķēde būtu konkurētspējīga un dzīvotspējīga uz bioloģiskiem resursiem balstītas ekonomikas virzītāji.

Lai arī ES nav vienotas meža politikas, dalībvalstis ir vienojušās nodrošināt stratēģijā iezīmēto principu realizāciju nacionālajās politikās, attīstības plānos un programmās.

2. Ar meža nozari saistītās nozares

2.1. Meža nozares izglītība

Izglītības sistēmas un izglītības kvalitāti visobjektīvāk raksturo attiecīgās nozares konkurētspējas stabilitāte un iespējami lielākas pievienotās vērtības ražošanas īpatsvars kopējā produkcijā.

Pēdējā desmitgadē meža nozare kļuvusi par vienu no aktīvākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm. Izaugsmes pamatā ir stabila izejvielu bāze, meža produktu noieta (galvenokārt eksporta) tirgus un cilvēkresursi. Nozares speciālisti atzīst, ka līdzšinējie sasniegumi galvenokārt saistīti ar salīdzinoši zemas pievienotās vērtības produkcijas veiksmīgu konkurenci ārējā tirgū. Turpmākā attīstībā jāorientējas uz augstas pievienotās vērtības produktu radīšanu un jaunu noieta tirgu apgūšanu. Līdz ar to, aug nepieciešamība pēc kvalificēta darbspēka.

Meža nozarei nepieciešamo izglītību iespējams iegūt 19 profesionālās vidējās izglītības iestādēs un divās augstskolās.

Profesionālo vidējo izglītību iespējams iegūt 19 mācību iestādēs. Ar meža nozari saistītās augstākās izglītības programmas iespējams apgūt Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultātē, un Rīgas Tehniskās universitātes studiju programmā Materiālu tehnoloģijas un dizains.

Mācību iestādēs iespējams apgūt dažādu kvalifikācijas līmeņu profesionālo izglītību. Kopumā meža nozares izglītības sistēma atbilst Latvijā pastāvošajām normatīvajām prasībām un salīdzinājumā ar citām tautsaimniecības jomām ir viena no līderiem profesiju standartu izstrādē.

Tomēr, profesionālās vidējās izglītības iestādes, kas sagatavo līdzīgu profesiju speciālistus, programmas īsteno pēc atšķirīgām mācību plāniem. Lai noteiktu vienotas izglītības kvalitātes prasības un veidotu kopīgu meža nozares profesionālās izglītības sistēmu, nepieciešams izstrādāt savietojamus mācību plānus ar mērķi aptvert visas meža nozarei nepieciešamās profesionālās prasības.

Meža nozares dažādu līmeņu izglītības programmas nav savstarpēji savietojamas, netiek nodrošināta iespēja iegūt profesionālo izglītību vairākos paņēmienos – sākt ar zemāku kvalifikāciju un saņemt atbilstošu izglītību apliecināšu dokumentu, turpināt mācības un sasniegt nākamo kvalifikācijas līmeni, tādējādi īstenojot arī mūža izglītības pamatprincipus.

Pēdējos gados, lai piesaistītu iespējami vairāk mācīties gribētājus, profesionālās vidējās izglītības iestādes uzsākušas izglītības programmu dažādošanu, neņemot vērā materiāli tehnisko nodrošinājumu un pasniedzēju kvalifikāciju.

Atbilstoša materiāli–tehniskā nodrošinājuma trūkums ir viens no iemesliem izglītojamo nepietiekamam prasmju līmenim. Nevienā no izglītības iestādēm nav CNC iekārtu.

Nepieciešams veikt visu izglītības iestāžu, kuras gatavo meža nozares speciālistus, optimizāciju un atsevišķu izglītības iestāžu specializāciju kokapstrādes profilam.

Profesionālās vidējās izglītības sistēmā trūkst šobrīd noteiktajām prasībām atbilstošu pasniedzēju. Pedagoģiem jābūt (1) labiem sava amata meistariem ar (2) pedagoģisko izglītību, un (3) augstāko kokapstrādes izglītību. Šādu triju prasību izpilde apstākļos pie visai zemas darba apmaksas ir problemātiska, sevišķi praktisko apmācību skolotājiem. Neviena no profesionālās izglītības iestādēm nav pilnībā nokomplektēta ar minētajām prasībām atbilstošiem pedagoģiem.

Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultāte piedāvā augstāko izglītību mežsaimniecībā un kokapstrādē. Statistikas dati liecina, ka neskatoties uz nelabvēlīgo demogrāfisko situāciju, studējošo skaits Meža fakultātē ir stabils. Kopējais studējošo skaits svārstās robežās no 630-700 studējošo 11 LLU Meža fakultātes īstenotajās programmās. Pēdējos gados ir pieaugusi interese par profesionālā augstākās izglītības mežzinātnieku studiju programmu. Šajā programmā pakāpeniski pieaug relatīvais absolventu skaits. Programmu sekmīgi absolvē 70% no studēt sākušajiem. Cita situācija ir kokapstrādes studiju programmā, kuru absolvē mazāk par pusi no studēt sākušo skaita. Daudziem studēt gribētājiem ir nepietiekams zināšanas pamat vidējā izglītībā (galvenokārt matemātikā, fizikā un ķīmijā), kas rada grūtības sekmīgām studijām augstskolā un daļa studentu studijas pārtrauc. Kvalificētu speciālistu trūkums nozarē rada iespējas veidot karjeru kokapstrādes jomā nepabeidzot studijas, kas ir mināms par vienu no cēloņiem neapmierinošajam absolventu skaitam.

Augstākās izglītības un zinātnes nepietiekamais finansējums un integrācija ir atstājusi būtisku ietekmi uz mācību spēku kapacitāti un augstākās izglītības kvalitāti. Pasniedzēju vecuma struktūra ir nelabvēlīga. Trūkst finansējuma jauno speciālistu piesaistīšanai zinātniskajam un akadēmiskajam darbam. Kopš 2009.gada augstākās izglītības studiju programmu finansējums LLU sastāda 85% no minimālā, valstī noteiktā studiju programmu finansējuma. Akūts finansējuma trūkums apdraud turpmāku studiju programmu īstenošanu. Jauno pasniedzēju intervija parādīja, ka strādāt MF mērķtiecīgi pēc studiju beigšanas vēlēties tikai viens no aptaujātajiem. Ja tuvāko 2 – 3 gadu laikā netiks veikti konkrēti pasākumi, kvalitatīva studiju kursu pasniegšana būs apdraudēta.

Sadarbības ar darba devējiem stiprināšanai, LLU Meža fakultātē regulāri tiek organizētas vadošo nozares darbinieku vieslekcijas, izveidojusies sekmīga sadarbība ar AS "Latvijas valsts meži", Valsts meža dienestu un a/s Latvijas Finieris profesionālo prakšu programmas īstenošanā. Sadarbībā ar Meža nozares ekspertiem tiek veikta meža inženiera profesiju standarta pilnveidošana. MF studiju infrastruktūras attīstībā ar ES atbalstu investēti 1.4 milj. EUR. LVMI Silava un LLU aģentūra „Meža pētīšanas stacija” tiek veidota par spēcīgu praktisko apmācību un demonstrējumu objektu infrastruktūras bāzi.

Profesionālās izglītības atbilstību darba tirgus prasībām nav iespējams nodrošināt bez darba devēju atbalsta un līdzdalības.

Šobrīd studenti tiek galvenokārt orientēti uz esošiem darba piedāvājumiem AS "Latvijas valsts meži", Valsts meža dienestā, mežizstrādes kompānijās. Viens no galvenajiem izglītības iestāžu uzdevumiem ir īstenot izglītības, t.sk. mūžizglītības, programmas, kas dotu nepieciešamās zināšanas un prasmes par meža ekoloģisko, ekonomisko un sociālo funkciju lomu daudzņēmēju meža apsaimniekošanā. Jāpilnveido arī kompetences kas netieši saistītas ar mežu un mežsaimniecību, piem., ietekmi vidi un klimata pārmaiņām, mežu nozīmi lauku attīstībā, teritoriālajā /ainavu plānošanā, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā u.c.. Jāpilnveido komunikācijas prasmes sabiedrības izpratnes veidošanā par meža nozares lomu ilgtspējīgā attīstībā un izpratne par starpnozaru koordinācijas un partnerības veidošanas nepieciešamību.

2.2. Meža un meža produktu zinātne un pētniecība

Ar meža nozari saistītās zinātnes un pētniecības institucionālo struktūru Latvijā veido 2 valsts zinātnes institūti – atvasinātas publiskas personas statusā: Latvijas Valsts Mežzinātnes institūts “Silava”, Latvijas Valsts Koksnes ķīmijas institūts, un Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultāte.

Atbilstoši IUFRO - Starptautiskās Meža pētniecības organizāciju savienības (International Union of Forest Research Organizations) klasifikācijai zinātniskās izpētes institūcijas un augstskolas veic pētījumus 9 mežzinātnes jomās, savukārt atbilstoši IAWS - Starptautiskās koksnes zinātnes akadēmijas (International Academy of Wood Science) - 5 koksnes zinātnes jomās. Latvijā nozīmīgākie pētniecības virzieni, atbilstoši minētajai zinātņu klasifikācijai ir: mežkopība, koku fizioloģija un ģenētika, meža koksnes un nekoksnes produkti, meža veselība un meža vide, rūpniecisko koku izpēte, koksnes pirolīzes produkti, koksnes ķīmiskais sastāvs un tā izmaiņas papīrmasas (celulozes) iegūšanas procesā, šo šķiedru sastāvs un īpašības.

Lai veidotu izglītības, zinātnes un industrijas integrāciju, sekmējot meža nozares izaugsmi par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko, uz zināšanām balstīto nozari Latvijā, 2004.gadā Latvijas Kokrūpniecības federācija, akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži” un Latvijas Lauksaimniecības universitāte nodibināja SIA „Meža un koksnes produktu pētniecības un attīstības institūts”. Meža ilglaicīgo zinātniskās izpētes objektu izveidošanai un uzturēšanai nodibināta Mežu pētīšanas stacija, kas saskaņā ar Meža likumu apsaimnieko zinātniskās izpētes mežus un kopš 2014. gada ir LVMI „Silava” un LLU kopīgi izveidota publiska aģentūra, kas apsaimnieko LVMI „Silava” un LLU valdījumā nodotos valsts zinātniskās izpētes mežus.

Ar mērķi konsolidēt pētnieciskos resursus Latvijas tautsaimniecības atbalstam un nozaru konkurētspējas palielināšanai, attīstīt zinātnes infrastruktūru, palielināt Latvijas meža un ūdens resursu izpētes zinātnisko institūciju kapacitāti 2011.gadā nodibināts Meža un ūdens resursu valsts nozīmes pētniecības centrs (VNPC) . Meža un ūdens resursu VNPC veido 6 zinātniskās institūcijas: Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūts, Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava”, Latvijas hidroekoloģijas institūts, Daugavpils universitāte, Latvijas universitāte, Latvijas Lauksaimniecības universitāte. Centra ietvaros saņemtas investīcijas 8 547 548 EUR, zinātniskās infrastruktūras attīstīšanai.

Ir izveidojusies laba nozares un ZI sadarbība meža audzēšanas un meža ekosistēmu pētījumos, kas arvien vairāk nodrošina zinātniski pamatotu meža apsaimniekošanu. Tomēr zinātnes un pētniecības un meža nozares sadarbība un mijiedarbība zinātņu ietilpīgās ražošanas veicināšanā šobrīd ir jāvērtē kā nepietiekoša, lai nodrošinātu meža nozares straujāku konkurētspējas un augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanu. To galvenokārt nosaka kokrūpniecības uzņēmumu struktūra, kurā dominē mazie un vidējie uzņēmumi.

Nav šaubu, ka nozares konkurētspējas palielināšana nav domājama bez aktīvas sadarbības starp zinātni un nozari, kā arī bez tā, ka zinātņu ietilpīgā ražošana ieņem pieaugošu vietu tautsaimniecībā. Atšķirībā no daudzām citām ES dalībvalstīm Latvijā ir maz komercsabiedrību, kas izmanto zinātnieku pakalpojumus ne tikai rutīnas analizēs un ekspertīzēs, bet arī inovatīvu tehnoloģiju un jaunu produktu pētniecības darbā. Savukārt zinātnieku spēja parādīt valstij un komersantiem savu pētījumu rezultātu ekonomisko, sociālo un ekoloģisko nozīmi pakāpeniski pieaug.

Meža nozares zinātniskās izpētes finansējumu veido: neliela daļa valsts budžeta, ko saņem valsts ZI un Latvijas Lauksaimniecības universitāte bāzes finansējuma veidā, kā arī konkursa rezultātā iegūts finansējums Latvijas Zinātnes padomes grantiem un Valsts pētījumu programmai. Kopš 2014.gada meža nozares ZI īsteno valsts pētījumu programmu „Meža un zemes dzīļu resursu izpēte, ilgtspējīga izmantošana – jauni produkti un tehnoloģijas” (ResProd) prioritārajā zinātnes virzienā - Vietējo resursu izpēte un ilgtspējīga izmantošana (zemes dzīļu, ūdens, lauksaimniecības un mežu resursu apguves tehnoloģijas un pārtikas tehnoloģijas, biotehnoloģijas).. Līdz 2008. gadam nozīmīgu daļu meža nozares attīstībai

nepieciešamo pētījumu finansēšanā nodrošināja Meža attīstības fonds, kas saskaņā ar Meža likuma 43.panta trešo daļu izveidots meža nozares atbalsta, attīstības un zinātniskās izpētes, sabiedrības informēšanas un meža īpašnieku izglītošanas un apmācības programmu un projektu finansēšanai. Kopš 2009.gada meža nozares ZI atsevišķu lietišķo pētījumu projektu finansēšanai konkursa kārtībā piesaista ERAF finansējumu.

2011. gadā izveidots Meža Nozares Kompetences Centrs. Centra izveidošanas mērķis ir veicināt meža, koksnes un ar to saistīto nozaru attīstību, izstrādājot un ieviešot jaunus produktus un tehnoloģijas. Tas realizē zināšanu pārneses un konkurētspējas palielināšanas funkcijas meža resursu apsaimniekošanas, piegādes un pārstrādes sektoru uzņēmumiem Latvijā. Kompetences centra ietvaros tiek veicināta pētniecības un rūpniecības sektoru sadarbība rūpniecisko pētījumu, jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības īstenošanā.

Neskatoties uz to, ka mežzinātne tiek iesaistīta nozarei būtisku lēmumu pieņemšanā, kā Latvijas meža un meža produktu zinātnes un pētniecības attīstību kavējošus faktorus var atzīmēt: pētniecības, augstākās izglītības un ražošanas nepietiekamā sadarbība, kā arī nepietiekošais piedāvājums, no vienas puses, un nozares komersantu interese un iespējas pētījumu finansēšanā un rezultātu izmantošanā, no otras puses.

Lai dotu ieguldījumu ES 2020 stratēģisko mērķu īstenošanā, Latvija ir izstrādājusi Viedās specializācijas stratēģiju (RIS3). RIS3 ir stratēģija, kas balstīta uz valsts vai reģiona salīdzinošajām priekšrocībām, lai koncentrētu zināšanas un inovācijas ekonomikas izaugsmei ES dalībvalstīs. RIS3 paredz vīzijas izstrādi, konkurētspējas priekšrocību atrašanu, stratēģisku prioritāšu izvēli un tādas politikas izvēli, kas maksimāli atraisa reģiona uz zināšanām balstīto attīstības potenciālu, un tādējādi nodrošina tautsaimniecības izaugsmi.

RIS3 mērķis ir palielināt inovācijas kapacitāti, kā arī veidot inovācijas sistēmu, kas veicina un atbalsta tehnoloģisko progresu tautsaimniecībā.

RIS3 ietver Latvijas tautsaimniecības transformāciju, paredzot zinātnes un tehnoloģiju virzīto izaugsmi un virzību uz zināšanām balstītu spēju attīstību šādos virzienos: (1) ražošanas un eksporta struktūras maiņa tradicionālajās tautsaimniecības nozarēs; (2) izaugsme nozarēs, kurās eksistē vai ir iespējams radīt produktus un pakalpojumus ar augstu pievienoto vērtību un (3) nozares ar nozīmīgu horizontālo ietekmi un ieguldījumu tautsaimniecības transformācijā.

RIS3 specializācijas jomas: (1) zināšanu ietilpīga bioekonomika, (2) biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas, (3) viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas un horizontālas jomas: (4) viedā enerģētika un (5) informācijas un komunikāciju tehnoloģijas.

MSNP 2020 paredz mērķa: *Meža un saistīto nozaru attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis* sasniegšanai koncentrēt zinātniekos pētījumus, zināšanu pārnesi, zināšanu apmaiņu nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos Viedās specializācijas sstratēģijas definētajās Bioekonomikas jomās, kā arī atbalstīt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi meža nozarē, t.sk. ražošanas blakusproduktu (skaidas, šķeldas, mizas, u.c.) ekonomiski pamatotā izmantošanā, un mežsaimniecības, kokrūpniecības, koksnes ķīmijas un mēbeļrūpniecības pētniecības un testēšanas infrastruktūras attīstību.

Lai palielinātu bioekonomikas nozaru (lauksaimniecība, pārtikas ražošana, meža nozare un zivsaimniecība) inovāciju sniegumu un konkurētspēju reģionālā un starptautiskā mērogā un Latvijas ieguldījumu ES kopējo mērķu sasniegšanā, lauksaimniecības, pārtikas un meža nozares zinātniskās institūcijas (LVMI „Silava”, KĶI, MeKA) 2014.gada 24.septembrī kopā ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti un pārējām Zemkopības ministrijas ZI izveidoja Bioekonomikas pētniecības stratēģisko apvienību. Apvienību pārstāv ievērojams zinātniskais (vairāk kā 400 zinātni doktoru) un izglītības potenciāls.

2.3. Lauku attīstība un meža nozare

Meža nozares attīstība savstarpējā mijiedarbībā ar lauksaimniecības nozari ir būtisks elements lauku teritoriju attīstībā un dod nozīmīgu ieguldījumu līdzsvarotā reģionu attīstībā, kas ietver ar lauku vidi saistītās ekonomiskās, sociālās un ekoloģiskās darbības. Lauki nodrošina sabiedrību ar atjaunojamiem resursiem, kas vajadzīgi ilgtspējīgai valsts attīstībai, iedzīvotāju nodrošinājumam ar lauksaimniecības un mežsaimniecības produktiem, kā arī ainavas, tradicionālā dzīvesveida, tīras vides uzturēšanu u.c..

Galvenā ekonomiskā aktivitāte laukos ir lauksaimniecība. Lauksaimniecībā, medniecībā un mežsaimniecībā iesaistīto lauku iedzīvotāju skaits no turpina samazināties

Otrs nozīmīgākais darba devējs gan pilsētās ārpus Rīgas, gan lauku apvidos ir meža nozare - galvenokārt mazi un vidēji mežsaimniecības, kokapstrādes un galdniecības komersanti.

Kapitāla, prasmju un zināšanu trūkums, kā arī nepietiekamais pārkvalificēšanās līmenis, samazinoties nodarbināto skaitam lauksaimniecībā, neļauj pietiekami ātri attīstīt produktu ar augstu pievienoto vērtību, t.sk. inovatīvu produktu ražošanu un nodrošināt konkurētspējīgu attīstību.

Ilgtspējīgu lauku attīstību var nodrošināt komplekss (starpnozaru) veicinošu pasākumu kopums, no kuriem meža nozares ieguldījums būs atbilstošs tās pašreizējam īpatsvaram un nākotnes attīstības iespējām. To uzskatāmi parāda ES lauku attīstības politikas un ES-15 dalībvalstu iepriekšējās attīstības tendences.

Viens no noteicošajiem faktoriem lauku attīstībā ir zemes efektīva un racionāla izmantošana, kas var būt viens no risinājumiem, lai palielinātu lauku pamatresursa – zemes vērtību, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju nodarbinātību, t.sk. biomasas resursu izmantošanu enerģētikā.

Būtiski izmantot tās pozitīvās tendences, kas veicina:

- lauku iedzīvotāju vēlmi apgūt dažādas papildus prasmes un zināšanas gan lauksaimniecībā, gan nelauksaimnieciskajā komercdarbībā;
- konsultāciju pakalpojumu un izglītības sistēmas reģionālo decentralizāciju lauku iedzīvotāju, t.sk meža īpašnieku, zināšanu apgūšanai un uzlabošanai;
- lauku tūrisma un rekreācijas iespēju attīstību, jo pieaug pilsētu iedzīvotāju interese par tīru un pievilcīgu lauku vidi ar skaisto ainavu un biotopu un savvaļas populāciju dažādību;
- pieaugošo lauku iedzīvotāju kapacitāti pārvērst uz zināšanām balstītā komercdarbībā, veidojot mazos vai mikro uzņēmumus, kas sniegtu pakalpojumus un ražotu preces pārdošanai.

2.4. Enerģētika un meža nozare

Enerģētika ir tautsaimniecības nozare, kas tieši ietekmē valsts ekonomikas un atsevišķu tautsaimniecības nozaru izaugsmi, jo enerģijas izmaksas, īpaši apstrādes rūpniecībā, veido ievērojamu daļu no kopējām ražošanas izmaksām. Rūpniecības izaugsmei svarīgākais faktors ir un būs ilgtspējīgi zemākā iespējamā enerģijas cena, kas ietver arī drošumu un kvalitāti

Latvijas ilgtermiņa redzējums par enerģētikas sektora attīstību ietverts Latvija 2030, NAP 2020 un Ekonomikas ministrijas Informatīvajā ziņojumā par enerģētikas politikas plānošanas vadlīnijām laika periodā līdz 2030. gadam – „Enerģijas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai” (turpmāk – Stratēģija 2030). Stratēģijas 2030 galvenais mērķis būs sasniegts, ja enerģētikas sektora ietekme uz Latvijas ekonomiku kopumā būs pozitīva. Energoapgādes drošība un ilgtspēja ir jāaplūko kā pakārtoti, bet ne mazāk svarīgi mērķi.

Lai nodrošinātu sabalansētu, ekonomiskajām un sociālajām interesēm atbilstošu enerģētikas politiku, Stratēģijas 2030 galvenais mērķis ir konkurētspējīga ekonomika, veidojot sabalansētu, efektīvu, uz tirgus principiem balstītu enerģētikas politiku, kas

nodrošina Latvijas ekonomikas tālāko attīstību, tās konkurētspēju reģionā un pasaulē, kā arī sabiedrības labklājību. Vienlaicīgi Stratēģijai 2030 jānodrošina NAP 2020 un NIP 2020 sasniedzamo politikas rezultātīvo rādītāju - apstrādes rūpniecības daļa kopējā ekonomikā 2020.gadā sasniedz līdz 20%. Ņemot vērā apstrādes rūpniecības augsto energointensitāti, šī rādītāja sasniegšanu būtiski ietekmēs sekmīga enerģētikas politikas īstenošana.

Īstenojot Stratēģijā 2030 noteiktos enerģētikas politikas attīstības pasākumus, prognozes liecina par pakāpenisku, izmaksu ziņā efektīvu un videi draudzīgu vietējo energoresursu izmantošanas izaugsmi, veicinot ne vien klimata SEG mērķu sasniegšanu, bet arī Latvijas ekonomikas izaugsmi.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu nosaka, ka no AER saražotās enerģijas īpatsvaram enerģijas bruto galapatēriņā 2020.gadā ir jābūt 40%. Latvija pakāpeniski tuvojas uzstādītajam mērķim. 2008.gadā AER īpatsvars bija 29,81%, 2010.gadā - 32,49%, 2012.gadā - 35,78%, bet 2013.gadā tiek prognozēts šī rādītāja neliels pieaugums.

Latvija 2030 paredz, ka 2030.gadā atjaunojamo resursu patēriņa īpatsvars sasniegs 50%. Tas nozīmē, ka koksnes kā atjaunojama resurs īpatsvars pieaugs. No šodienas tehnoloģiju attīstības viedokļa var prognozēt, ka koksnes ieguldījums pieaugs arī transporta enerģijas sektorā.

Galvenie AER veidi Latvijā ir kurināmā koksne un hidroresursi, kas 2013.gadā aizņēma 34,2% no kopējā energoresursu patēriņa. Mazākā mērā tiek izmantota vēja enerģija, biogāze, biodegviela, salmi un cita biomasa. Saules enerģija patlaban tiek izmantota tikai ļoti nelielos apjomos.

Kurināmās koksnes īpatsvars Latvijas energoresursu izmantošanā tradicionāli ir bijis ievērojams, pateicoties tās pieejamībai. Līdz ar to kurināmā koksne ir visizplatītākais atjaunojamais energoresurss Latvijā. Jau vairākus gadus kurināmā koksne stabili aizņem ceturto daļu (2010.gadā - 25,6%, 2011. un 2012.gadā - 25,4%, 2013.gadā - 28%) no kopējā energoresursu patēriņa. Savukārt tās īpatsvars starp AER 2013.gadā bija 78%.

Kurināmās koksnes patēriņš ir palicis gandrīz iepriekšējā gada līmenī (pieaugums par 1,1%), savukārt sektoru griezumā ir vērojamas patēriņa līmeņa izmaiņas. Galvenie kurināmās koksnes patērētāji ir māsaimniecības. Māsaimniecībās pārsvarā izmanto malku (91%), jo Latvijā tas ir lēts un pieejams kurināmais. 2010.gadā kurināmās koksnes īpatsvars māsaimniecībās bija 59,8%, bet 2013.gadā - 45,4%.

Samazinoties kurināmās koksnes īpatsvaram māsaimniecībās, palielinājās tās īpatsvars pārveidošanas sektorā siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā. Četru gadu laikā kurināmās koksnes īpatsvars pārveidošanas sektorā palielinājās par 7,8%, un 2013.gadā tas sasniedza 22,2% no kopējā patēriņa sektoru griezumā.

Pārveidošanas sektorā siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā pārsvarā izmanto kurināmo šķeldu (84%). Visbūtiskākais kurināmās koksnes patēriņa pieaugums pārveidošanas sektorā tika novērots 2013.gadā, kad kurināmās šķeldas īpatsvars, salīdzinot ar 2012.gadu, palielinājās par 8,8%. Tas ir saistīts ar jaunām koģenerācijas stacijām, kuras sāka strādāt 2013.gadā un kuru elektriskā jauda palielinājās par 36,8 megavatiem (MW) un sasniedza 45,8 MW.

Vislielākais īpatsvars (vairāk nekā 50%) kurināmās koksnes kopējā patēriņā ir malkai, kā tika minēts iepriekš, tas ir galvenais kurināmā veids, kas tiek izmantots māsaimniecībās. 2013.gadā malkas īpatsvars samazinājās par 7%, savukārt kurināmās šķeldas īpatsvars salīdzinājumā ar 2012.gadu palielinājās par 8%.

Meža nozares aprēķini parāda, ka koksnes biomasa Latvijā 2014 – 2020 gadā būs pieejama ievērojamā apjomā, no kuras varētu saražot vismaz 80 PJ enerģijas.

Latvijā katru gadu pieejamie tradicionālās kurināmās koksnes apjomi (malka, kurināmās šķeldas, skaidas un citi kokapstrādes atlikumi) pārsniedz 9 milj. m³. Pēdējos gados kurināmās koksnes ikgadējie patēriņa apjomi Latvijā tradicionāli svārstījās ap 7 milj. m³,

pārējie kurināmās koksnes apjomi tika eksportēti uz ārvalstu tirgiem. Sākot ar 2012.gadu kurināmās koksnes patēriņš Latvijā palielinājās pateicoties vairāku kurināmās koksnes izmantošanas projektu realizācijai, no tiem nozīmīgākie projekti bija Ventspils, Liepājas un Jelgavas pilsētu centralizētās apkures sistēmu pārorientācija no gāzes un mazuta uz kurināmo šķeldu izmantošanu.

Pieaugušais vietējais patēriņš daļēji samazināja eksportam pieejamas kurināmās koksnes apjomu, bet neskatoties uz to, kurināmās koksnes eksporta apjomi palika iespaidīgi lieli. 2013.gadā no Latvijas tika eksportēti 2,9 milj. m³ malkas un koksnes atlikumu, tajā skaitā 1,2 milj. m³ celulozes šķeldu. Papildus tika eksportēti arī kurināmās koksnes produkti - 1,1 milj. tonnu granulu.

Analizējot 2013.gada eksporta statistiku var secināt, ka tikai veicot kurināmās koksnes eksporta plūsmas pārorientāciju uz vietējo tirgu Latvijas enerģētikai kļūst pieejami papildus vismaz 1,7 milj. m³ kurināmās koksnes (kurināmās šķeldas, skaidas, malka). Vēsturiskie dati par 2012., 2013. gadu un provizoriskie dati par 2014. gada pirmo ceturksni rāda, ka šis process jau notiek tirgus faktoru ietekmes dēļ. Kurināmās koksnes plūsmas pārorientācija uz vietējo tirgu ir sākusies no viszemākās pievienotās vērtības kurināmās koksnes resursa - malkas. Tirgus faktoru ietekmē arī pārējie kurināmās koksnes resursi var tikt pakāpeniski pārorientēti uz vietējo tirgu, aizvietojojot dārgo fosilo energoresursu patēriņu. Faktiskais Latvijas enerģētikas uzņēmumiem pieejamais kurināmās koksnes apjoms ir vēl lielāks, jo samazinoties pieprasījumam no celulozes ražotājiem Ziemeļvalstīs un daļa no celulozes šķeldu eksportētiem apjomiem arī var tikt izmantota enerģijas ražošanai.

Analizējot pieprasījuma pieaugumu pēc kurināmās koksnes 2014.-2016. gadā, var prognozēt, ka jau realizētie un pašlaik realizējamie projekti (kokrūpniecības nozarē un centralizētās apkures sistēmās) nākamajos trijos gados palielinās pieprasījumu pēc kurināmās koksnes par 0,8 milj. m³ salīdzinājumā ar 2013. gada līmeni. Šī pieauguma salīdzinājums ar kurināmās koksnes eksporta apjomiem - 1,7 milj. m³ - ļauj secināt, ka arī pēc visu iesākto projektu realizācijas, 2015.gadā būs iespējams eksportēt 0,9 milj. m³ kurināmās koksnes, kas faktiski sastāda rezerves vietējo atjaunojamo resursu patēriņa palielināšanai. Papildus nepieciešams atzīmēt iespējamo kurināmās koksnes patēriņa samazinājumu mājāsaimniecībās, ko ietekmē izmaiņas demogrāfiskajā situācijā, apkures iekārtu nomaiņa uz energoefektīvākām, ka arī precizējumi mājāsaimniecību aptaujas metodoloģijā.

Nepieciešams izstrādāt un pieņemt jaunu ilgtermiņa AER atbalsta politiku. (elektroenerģijas ražošana ir jāskata kontekstā ar siltumenerģijas ražošanu, jo kopējā enerģijas bilancē elektroenerģijas īpatsvars ir tikai 15%, tāpēc lielākais AER ieviešanas potenciāls mērķa sasniegšanai ir tieši siltumapgāde.

ES struktūrfondu izmantošanas plānā jāietver integrēta pieeja NAP 2020 un NIP 2020 izvirzīto mērķu sansniegšanas pieeja, paredzot līdzekļu efektīvu izmantošanu (atbalsts nepieciešams tehnoloģiju nomaīnai – grants + CO₂ nodoklis + zaļais sertifikāts).

Jāparedz struktūrfondu atbalsts ne tikai biomasas katliem, bet arī koģenerācijas un citām augstākas efektivitātes tehnoloģijām ne tikai siltumapgādē, bet arī rūpniecības uzņēmumos un mājāsaimniecībās (investīcija pamattehnoloģijai – vienreizējs atbalsts bez saistīta OIK maksājuma).

Jāparedz lielāks finansiāls atbalsts jaunu tehnoloģiju pilotprojektu īstenošanai. (gazīfikācijas tehnoloģiju tālāk attīstīšana – jo īpaši liekot akcentu uz mazajiem patērētājiem, t.sk. mājāsaimniecībām). Pilotražotņu attīstīšana, lai sasaistē ar zinātni efektīvi izmantotu AER tautsaimniecībā.

Jāievieš minimālās efektivitātes prasības Latvijā izplatāmām enerģētiskām iekārtām un materiāliem (iekārtu ražotājiem ir jābūt sertificētiem – vērsti uz efektīvu siltumpatēriņu – lietderības koeficienta noteikšana, lai stimulētu vietējos tehnoloģiju ražotājus, t.sk. veidotos efektīvs biomasas resursa patēriņš). Jāizveido vienota kontrolējošā institūcija ne tikai

tehnoloģiju sertificēšanai, bet arī granulu ražotājiem, šķeldai u.c. biomasas produktiem – nosakot konkrētus kvalitātes standartus.

Jāizskata citas iespējas OIK segšanai, mazinot slogu uz elektroenerģijas patērētājiem (jāizstrādā priekšlikums par OIK atvieglojumiem ražojošiem uzņēmumiem).

Jāizveido regulāra viedokļu saskaņošanas sistēma ar politikas veidotājiem likumdošanas dokumentu tapšanas stadijā (nepieciešams izveidot objektīvas informēšanas kampaņas par AER efektivitāti reālajā ekonomikā).

2.5. Būvniecība un meža nozare

Kopš 2000.gada īpaši strauji attīstījās būvniecība. Laikā no 2000. līdz 2004.gadam tās vidējais ikgadējais pieauguma temps Latvijā bija 10,3 %, Būvniecības izaugsmi stimulēja ekonomisko aktivitāšu palielināšanās, iedzīvotāju ienākumu pieaugums, kā arī finanšu resursu pieejamības uzlabošanās, it īpaši hipotekārās kredītēšanas jomā. Kopš 2008-2009.gada globālās krīzes būvniecības nozares apjomi dramatiski samazinājās visā pasaulē t.sk. Latvijā. Bet pateicoties attīstīto valstu sabiedrības orientācijai uz videi draudzīgiem būvniecības veidiem, Latvijas koka būvmateriālu un konstrukciju ražotāji savu tirgus nišu saglabāja un pat palielināja.

Viens no izplatītākajiem skujkoku zāgmateriālu ražošanas pieauguma rādītājiem ir jaunu ēku būvniecības vai rekonstrukciju pieauguma temps. Pieaugot būvniecības tempiem, pieaug meža nozares produkcijas, t.sk. tālāk apstrādes produkcijas noieta tirgus.

Tomēr kokrūpniecības un būvniecības mijiedarbības raksturošanai svarīga ir izmantoto būvmateriālu struktūra. Neskatoties uz pieaugošo kokmateriālu (koksnes būvkonstrukcijas un izstrādājumi) īpatsvaru būvniecībā pasaulē, Latvijā būvniecības nozarē nav labvēlīga pieprasījuma kokmateriāliem un koka izstrādājumiem, jo kokmateriālus joprojām pārsvarā izmanto būvniecībā kā palīgmateriālus.

Zāgmateriālu patēriņa struktūra iekšējā tirgū rāda, ka māju būvei zāgmateriālus izmanto dažādu būvizstrādājumu (durvis, logi, kāpnes) un būvelementu ražošanai (piemēram, jumta konstrukcijas), kā arī apdarē (apšuvums, seglīstes). Tas ir ļoti nozīmīgs tirgus segments tiem mazajiem un vidējiem komersantiem, kas nespēj ar standartproduktiem konkurēt ārējos tirgos.

Lai gan vērojams pakāpenisks zāgmateriālu iekšējā tirgus patēriņa pieaugums, tomēr vēl nevar runāt par ievērojamu kokmateriālu un koka izstrādājumu izmantošanas pieaugumu būvniecībā kopumā, ko daudzos gadījumos ierobežo projektētāju pieredzes (izglītība) trūkums un ES regulu izmantošanai nepieciešamo Latvijas būvnormatīvu nepilnības.

Meža un būvniecības nozaru sadarbības attīstības iespējas balstās uz plašāku koka izmantošanu būvniecībā un koka māju ražošanas īpatsvara pieaugumu kokrūpniecībā. Uz to norāda pasaules un Eiropas būvniecības tendences un Latvijas iespējas. Lai to īstenotu ir jāizvērtē koka būvkonstrukciju būvnormatīvi, jāizstrādā speciālas apmācību programmas būvinženieriem, celtniekiem un arhitektiem. Sadarbībā ar Latvijas tēla, lauku tūrisma un rekreācijas attīstības programmām, jāveic koksnes, kā videi un cilvēku veselībai labvēlīga materiāla izmantošanas veicināšanas kampaņas. Papildus tam jāpilnveido Latvijas kokrūpniecības pētniecības un testēšanas laboratoriju veikspēja koka būvmateriālu un konstrukciju attīstībai un atbilstīgas vērtēšanai mūsdienīgā un inovatīvā koka būvniecībā.

Kā vienu no pozitīvām kokrūpniecības attīstības tendencēm jāatzīmē Latvijas Koka būvniecības klastera (LKBK) izveide, kuras biedru vidū šobrīd ir koka māju ražotāji, izglītības un pētniecības iestādes un saistītie uzņēmumi. LKBK biedru skaits sasniedz 34. Klastera izveides mērķis ir veicināt nozares uzņēmumu sadarbību, attīstot ražošanas un eksporta tirgu potenciālu. Klasteris ir uz biznesu vērsta apvienība, kas par prioritātēm ir noteicis uzņēmumu attīstību, jaunu tirgu apgūšanu un esošo tirgu paplašināšanu.

Latvijas Koka būvniecības klastera biedru eksporta apjoms 2013.gadā sasniedza gandrīz 54 miljoni eiro, kas ir par 58% vairāk nekā 2012.gadā. Lietuva gada laikā koka

būvkonstrukciju eksporta apjomu kāpināja par 37% līdz 107 miljoniem eiro, Igaunija - par 11% līdz 211 miljoniem eiro.

Īstenojot MSNP 2020 pasākumus, kas paredz koka būvniecības vietējā tirgus paplašināšanu, būtiski mainīsies būvēšanas metodes. Koksnes pielietošana būvniecības procesā ļaus samazināt oglekļa pēdu.

Kokrūpniecības nozare nepārtraukti investē jaunās tehnoloģijās un jaunu produktu attīstībā, kas attīstot koksnes izmantošanas kompetences vietējā tirgū, rada priekšnoteikumus mazo uzņēmumu izveidei un darbībai būvniecības sektorā. Piemēram, Vācijā un Austrijā koka būvniecības (izņemot tipveida mājas) sektorā ir pamatā mazie un vidējie uzņēmumi.

Meža nozare ir pārliecināta par ievērojama koksnes patēriņa pieauguma iespējām būvniecībā, lai to veicinātu, pamatuzdevums ir veicināt koka māju būvniecību Latvijā.

3. Sasaiste ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā izvirzīto mērķu sasniegšanai būtiski apzināt un racionāli izmantot meža un meža nozares potenciālu. Meža nozarei saistīto nozaru politikām ir būtiska savstarpējā mijiedarbība un ietekme. Plānojot ar meža nozari saistīto nozaru politiku - lauksaimniecības, enerģētikas, būvniecības, reģionu, tirdzniecības, mājokļu u.c. attīstību, nepieciešams analizēt ieguvumus Latvijas tautsaimniecībai kopumā. Sasaiste ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem apskatīta nākamā nodaļā. Vides politika ietekmē meža resursus un meža produktu un pakalpojumu tirgu, lauksaimniecības politika - zemes izmantošanu un alternatīvas zemes izmantošanas rentabilitāti, enerģētikas politika - koksnes izmantošanu enerģijas ieguvē. Valstī pastāvošās tirgus un rūpniecības politikas ietekmē uzņēmējdarbības vidi meža un koksnes produktu ražošanā. Savukārt valsts mājokļu politika var būtiski palielināt koksnes pielietojumu ekonomisku, videi draudzīgu mājokļu būvniecībā.

Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes ir Latvijas meža nozares izaugsmes un attīstības politikas galvenais dokuments, kurā ietvertie attīstības risinājumi dod būtisku ieguldījumu citos attīstības plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu sasniegšanā.

3.1. Eiropa 2020: Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei²¹

MNP2020 īstenošana dos būtisku ieguldījumu gudras, ilgtspējīgas un iekļaujošas tautsaimniecības attīstībā un vismaz sešu Eiropa 2020 tematisko mērķu sasniegšanā: (1) dodot ieguldījumu pētniecības, tehnoloģiju attīstībā un inovāciju tiprināšanā, (2) uzlabojot mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspēju, (3) atbalstot pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa patēriņu, (4) veicinot resursu efektīvu izmantošanu un aizsargājot vidi, (5) veicinot nodarbinātību, it sevišķi Latvijas reģionos un (6) paredzot ieguldījumus izglītībā, prasmēs un mūžizglītībā.

MSNP 2020 dos būtisku ieguldījumu arī šādu ES iniciatīvu mērķu sasniegšanā:

- Iniciatīva "Resursu ziņā efektīva Eiropa", atbalstot pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisiju saturu, t.sk., palielinot atjaunojamu enerģijas resursu izmantošanu.
- Iniciatīva "Rūpniecības politika globalizācijas laikmetā", uzlabojot uzņēmējdarbības vidi, īpaši MVU, un atbalstot ilgtspējīga kokrūpniecības pamata izveidi, kas var konkurēt pasaules mērogā.

Stratēģijas "**Inovācijas ilgtspējīgai izaugsmei: Eiropas bioekonomika**", uzstādītais mērķis ir izveidot inovatīvāku ekonomiku, kas rada zemas CO₂ emisijas, un izveido līdzsvaru starp tādiem faktoriem kā ilgtspējīga lauksaimniecība un zivsaimniecība, nodrošinātība ar pārtiku un atjaunojamo bioloģisko resursu izmantošana rūpniecībā, tajā pašā laikā saudzējot

²¹ ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LV_ACT_part1_v1.pdf (2010. gada 3. Marts)

bioloģisko daudzveidību un vidi. Bioekonomika paver unikālu iespēju visaptveroši risināt tādas saistītas sabiedrības problēmas kā nodrošinātība ar pārtiku, dabas resursu deficīts, atkarība no fosilajiem resursiem un klimata pārmaiņas un tajā pašā laikā panākt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi. Bioekonomikā ietilpst lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība, pārtikas rūpniecība, celulozes un papīra rūpniecība, kā arī atsevišķi ķīmiskās rūpniecības, biotehnoloģiju un enerģētikas sektori. EK ir aprēķinājusi, ka ikviens ES finansētā bioekonomikas pētniecībā un inovācijā ieguldītais eiro līdz 2025. gadam bioekonomikas sektoros radīs pievienoto vērtību 10 eiro apmērā.

Stratēģijai ir trīs galvenie pīlāri: (1) Investīcijas pētniecībā, inovācijās un prasmēs par labu bioekonomikai. Tas nozīmē, ka jārod ES finansējums, nacionālais finansējums un privātās investīcijas un jāstiprina sinerģija ar citām politikas ierosmēm, (2) Tirgu un konkurētspējas pilnveidošana bioekonomikas sektoros: ilgtspējīgā veidā jākāpina primārā ražošana, atkritumu plūsmas jāpārvērš produktos ar pievienoto vērtību, jāizveido savstarpējas mācīšanās mehānismi, lai uzlabotu ražošanas un resursu izmantošanas efektivitāti, radot darbvietas un izaugsmi un (3) Ciešāka politikas koordinēšana un ieinteresēto aprindu iesaistīšana

3.2. Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai²² (MK 26.04. 2011. protokols Nr. 27 34§)

Nacionālo reformu programmu stratēģijas „ES2020 īstenošanai” (NRP): Ministru kabineta apstiprināta nacionālā stratēģija, kas ir vērsta uz Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei” (ES 2020) īstenošanu Latvijā. ES2020 ir definētas trīs galvenās prioritātes - uz zināšanām un inovācijām balstītas ekonomikas izveide, videi draudzīga un konkurētspējīga ekonomika, augsts nodarbinātības līmenis, nodrošinot sociālo un teritoriālo kohēziju.

NRP sastāv no trīs daļām. 1.daļā ir raksturots vidēja termiņa makroekonomiskais scenārijs. 2.daļā – galvenie Latvijas tautsaimniecības makro-strukturālie izaicinājumi (šķēršļi) un galvenie pasākumi 2011.-2013.gadam to pārvarēšanai. 3.daļā ir definēti Latvijas kvantitatīvie mērķi 2020.gadam „ES 2020” stratēģijas kontekstā un galvenie pasākumi 2011.-2013.gadam to sasniegšanai.

MSNP2020 mērķi un uzstādījumi sakrīt NRP, kas paredz sabalansētas tautsaimniecības attīstības nodrošināšanu, veicinot tirgojamo nozaru attīstību un ceļot produktivitāti, finanšu resursu pieejamības nodrošināšanu atjaunojamās enerģijas ražošanai un siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju samazināšanu un zinātniskās darbības potenciāla attīstību. NRP arī paredz veicināt uzņēmēju konkurētspēju atvērtos produktu tirgos, papildus izmaksu konkurētspējas veicināšanai īstenot struktūrp politikas pasākumus, kas atbalsta eksporta iespēju paplašināšanu un produktivitāti.

3.3. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030.gadam²³ (Saeima 10.06.2010)

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija (Latvija2030) kā galvenais valsts ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments apstiprināts ar Latvijas Republikas Saeimas 2010.gada 10.jūnija lēmumu. Latvija2030 ir hierarhiski augstākais valsts attīstības plānošanas dokuments, kurā izvirzītie valsts ilgtermiņa attīstības mērķi, prioritātes un telpiskās attīstības perspektīva tiek īstenota, realizējot tai pakārtotus politikas plānošanas dokumentus, t.sk. nozaru un teritoriju attīstības politikas.

Latvija2030, pamatojoties uz ilgtermiņa konceptuālo dokumentu „Latvijas izaugsmes modelis: Cilvēks pirmajā vietā” (apstiprināts Latvijas Republikas Saeimā 2005.gada 26.oktobrī un iezīmē valsts attīstības ilgtermiņa mērķi – pakāpeniski 20–30 gadu laikā

²² <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3517>

²³ Paziņojums par Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam apstiprināšanu (<http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3323>)

nodrošināt būtisku cilvēka dzīves labklājības pieaugumu), ir noteikusi septiņas valsts attīstības prioritātes laikposmam līdz 2030.gadam:

- kultūras telpas attīstība;
- ilgtermiņa ieguldījumi cilvēkkapitālā;
- paradigmas maiņa izglītībā;
- inovatīva un ecoefektīva ekonomika;
- daba kā nākotnes kapitāls;
- telpiskās attīstības perspektīva;
- inovatīva pārvaldība un sabiedrības līdzdalība.

Ilgtermiņa attīstība ir sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrēta un līdzsvarota attīstība, kas apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās un ekonomiskās vajadzības, nodrošina vides prasību ievērošanu, neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas un saglabājot bioloģisko daudzveidību. Vides, sociālie un ekonomiskie jautājumi ir savstarpēji cieši saistīti un jārisina vienoti, neatrauti cits no cita. Stratēģijas „Latvija 2030” uzdevums ir atrast veidu, kā pārdomāti lietot un attīstīt valsts nacionālo bagātību jeb kapitālu, lai nodotu to nākamajām paaudzēm pavairotu, nevis noplicinātu.

Būtiska nozīme rezultātu (ieguvumu) mērīšanā ir stratēģijas „Latvija2030” indikatoriem, kas atspoguļo virzību uz noteiktajiem ilgtermiņa mērķiem. Indikatori iezīmē pašus svarīgākos attīstības aspektus, lai pārskatāmā veidā informētu sabiedrību par progresu konkrētos attīstības virzienos.

MSNP 2020 mērķi un to īstenošana dos ieguldījumu Latvija 2030 kopējo sasniegšanā ar meža nozares ieguldījumu iekšzemes kopprodukta palielināšanā, lai sasniegtu IKP uz vienu iedzīvotāju gadā >27 000 EUR pēc pirktspējas paritātes, kā arī dodot ieguldījumu zema oglekļa ekonomikas attīstībā: MSNP 2020 īstenošana palīdzēs valstij kopumā samazināt ekoloģiskās pēdas nospiedumu līdz <2.5 ha uz vienu iedzīvotāju 2030.gadā.

Prioritātes „Inovātīva un ecoefektīva ekonomika” mērķu sasniegšanā, kas nosaka, ka Latvijai jākļūst par vienu no ES līderiem inovatīvu un eksportējošu uzņēmumu izplatības ziņā, MSNP 2020 palīdzēs 2030.gadā sasniegt pozitīvu ārējās tirdzniecības bilanci un samazinās Latvijas energoneatkarību un palielināt AER izmantošanas īpatsvaru līdz vairāk ka 50% no bruto iekšzemes enerģijas patēriņa. Savukārt, prioritātes „Daba kā nākotnes kapitāls”, meža nozare dod būtisku ieguldījumu dabas resursu izmantošanas produktivitātes kāpināšanā, lai 2030.gadā sasniegtu 1550 (EUR/resursu tonna) un veicinās mežainuma pieaugumu, lai 2030.gadā sasniegtu izvirzīto mērķi - 55% no kopējās valsts teritorijas.

3.4. Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam²⁴ (Saeima 20.12.2012.)

Nacionālās attīstības plāns 2014.-2020.gadam (NAP2020) ir galvenais vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā. Tas ir Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam (Latvija2030) rīcības plāns un kalpo par valsts attīstības ceļa karti vidējam termiņam.

NAP2020 virsmērķis ir „Ekonomikas izrāviens, kas nodrošina visu Latvijas iedzīvotāju labklājības pieaugumu un valsts ilgtspējīgu attīstību līdz 2020. gadam, panākot vidējo ikgadējo iekšzemes kopprodukta izaugsmi vismaz 5 % apjomā.”

NAP2020 vadmotīvam ir pakārtotas trīs prioritātes, katrai no tām izvirzīts savs mērķis/-i un noteikti rīcības virzieni:

<i>Prioritāte un tās mērķis</i>	<i>Rīcības virzieni</i>
---------------------------------	-------------------------

²⁴ Saeimas paziņojums „Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam

Daru zināmu, ka Saeima šā gada 20.decembra sēdē apstiprinājusi Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam” <http://m.likumi.lv/doc.php?id=253919>

Tautas saimniecības izaugsme <u>Mērķis:</u> Ilgtspējīga Latvijas ekonomikas izaugsme ar pieaugošu valsts konkurētspēju starptautiskajos tirgos	Augstražīga un eksportspējīga ražošana un starptautiski konkurētspējīgi pakalpojumi; Izcila uzņēmējdarbības vide; Attīstīta pētniecība un inovācija; Energoefektivitāte un enerģijas ražošana
Cilvēka drošumspēja <u>Mērķis:</u> Radīt spēcīgu vidussšķiru un nodrošināt tautas ataudzi Latvijā – valstī, kur ikkatram cilvēkam ir iespējas gādāt par savu, savu tuvinieku un Latvijas attīstību)	Cilvēku sadarbība un piederība Latvijai; Stabili pamati tautas ataudzei; Vesels un darbspējīgs cilvēks; Kompetenču attīstība; Cienīgs darbs
Izaugsmi atbalstošas teritorijas <u>Mērķis 1:</u> Radīt līdzvērtīgākas darba iespējas un dzīves apstākļus visiem iedzīvotājiem, izmantojot teritoriju attīstības potenciālus un unikālos resursus; <u>Mērķis 2:</u> Stiprināt Latvijas reģionu starptautisko konkurētspēju, palielinot Rīgas kā Ziemeļeiropas metropoles un citu valsts lielāko pilsētu starptautisko lomu	Ekonomiskās aktivitātes veicināšana reģionos – teritoriju potenciāla izmantošana; Pakalpojumu pieejamība līdzvērtīgāku darba iespēju un dzīves apstākļu radīšanai; Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana

Latvijas Nacionālais attīstības plāna (NAP) galvenā prioritāte "Tautas saimniecības izaugsme" paredz ilgtspējīgu Latvijas ekonomikas izaugsmi ar pieaugošu valsts konkurētspēju starptautiskajos tirgos un nosaka sasniedzamos rādītājus: (1) Apstrādes rūpniecības ieguldījuma daļa IKP – 20%, (2) Preču un pakalpojumu eksports - 20% no IKP, (3) Produktivitāte apstrādes rūpniecībā (pievienotā vērtība 2000.gada salīdzināmās cenās uz 1 nodarbināto – €15600 un (4) Dabas resursu izmantošanas produktivitāte (EUR uz vienu resursu tonnu) - € 600.

NAP rīcības virzienā "Augstražīga un eksportspējīga ražošana un starptautiski konkurētspējīgi pakalpojumi" jāīsteno šādi ar Meža un saistīto nozaru pamatnostādņem saistīti uzdevumi: (1) atbalsts eksportējošiem ražojošiem uzņēmumiem iekārtu iegādei un modernizācijai eksportējamo preču radīšanai, kā arī jaunu produktu izpētei un attīstībai – iekārtu iegādei, telpu rekonstrukcijai un būvniecībai un (2) atbalsts ražojošiem uzņēmumiem energoefektivitātes uzlabošanai. Savukārt NAP rīcības virzienā "Energoefektivitāte un enerģijas ražošana" paredzēts, ka no atjaunojamiem energoresursiem saražotās enerģijas īpatsvars kopējā bruto enerģijas galapatēriņā sasniegs vismaz 40%. Lai to īstenotu, jāatbalsta atjaunojamo energoresursu izmantošana enerģijas ražošanā, samazinot atkarību no fosilajiem energoresursiem, un veicinot energoefektivitāti centralizētajā siltumapgādē.

MSNP 2020 dod arī būtisku ieguldījumu NAP prioritātes "Izaugsmi atbalstošas teritorijas" rīcības virziena "Ekonomiskās aktivitātes veicināšana reģionos – teritoriju potenciāla izmantošana" mērķu sasniegšanā īstenojot šādus NAP uzdevumus - (1) atbalsts lauksaimniecības, zivsaimniecības un mežsaimniecības produktu ražošanas, to tālākas apstrādes un pakalpojumu (t.sk. nišas produkti un pakalpojumi) attīstībai, (2) kooperācijas attīstības sekmēšana visos ražošanas un pakalpojumu sniegšanas līmeņos un starp tiem, (3) nodrošināt priekšnoteikumus uzņēmējdarbības attīstībai un jaunu darba vietu radīšanai ražošanas un pakalpojumu sektorā reģionos un (4) atbalsts un pasākumi mazo un vidējo uzņēmumu – lauksaimniecības, zivsaimniecības un meža produkcijas ražotāju pieejai preču izplatīšanas tīkliem un piegādes ķēžu saīsināšanai.

MSNP 2020 dos arī ieguldījumu NAP prioritātes "Izaugsmi atbalstošas teritorijas" rīcības virziena "Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana" izvirzītā mērķa „Saglabāt dabas kapitālu kā bāzi ilgtspējīgai ekonomiskajai izaugsmei un sekmēt tā ilgtspējīgu izmantošanu, mazinot dabas un cilvēka darbības radītos riskus vides kvalitātei” sasniegšanā. Dabas kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana NAP 2020 ietvaros nozīmē Latvijas

dabas kapitāla izmantošanu, kas saistīta ar zemes, mežu, ūdeņu un dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, ekosistēmu pakalpojumu apjoma palielināšanu, produkcijas dažādošanu un produktivitātes palielināšanu, vienlīdz attīstot gan intensīvu ražošanu, gan "zaļo" ražošanu un "zaļo" patēriņu, kā arī vienlaikus rūpējoties par dabas kapitāla saglabāšanu un nenoplicināšanu, veidojot un uzturot Latvijas kā "zaļas" valsts tēlu. Būtiskākie ekosistēmu pakalpojumi ir saistīti ar lauku saimniecību produktiem, mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, kā arī produktiem un pakalpojumiem, kurus spēj sniegt rekreācijas resursu izmantošana. Rīcības virziena mērķu sasniegšanu MSNP 2020 veicinās, īstenojot šādus plānotos uzdevumus: (1) atbalstīt un īstenot zemes rentablu izmantošanu un meža apsaimniekošanu, nodrošinot meža resursu pieejamību tagad un nākamajām paaudzēm (jaunaudžu kopšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, meža atjaunošana ar Latvijā iegūtu augstvērtīgu meža reproduktīvo materiālu, meža infrastruktūras izveide un uzturēšana), (2) saglabāt un uzlabot meža ilgtermiņa ieguldījumu globālajā oglekļa apritē, (3) uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu, (4) iegūt un uzturēt un regulāri novērtēt zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību, (5) atbalstīt meža īpašnieku kooperāciju, un (6) uzturēt bioloģisko daudzveidību mežā.

3.5. Zemes politikas pamatnostādnes 2008. – 2014.gadam²⁵ (MK 13.10.2008. rīkojums Nr. 613)

Zemes politikas mērķis: nodrošināt zemes kā unikāla dabas resursa ilgtspējīgu izmantošanu Zemes izmantošanas rādītāji 2030.gadā:

- lauksaimniecībā izmantojamās zemes - 35 %;
- meža zemes – 56 % ;
- apbūves zemes – 7 %;
- pārējās zemes (krūmi, purvi, zem ūdeņiem, u.c.) – 12 %.
- no LIZ platības netiek izmantots – 1 %

3.6. Vides politikas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam²⁶ (MK 2014.gada 6.marta rīkojums Nr.130)

Vides politikas pamatnostādņu (VPP) virsmērķis – nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli.

Vides politikas pamatnostādņu virsmērķa sasniegšanai pamatnostādnes paredz šādus mērķus attiecīgajās jomās:

Horizontālie jautājumi vides aizsardzībā, sasniedzamie mērķi: Nodrošināt labu vides pārvaldību visos līmeņos, kā arī labu vides komunikāciju, kas balstīta uz iespējami pilnīgu un izsvērtu vides informāciju; veicināt sabiedrības plašu iesaistīšanos vides jautājumu risināšanā.

Augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas: (1) Nodrošināt augsnes ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, (2) Nodrošināt sabiedrību ar mūsdienīgu, aktuālu informāciju par zemes dziļu resursiem un mūsdienu ģeoloģiskajiem procesiem, kas tiek ņemta vērā attīstības plānošanā, (3) Novērst atkritumu rašanos un nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu, nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu, kā arī atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Dabas aizsardzība: Nodrošināt ekosistēmu kvalitāti, dabas aizsardzības un sociāli - ekonomisko interešu līdzsvarotību, sekmēt Latvijas kā „zaļas” valsts tēla veidošanos.

Gaisa aizsardzība: Līdz 2020.gadam samazināt gaisa piesārņojuma ietekmi uz iedzīvotājiem un ekosistēmām līdz līmenim, kas nerada draudus veselībai un neizraisa

²⁵ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2812>

²⁶ likumi.lv/doc.php?id=265262

ekosistēmu degradāciju. Prasību minimums šā mērķa sasniegšanai ir spēkā esošo gaisa kvalitātes normatīvu izpilde un faktiskā emisiju apjoma samazināšana zem emisijas griestu līmeņa.

Klimata pārmaiņas: (1) nodrošināt Latvijas ieguldījumu globālo klimata pārmaiņu samazināšanā, ņemot vērā Latvijas vides, sociālās un ekonomiskās intereses, (2) veicināt Latvijas gatavību pielāgoties klimata pārmaiņām un to izraisītajai ietekmei.

Ūdens resursi un Baltijas jūra: Nodrošināt labu ūdeņu stāvokli un to ilgtspējīgu izmantošanu

Vides piesārņojums un riski - Nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, veicinot vides risku mazināšanu un pārvaldību

Vides veselība: Samazināt nelabvēlīgo vides faktoru ietekmi uz cilvēku veselību un labklājību, t.sk. novēršot pēc iespējas psihosomatisko ietekmi, ko rada vides veselības informācijas trūkums vai neadekvāta tās komunicēšana sabiedrībai.

Vides monitorings: Nodrošināt savlaicīgu un visaptverošu vides un klimata pārmaiņu datu un informācijas apkopošanu un vispusīgu analīzi, lai noteiktu politikas mērķus un atbilstošus pasākumus vides stāvokļa uzlabošanai un savlaicīgai reaģēšanai uz klimata pārmaiņām, kā arī novērtētu līdzšinējo pasākumu un ieguldītā finansējuma lietderību un efektivitāti, tostarp nodrošināt Meža monitoringu

MSNP ieguldījums VPP mērķu sasniegšanā, īstenojot šādus plānotos uzdevumus: (1) atbalstīt un īstenot zemes rentablu izmantošanu un meža apsaimniekošanu, nodrošinot meža resursu pieejamību tagad un nākamajām paaudzēm (jaunaudžu kopšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, meža atjaunošana ar Latvijā iegūtu augstvērtīgu meža reproduktīvo materiālu, meža infrastruktūras izveide un uzturēšana), (2) saglabāt un uzlabot meža ilgtermiņa ieguldījumu globālajā oglekļa apritē, (3) uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu, (4) iegūt un uzturēt un regulāri novērtēt zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību, (5) atbalstīt meža īpašnieku kooperāciju, un (6) uzturēt bioloģisko daudzveidību mežā

3.7. Ainavu politikas pamatnostādnes 2013.–2019.gadam²⁷ MK 2013.gada 7.augusta rīkojums Nr.361

Ainavu politikas pamatnostādnes (APP 2019) izstrādātas saskaņā ar Eiropas Padomes Eiropas ainavu konvenciju, kas nosaka, ka ainava ir Eiropas dabas un kultūras mantojuma pamatkomponente, iedzīvotāju dzīves kvalitātes svarīga sastāvdaļa un saimnieciskajai darbībai labvēlīgs resurss, kas var dot ieguldījumu darba vietu radīšanā.

APP izvirzītais mērķis, apakšmērķi un rīcības virzieni.

Mērķis:

Daudzfunkcionālas un kvalitatīvas ainavas, kas visā Latvijā uzlabo cilvēku dzīves kvalitāti, veicina vietu, reģionu un valsts ekonomisko aktivitāti un atpazīstamību, kā arī nodrošina bioloģisko daudzveidību.

Apakšmērķi politikas mērķa sasniegšanai:

1. Īstenotas NAP 2020 un topošajos ZM, KM, VARAM politikas plānošanas dokumentos noteiktās rīcības ainavu kvalitātes uzlabošanai;
2. Efektīva ainavu pārvaldība, kas vērsta uz lauku un urbāno ainavu plānošanu, labu sadarbību publiskās pārvaldes, izglītības, pētniecisko un saimniecisko institūciju un sabiedrības starpā, kā arī ainavu politikas integrēšanu visu līmeņu teritorijas attīstības plānošanā;
3. Par ainavu jautājumiem informēta un zinoša sabiedrība, kompetenti ainavu pārvaldības speciālisti un pētnieki.

Rīcības virzieni politikas mērķa sasniegšanai:

²⁷ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=4427>

1. NAP2020 un citos politikas plānošanas dokumentos noteikto rīcību īstenošana, kas vērstas uz ainavu kvalitātes uzlabošanu;
2. Ainavu pārvaldības uzlabošana;
3. Izpratnes un zināšanu par ainavām veidošana, ainavu pārvaldības speciālistu apmācības un pētniecības uzlabošana.

APP 2019 formulētas problēmas, kas saistītas arī ar Latvijas mežu apsaimniekošanu, un kuru īstenošanai nepieciešams īstenot noteiktu politiku.

(1) Būtiskas pārmaiņas Latvijas ainavās apdraud to sociālo, ekonomisko, ekoloģisko un kultūrvēsturisko vērtību, līdz ar to arī cilvēku dzīves kvalitāti un ainavu potenciālu uzņēmējdarbības, ir īpaši tūrisma, attīstībai:

- aizaugot LIZ, samazinās atklāto lauku ainavu īpatsvars, kas vietām negatīvi ietekmē gan cilvēka dzīves, gan saimniecisko vidi, gan bioloģisko daudzveidību;
- pieaugot meža ciršanas apjomiem, palielinās izcirstās platības, mainās mežaudžu vecumstruktūra un meža vizuālais veidols, kas sabiedrības vērtējumā pazemina meža ainavu kvalitāti;
- aizaugot upju un ezeru krastiem, samazinās to ainaviskā vērtība.

(2) Mazefektīva ainavu pārvaldība nenodrošina mērķtiecīgu ainavu kvalitātes uzlabošanu un iesaistīto pušu sadarbību:

- līdz šim Latvijā pārsvarā tika īstenota uz ierobežojumiem vērsta ainavu un tās elementu aizsardzība, mazāku vērtību veltot mērķtiecīgai ainavu attīstībai un plānošanai atbilstoši sociāli nozīmīgām sabiedrības vēlmēm;
- daļa Latvijas ainavisko vērtību ir iekļautas aizsargājamo ainavu apvidu, nacionālo un dabas parku un lielo dabas liegumu teritorijās, taču, pamatojoties uz ES direktīvām, līdz šim šajās teritorijās galvenokārt tika akcentēta sugu un biotopu aizsardzība;
- tā kā nav metodisku vadlīniju ainavu novērtēšanai dažādos teritorijas attīstības plānošanas līmeņos, pašlaik Latvijas ainavas tiek vērtētas, izmantojot dažādas pieejas. Līdz ar to trūkst salīdzināmas, visaptverošas un pēctecīgas informācijas par Latvijas ainavām;

(3) Atšķirīga izpratne un zināšanas par ainavu nozīmi Latvijas sabiedrībā apgrūtina lēmumu pieņemšanu par ainavu kvalitātes uzlabošanas pasākumu īstenošanu visā Latvijas teritorijā:

- nav apkopojumu par pētījumiem ainavu jomā Latvijā un starpdisciplināru zinātnisko pētījumu par ainavu attīstību, līdz ar to trūkst arī argumentu lēmumu pieņemšanā par ainavu politikas jautājumiem – ainavu aizsardzību, plānošanu un pārvaldību.

MSNP 2020 izvirzītie mērķi un uzdevumi dod būtisku ieguldījumu APP 2019 mērķu un apakšmērķu sasniegšanā, paredzot vairot izpratni un zināšanas par meža un zemes apsaimniekošanas ietekmi uz ainavu un tās nozīmi Latvijas sabiedrībā. MSNP 2020 paredz koncentrēt pētījumus Latvijas meža nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos saskaņā ar RIS3 pasākumu plānu. Saskaņā ar pašreizējo redakciju potenciālās specializācijas nišas Zināšanu ietilpīgas bioekonomikas jomas ietvaros ir pētījumi par *ilgtspējīga un produktīva meža audzēšana mainīgos klimata apstākļos*, kas ietver arī pētījumus par ainavu plānošanu meža apsaimniekošanā. Papildus tam MSNP 2020 plāno: *veicināt pašvaldību kompetenču un izpratnes attīstību saskarsmes jautājumos starp meža nozari un pašvaldību*, tādējādi uzlabojot arī ainavu plānošanu pašvaldību teritorijās.

MSNP 2020 arī paredz, ka pirms mazvērtīgo lauksaimniecībā neizmantoto zemju apmežošanas ir jāizstrādā apmežošanas plāns, ievērtējot arī ainaviskos aspektus.

3.8. Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2010.–2016.gadam²⁸ (MK 19.06.2009. Rīkojums Nr.413)

²⁸ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3053>

Pamatnostādņu vispārīgais mērķis: Mainīt Latvijas tautsaimniecības struktūru, veidojot uz ārējo pieprasījumu orientētu un inovācijas virzītu ekonomiku.

Mērķis: Uzlabot Latvijas tautsaimniecības konkurētspēju atvērto produktu (*preču un pakalpojumu*) tirgos.

Pamatnostādņu noteiktie rīcības virzieni: (1) Latvijas konkurētspējas paaugstināšana; (2) Atbalsts ārējo tirgu apgūšanai; (3) Ārvalstu tiešās investīciju veicināšana un (4) Valsts augstāko amatpersonu vizītes

Eksporta veicināšanas sadarbības īstenošanai ir izveidota Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padome, kurā pārstāvētas Ārlietu, Ekonomikas, Satiksmes un Zemkopības ministrijas, Valsts prezidenta kanceleja, Ministru prezidenta birojs, LIAA, LTRK un LDDK. Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padomes mērķis ir nodrošināt saskaņotu valsts pārvaldes iestāžu un citu institūciju sadarbību sekmīgas ārējās ekonomiskās politikas veidošanā un īstenošanā Latvijas tautsaimniecības konkurētspējas celšanai

Pamatnostādnes paredz, ka prioritāri eksporta atbalsta pakalpojumi tiek orientēti uz nozarēm, kuras Latvijas tautsaimniecībā veido lielāko ieguldījumu IKP un kurām ir lielākais īpatsvars Latvijas preču un pakalpojumu kopējā eksportā, t.sk. kokrūpniecībai.

MSNP 2020, izvirzot mērķi Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām un īstenojot plānotās darbības palielinās Latvijas eksporta produkcijas vērtību un dos ieguldījumu Latvijas monetārās stabilitātes nodrošināšanā.

3.9. Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam²⁹ (MK 28.06.2013. rīkojums Nr.282)

Latvijas Nacionālās industriālās politikas (NIP 2020) mērķis - Veicināt ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta sarežģītības attīstībai.

Lai sasniegtu definēto mērķi modernas industriālās politikas ietvaros noteiktie sasniedzamie politikas rezultatīvie rādītāji:

- apstrādes rūpniecības īpatsvars iekšzemes kopproduktā 2020.gadā sasniedz 20% *(2011.gadā – 14,1%, 2015.gadā – 16,7%);
- apstrādes rūpniecības produktivitātes pieaugums 2020.gadā pret 2011.gadu ir 40% (2015.gadā – 18%);
- apstrādes rūpniecības pieaugums 2020.gadā, pret 2011.gadu ir 60% (2015.gadā – 29%);
- ieguldījumi pētniecībā un attīstībā 2020.gadā sasniedz 1,5% no IKP (2011.gadā – 0,7%, 2015.gadā – 1,0%).

MSNP 2020 izvirzītie mērķi un uzdevumi dod būtisku ieguldījumu NIP mērķu un sasniedzamo politikas rezultatīvo rādītāju sasniegšanā: (1) paredzot ik gadus palielināt meža nozares eksportu par vismaz 5% gadā, kā arī (2) apstrādes rūpniecības produktivitātes pieauguma mērķu saniešanā, jo kokrūpniecībai ir pievienotās vērtības izaugsmes potenciāls. Savukārt, īstenojot NIP 2020 paredzētās darbības tiks veicināta MSNP 2020 mērķu sasniegšana.

3.10. Reģionālās politikas pamatnostādnes 2013.-2019.gadam³⁰ (MK 2013.gada 29.oktobra rīkojums Nr. 496)

Reģionālās politikas pamatnostādnes (RPP 2019) ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka Latvijas reģionālo politiku, aptverot laika periodu līdz 2019.gadam. RPP 2019 ir Latvija 2030 noteiktās Telpiskās attīstības perspektīvas ieviešanas dokuments,

²⁹ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=4391>

³⁰ polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file5640.doc

kas paredz konkrētus rīcības virzienus un uzdevumus vidējā termiņā, un tās detalizē Nacionālā attīstības plāna 2014.-2020.gadam uzstādījumus, rīcības virzienus un uzdevumus reģionālajā politikā.

RPP 2019 ir vērsta uz reģionālās attīstības rezultātu uzlabošanu, uzsverot visu teritoriju aktīvu ieguldījumu attīstībā, mobilizējot savus resursus (dabas resursus, cilvēkresursus u.c.) un maksimāli efektīvi izmantojot savas priekšrocības. RPP 2019 paredz teritoriju konkurētspējas veicināšanu, balstoties uz katras vietas īpašajām priekšrocībām un neizmantoto potenciālu.

RPP 2019 ilgtermiņa mērķi, kas sasniedzami līdz 2030.gadam: (1) *radīt līdzvērtīgus dzīves un darba apstākļus visiem iedzīvotājiem, neatkarīgi no dzīves vietas, sekmējot uzņēmējdarbību reģionos, attīstot kvalitatīvu transporta un komunikāciju infrastruktūru un publiskos pakalpojumus;* (2) *stiprināt Latvijas un tās reģionu starptautisko konkurētspēju, palielinot Rīgas kā Ziemeļeiropas metropoles un citu valsts lielāko pilsētu starptautisko lomu.*

RPP 2019 vidēja termiņa mērķi:

(1) Sekmēt teritorijās uzņēmējdarbības attīstību un darbavietu radīšanu, veicināt darbavietu un pakalpojumu sasniedzamību, kā arī uzlabot pakalpojumu kvalitāti un pieejamību, kas cita starpā paredz atbalstu lauku attīstības telpai, izvirzot rīcības virziena mērķi: Nodrošināt lauku teritoriju attīstību un kvalitatīvu dzīves vidi, sniedzot atbalstu infrastruktūras uzlabošanai, kas nepieciešama, lai sekmētu gan lauksaimnieciskās, gan nelauksaimnieciskās uzņēmējdarbības attīstību, pamatpakalpojumu pieejamību un to kvalitātes uzlabošanu, kā arī vietējo sasniedzamību un paredzot šādus atbalsta virzienus:

- uzņēmējdarbības atbalsta infrastruktūras attīstība atbilstoši pašvaldības noteiktajai teritorijas specializācijai uzņēmējdarbībā (publiskās transporta infrastruktūras attīstība uzņēmējdarbības teritorijām u.tml., t.sk. lauku ekonomikas dažādošanai, sekmējot nodarbinātību laukos);
- pakalpojumu pieejamības un kvalitātes nodrošināšana/uzlabošana atbilstoši lauku attīstības telpai noteiktajam publisko individuālo pakalpojumu „grozam” (kur iespējams, samazinot izmaksas un/vai īstenojot pakalpojumu infrastruktūras kombinēšanu (jomas: kultūra, veselība, sociālie pakalpojumi, izglītība, zinātne, jaunatne un sports));
- transporta infrastruktūras sakārtošana un attīstība sasniedzamībai novada ietvaros (t.i. autoceļi, kas savieno pārējo novada teritoriju ar starptautiskas, nacionālas, reģionālas un novadu nozīmes attīstības centriem);
- vietējo rīcības grupu aktivitātes lauku teritoriju attīstības sekmēšanā (pašvaldību attīstības programmas papildinošas rīcības kompleksai teritoriju attīstībai).

(2) Stiprināt reģionu un pašvaldību rīcībspēju un lomu savas teritorijas attīstības veicināšanā, kas paredz Paaugstināt pašvaldību un plānošanas reģionu lomu uzņēmējdarbības veicināšanā un uzlabot uzņēmējdarbības vidi pašvaldībās

Lai sekmētu ekonomiskās aktivitātes paaugstināšanu un teritoriju resursu efektīvu izmantošanu, pamatnostādņu ieviešanas ietvaros RPP 2019 paredz pasākumu kopumu vairākos virzienos:

- pilnveidot normatīvos aktus, kas reglamentē pašvaldību tiesības rīkoties ar tai piederošo un piekrītošo mantu, kā arī dot pašvaldībām lielākas tiesības rīkoties ar publisko īpašumu vietējās sabiedrības kopējās interesēs;
- paplašināt un dažādot pašvaldību iespējas atbalstīt uzņēmējus, tai skaitā kopdarbības veicināšanai;
- paaugstināt pašvaldību kapacitāti piesaistīt investīcijas (t.sk. sniegt atbalstu vietēja un reģionāla līmeņa pasākumiem investoru piesaistei un mazo inovāciju sekmēšanai teritorijās);
- uzlabot uzņēmējdarbības vidi pašvaldībās un reģionos, t.sk. mazināt valsts un pašvaldību radīto administratīvo slogu uzņēmējdarbībai.

MSNP 2020 pamatprincipi, mērķi un rīcības virzieni ir vērsti uz RPP 2019 mērķu sasniegšanu, (1) veicinot meža resursu produktīvu un ilgtspējīgu izmantošanu, t.sk. atjaunojamo energoresursu izmantošana lauku teritorijās, kas var dot jaunas ekonomiskās attīstības iespējas, radot arī jaunas darbavietas un iespējas gūt ienākumus, (3) paredzot atbalstu mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai, (3) meža apsaimniekošanas kooperācijas veicināšanai. MSNP 2020 paredz Atbalstīt meža īpašnieku, t.sk. pašvaldību, kooperāciju. Tas nozīmē, ka 2020. gadā būs pieaugusi meža arī pašvaldību iesaistīšanās meža īpašnieku kooperatīvu darbībā. MSNP 2020 arī paredz veicināt pašvaldību kompetenču un izpratnes attīstību saskarsmes jautājumos starp meža nozari un pašvaldību.

3.11. Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam³¹ (MK 28.12.2013. rīkojums Nr.685)

Virsmērķis - Latvijas zināšanu bāzes un inovāciju kapacitātes attīstība un inovāciju sistēmas koordinācija. Nacionālajā attīstības plānošanas sistēmā pamatnostādnes ir daļa no Viedās specializācijas stratēģijas un sekmē valsts ilgtermiņa un vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu sasniegšanu.

- attīstīt zinātnes, tehnoloģiju un inovāciju jomas cilvēkkapitālu, fokusējot identificētajās zināšanu specializācijas jomās;
- veicināt Latvijas zinātnes starptautisko konkurētspēju;
- modernizēt un integrēt pētniecības un izglītības sektoru;
- veidot efektīvāku zināšanu pārneses vidi un stiprināt uzņēmumu absorbcijas un inovācijas kapacitāti

MSNP 2020 paredz mērķa: *Meža un saistīto nozaru attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis* sasniegšanai koncentrēt zinātniekos pētījumus, zināšanu pārnesi, zināšanu apmaiņu nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos Viedās specializācijas stratēģijas definētajās Bioekonomikas jomās, kā arī atbalstīt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi meža nozarē, t.sk. ražošanas blakusproduktu (skaidas, šķeldas, mizas, u.c..) ekonomiski pamatotā izmantošanā, un mežsaimniecības, kokrūpniecības, koksnes ķīmijas un mēbeļrūpniecības pētniecības un testēšanas infrastruktūras attīstību.

3.12. Viedās specializācijas stratēģija³² (Informatīvais ziņojums par "Par Viedās specializācijas stratēģijas izstrādi" MK 17.12.2013. protokols Nr.67 96.§)

Viedās specializācijas mērķis ir palielināt inovācijas kapacitāti, kā arī veidot inovācijas sistēmu, kas veicina un atbalsta tehnoloģisko progresu tautsaimniecībā.

Viedās specializācijas stratēģija (RIS3) paredz vīzijas izstrādi, konkurētspējas priekšrocību atrašanu, stratēģisku prioritāšu izvēli un tādas politikas izvēli, kas maksimāli atraisa reģiona uz zināšanām balstīto attīstības potenciālu, un tādējādi nodrošina tautsaimniecības izaugsmi.

Tautsaimniecības transformācija, paredzot zinātnes un tehnoloģiju virzīto izaugsmi un virzību uz zināšanām balstītu spēju attīstību šādos virzienos: (1) ražošanas un eksporta struktūras maiņa tradicionālajās tautsaimniecības nozarēs; (2) izaugsme nozarēs, kurās eksistē vai ir iespējams radīt produktus un pakalpojumus ar augstu pievienoto vērtību un (3) nozares ar nozīmīgu horizontālo ietekmi un ieguldījumu tautsaimniecības transformācijā.

Specializācijas jomas: (1) Zināšanu ietilpīga bioekonomika, (2) Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas, (3) Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, (4) Viedā enerģētika un (5) Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas.

RIS3 uzdevums ir nodrošināt attīstības prioritāšu izvirzīšanu un regulāru pārskatīšanu, investīciju mērķtiecīgu koncentrēšanu, t.sk. stratēģijas uzstādījumiem atbilstošu rīcībpolitikas

³¹ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=4608>

³² <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/darbakartiba/?sede=704>

instrumentu izvēli un monitoringa sistēmas izveidi, kas vērsti uz Latvijas konkurētspējas stiprināšanu reģionālā, Eiropas un pasaules līmenī.

RIS3 mērķu sasniegšanai indikatīvi noteikti šādi galvenie atbalsta virzieni un instrumenti:

- izglītības, zinātnes, tehnoloģiju attīstības, inovācijas un uzņēmējdarbības integrācija (sadarbības un pārneses sistēmas inovācijas jomā stiprināšana);
- nozaru inovācijas kapacitātes stiprināšana (inovācijas pieprasījuma stiprināšana);
- zinātnes, pētniecības, tehnoloģiju attīstības un inovācijas kapacitātes un atdeves palielināšana (zināšanu kapacitātes un inovācijas piedāvājuma stiprināšana);
- nozaru izaugsmes, eksportspējas un iekļaušanās globālajās vērtību ķēdēs sekmēšana;
- izglītības sistēmas pilnveidošana darba tirgus disproporciju mazināšanai;
- atbalsts publisko datu atkalizmantošanas pieauguma nodrošināšanai;
- līdzsvarotas teritoriju attīstības veicināšana, radot priekšnosacījumus teritoriju attīstības potenciāla un resursu pilnvērtīgākai izmantošanai.

3.13. Informatīvais ziņojums „Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai”³³ (MK 28.05.2013. protokols Nr.32 59.§)

Lai nodrošinātu sabalansētu, ekonomiskajām un sociālajām interesēm atbilstošu enerģētikas politiku, Stratēģijas 2030 galvenais mērķis ir konkurētspējīga ekonomika, veidojot sabalansētu, efektīvu, uz tirgus principiem balstītu enerģētikas politiku, kas nodrošina Latvijas ekonomikas tālāko attīstību, tās konkurētspēju reģionā un pasaulē, kā arī sabiedrības labklājību. Vienlaicīgi Stratēģijai 2030 jānodrošina NAP 2014-2020 un NIP 2013.-2020 sasniedzamo politikas rezultātīvo rādītāju - palielināt apstrādes rūpniecības daļu kopējā ekonomikā līdz 20%. Ņemot vērā apstrādes rūpniecības augsto energointensitāti, šī rādītāja sasniegšanu būtiski ietekmēs sekmīga enerģētikas politikas īstenošana.

Stratēģijā 2030 noteikts nesaistošs mērķis 2030. gadā nodrošināt 50% AER īpatsvaru bruto enerģijas galapatēriņā

Stratēģijas 2030 galvenais mērķis būs sasniegts, ja enerģētikas sektora ietekme uz Latvijas ekonomiku kopumā būs pozitīva. Energoapgādes drošība un ilgtspēja ir jāaplūko kā pakārtoti, bet ne mazāk svarīgi mērķi.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu nosaka, ka no AER saražotās enerģijas īpatsvaram enerģijas bruto galapatēriņā 2020.gadā ir jābūt 40%. Latvija pakāpeniski tuvojas uzstādītajam mērķim. 2008.gadā AER īpatsvars bija 29,81%, 2010.gadā - 32,49%, 2012.gadā - 35,78%, bet 2013.gadā tiek prognozēts šī rādītāja neliels pieaugums.

Latvija 2030 paredz, ka 2030.gadā atjaunojamo resursu patēriņa īpatsvars sasniegs 50%. Tas nozīmē, ka kokksneskā athjaunojama resurs īpatsvrs pieaugs. No šodienas tehnoloģiju attīstības viedokļa var prognozēt, ka kokksnes ieguldījums pieaugs arī transporta enerģijas sektorā.

Galvenie AER veidi Latvijā ir kurināmā koksne un hidroresursi, kas 2013.gadā aizņēma 34,2% no kopējā energoresursu patēriņa. Mazākā mērā tiek izmantota vēja enerģija, biogāze, biodeģviela, salmi un cita biomasa. Saules enerģija patlaban tiek izmantota tikai ļoti nelielos apjomos.

Kurināmās koksnes īpatsvars Latvijas energoresursu izmantošanā tradicionāli ir bijis ievērojams, pateicoties tās pieejamībai. Līdz ar to kurināmā koksne ir visizplatītākais atjaunojamais energoresurss Latvijā. Jau vairākus gadus kurināmā koksne stabili aizņem ceturto daļu (2010.gadā - 25,6%, 2011. un 2012.gadā - 25,4%, 2013.gadā - 28%) no kopējā energoresursu patēriņa. Savukārt tās īpatsvars starp AER 2013.gadā bija 78%.

³³ <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2013-05-28>

Kurināmās koksnes patēriņš ir palicis gandrīz iepriekšējā gada līmenī (pieaugums par 1,1%), savukārt sektoru griezumā ir vērojamas patēriņa līmeņa izmaiņas. Galvenie kurināmās koksnes patērētāji ir mājsaimniecības. Mājsaimniecībās pārsvarā izmanto malku (91%), jo Latvijā tas ir lēts un pieejams kurināmais. 2010.gadā kurināmās koksnes īpatsvars mājsaimniecībās bija 59,8%, bet 2013.gadā - 45,4%.

Samazinoties kurināmās koksnes īpatsvaram mājsaimniecībās, palielinājās tās īpatsvars pārveidošanas sektorā siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā. Četru gadu laikā kurināmās koksnes īpatsvars pārveidošanas sektorā palielinājās par 7,8%, un 2013.gadā tas sasniedza 22,2% no kopējā patēriņa sektoru griezumā.

Pārveidošanas sektorā siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā pārsvarā izmanto kurināmo šķeldu (84%). Visbūtiskākais kurināmās koksnes patēriņa pieaugums pārveidošanas sektorā tika novērots 2013.gadā, kad kurināmās šķeldas īpatsvars, salīdzinot ar 2012.gadu, palielinājās par 8,8%. Tas ir saistīts ar jaunām koģenerācijas stacijām, kuras sāka strādāt 2013.gadā un kuru elektriskā jauda palielinājās par 36,8 megavatiem (MW) un sasniedza 45,8 MW.

Vislielākais īpatsvars (vairāk nekā 50%) kurināmās koksnes kopējā patēriņā ir malkai, kā tika minēts iepriekš, tas ir galvenais kurināmā veids, kas tiek izmantots mājsaimniecībās. 2013.gadā malkas īpatsvars samazinājās par 7%, savukārt kurināmās šķeldas īpatsvars salīdzinājumā ar 2012.gadu palielinājās par 8%.

3.14. Lauku attīstības programma 2014.-2020.gadam³⁴

Lauku attīstības programmas ir būtisks instruments līdzsvarotas lauku teritoriju attīstības, konkurētspējas un dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas nodrošināšanai valstī. Konkrētās Lauku attīstības programmas laika posmam no 2014. līdz 2020. gadam (LAP 2020) izstrāde tika uzsākta 2012. gadā Zemkopības ministrijas vadībā, iesaistot programmas skarto nozaru organizācijas un ekspertus, un laikā, kad tika uzsākta SIVN izstrāde, bija pieejams LAP 2020 projekts.

Programmas izstrādes laikā tika ņemti vērā ES Kopējās lauksaimniecības politikas reformu rezultātā noteiktie mērķi un prioritātes, kas 2014. – 2020. gadu plānošanas periodam tika izstrādāti vienoti visām ES dalībvalstīm, tādējādi iezīmējot jaunu pieeju, kas atšķiras no iepriekšējās prakses, kad LAP prioritāšu noteikšana tika veikta individuāli katras valsts kontekstā.

Reformas rezultātā tika izvirzīti šādi ilgtermiņa stratēģiskie lauku attīstības politikas mērķi :

- 1) lauksaimniecības konkurētspēja;
- 2) dabas resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas un klimata politika;
- 3) līdzsvarota teritoriālā attīstība lauku apvidos.

Lai sasniegtu lauku attīstības politikas mērķus, ir noteiktas šādas kopīgās ES lauku attīstības prioritātes:

- 1) veicināt zināšanu pārnesei un inovāciju lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un lauku apvidos;
- 2) uzlabot visu lauksaimniecības veidu konkurētspēju un stiprināt saimniecību dzīvotspēju;
- 3) veicināt pārtikas aprites organizēšanu un riska pārvaldību lauksaimniecībā;
- 4) atjaunot, saglabāt un uzlabot no lauksaimniecības un mežsaimniecības atkarīgās ekosistēmas;
- 5) veicināt resursu efektīvu izmantošanu un atbalstīt pret klimata pārmaiņām noturīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni lauksaimniecības, pārtikas un mežsaimniecības nozarē;

³⁴ <https://www.zm.gov.lv/lauku-attistiba/statiskas-lapas/lauku-attistibas-programma-2014-2020?nid=966#jump>

- 6) veicināt sociālo iekļautību, nabadzības samazināšanu un ekonomisko attīstību lauku apvidos.

ES lauku attīstības prioritāšu sasniegšanai LAP 2020 ir definēti pasākumi, piesaistot ELFLA atbalstu. Pasākumu izstrādes laikā tika apzināts esošais stāvoklis valstī, kā arī izvērtētas iespējas ar ELFLA palīdzību sekmēt lauku attīstību valsts līmenī. LAP 2014-2020 definētie pasākumi Attiecībā uz meža nozari ir iekļauti MSNP 2020.

3.15. Darbības programma “Izaugsme un nodarbinātība”³⁵

ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda darbības programma „Izaugsme un nodarbinātība” apstiprināta MK 2014.gada 2.septembrī. Eiropas Komisija (EK) oficiāli apstiprināta 2014.gada 11. novembrī.

Darbības programmas mērķis ir definēt ES Kohēzijas politikas fondu prioritāros virzienus, mērķus un sasniedzamos rezultātus saskaņā ar stratēģiju “Eiropa 2020” un NAP 2020 un Nacionālo reformu programmu,

Darbības programma ar KF fondu finansējumu nodrošinās tematiski koncentrētu un savstarpēji papildinošu atbalsta sniegšanu identificētajām prioritārajām vajadzībām

Darbības programmā ir astoņi prioritārie virzieni un noteiktas ieguldījumu prioritātes. Prioritāro virzienu un ieguldījumu prioritāšu īstenošanai noteikti specifiskie atbalsta mērķi, kuriem savukārt noteikti sasniedzamie rezultāti un indikatīvās īstenojamās darbības šo rezultātu sasniegšanai.

Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Kohēzijas fonda finansējums paredzēts šādiem prioritārajiem virzieniem:

- Pētniecība, tehnoloģiju attīstība un inovācijas - (kopējais finansējums, kas ietver gan ES atbalstu, gan nacionālo finansējumu, ir 550,023 milj.eiro),
- IKT pieejamība, e-pārvalde un pakalpojumi - 203,275 milj.eiro,
- Mazo un vidējo komersantu konkurētspēja 348,46 milj.eiro,
- Pāreja uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni visās nozarēs - 336,876 milj.eiro no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) un 228,549 milj.eiro no Kohēzijas fonda),
- Vides aizsardzība un resursu izmantošanas efektivitāte - (509,314 milj. eiro no ERAF un 223,692 milj. eiro no Kohēzijas fonda),
- Ilgtspējīga transporta attīstība - (ERAF finansējums - 277,032 milj. eiro apmērā un kohēzijas finansējums 1,087 miljardi eiro),
- Nodarbinātība un darbaspēka mobilitāte - 188,32 milj. eiro,
- Sociālā iekļaušana un nabadzības apkarošana - (ERAF finansējums 227,503 milj. eiro apmērā un Eiropas Sociālā fonda finansējums 264,895 milj. eiro),
- Izglītība, prasmes un mūžizglītība - (ERAF līdzekļiem šim mērķim paredzēti 326,424 milj. eiro, no Eiropas Sociālā fonda līdzekļiem - 280,589 milj. eiro).

Prioritārā virziena “**Pētniecība, tehnoloģiju attīstība un inovācijas**” ietvaros paredzēts atbalstīt zinātnes, pētniecības un inovācijas kapacitātes stiprināšanu, atjaunojot un attīstot zinātnes un tehnoloģiju nozares cilvēkresursus, atbalstot pielietojamu pētījumu īstenošanu, veicinot zinātnisko institūciju koncentrēšanu (apvienošanu), uzlabojot pētniecības infrastruktūru un materiāltehnisko bāzi, veicinot starptautiskās sadarbības iespējas, kā arī sadarbību starp zinātniskajām institūcijām un privāto sektoru, atbalstot tehnoloģiju pārnesi, pētniecības rezultātu komercializāciju, jaunu, zinātnietilpīgu produktu un tehnoloģiju izstrādi. Atbalsts tiks sniegts arī tehnoloģiju pārneses pakalpojumiem, tai skaitā jaunradītā intelektuālā īpašuma aizsardzībai, licencēšanai un jaunu saimnieciskās darbības veicēju un inovatīvu produktu atbalstam tehnoloģiju inkubatoros sadarbībā ar augstākās izglītības iestādēm, tādējādi veicinot inovatīvu saimnieciskās darbības veicēju īpatsvara palielināšanos un privātā

³⁵ <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/darbakartiba/?sede=751>

sektora investīciju pētniecībai un attīstībai palielināšanos. Priekšnoteikums KP fondu investīciju veikšanai 1.tematiskā mērķa ietvaros ir zinātnisko institūciju konsolidācijas īstenošana un konkurētspējīgo zinātnisko institūciju rīcībspējas uzlabošana, kas veikta, pamatojoties uz Zinātnes ārējā izvērtējuma rezultātiem un Izglītības un zinātnes ministrijas ziņojumu par Latvijas zinātnes strukturālo reformu īstenošanu, ko plānots apstiprināt 2014.gadā. Tādējādi tiks novērsta turpmāka P&A finansējuma fragmentēšana un nodrošināta KP ieguldījumu mērķtiecīga koncentrēšana atbilstoši RIS3 noteiktajam.

Prioritārā virziena “**IKT pieejamība, e-pārvalde un pakalpojumi**” ietvaros atbalsts tiks sniegts visas Latvijas teritorijas līdzsvarotas attīstības veicināšanai, izveidojot vai uzlabojot elektronisko sakaru infrastruktūru, vienlaikus attīstot saimniecisko darbību veicinošu vidi, kas balstās uz pieejamu informāciju, publiskā sektora informācijas atkalizmantošanu, publiskā un privātā sektora integrētiem IKT risinājumiem un Latvijas iekļaušanos Eiropas vienotajā digitālā tirgū.

Prioritārā virziena “**Mazo un vidējo komersantu konkurētspēja**” ietvaros plānots veicināt ekonomisko aktivitāti, it īpaši reģionos, un saimnieciskās darbības veicēju konkurētspēju un produktivitātes palielināšanos, nodrošinot saimnieciskās darbības attīstību veicinošas infrastruktūras izveidi, paplašinot finansējuma pieejamības iespējas, veicinot ārējo tirgu apguvi un Latvijas starptautiskās konkurētspējas stiprināšanu, attīstot klasteru darbību un cilvēkresursus, kā arī nodrošinot darba tirgus vajadzībām atbilstošu darbaspēku

Prioritārā virziena “**Pāreja uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni visās nozarēs**” kopējais mērķis ir primārās enerģijas patēriņa samazināšana un efektīvas un ilgtspējīgas energoresursu izmantošanas veicināšana dažādās nozarēs. Mērķa sasniegšanu sekmēs investīcijas gan enerģijas patēriņa samazināšanai rūpniecībā, gan nergoefektivitātes paaugstināšanai un AER izmantošanas veicināšanai publiskajās un dzīvojamās ēkās, kā arī uzlabojot siltumavotu efektivitāti un sekmējot vietējo AER izmantošanu centralizētajā siltumapgādē, paredzot samazināt siltumenerģijas zudumus pārvades un sadales sistēmās.

Prioritārā virziena “**Vides aizsardzība un resursu izmantošanas efektivitāte**” plānotie pasākumi paredz pielāgoties klimata pārmaiņām, samazinot plūdu un krasta erozijas risku apdraudējumu, pasākumus dabas aizsardzības un saimniecisko interešu līdzsvarošanai, saglabājot bioloģisko daudzveidību un aizsargājot ekosistēmas, vienlaikus nodrošinot sabiedrību un kompetentās institūcijas ar savlaicīgu un kvalitatīvu informāciju augstas vides kvalitātes un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Plānoti pasākumi, kas veicina integrētu reģionālo attīstību, nodrošinot ilgtspējīgu kultūras un dabas mantojuma izmantošanu

Prioritārā virziena “**Ilgspējīga transporta attīstība**” ietvaros atbalsts tiks sniegts, lai nodrošinātu komodālu, kvalitatīvu un konkurētspējīgu transporta infrastruktūru, veicinot transporta un loģistikas pakalpojumu attīstību, samazinot vides piesārņojuma līmeni, kā arī radītu priekšnosacījumus līdzsvarotai reģionālajai attīstībai, veicinot jaunu darbavietu radīšanu un ievērojamu pakalpojumu eksporta apjoma pieaugumu.

Prioritārā virziena “**Nodarbinātība un darbaspēka mobilitāte**” tiks atbalstīta darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma salāgošana, veicināt jauniešu nodarbinātību un nodrošināt informāciju par darba tirgus situāciju un tendencēm ilgtermiņā. Stratēģijas “Eiropa 2020” kontekstā ieguldījumi paredzēti arī darbavietu kvalitātes pilnveidei un gados vecāku strādājošo ilgākas nodarbinātības veicināšanai.

Prioritārā virziena “**Sociālā iekļaušana un nabadzības apkarošana**” ietvaros tiks atbalstīta nelabvēlīgākā situācijā esošo darbaspējīgo iedzīvotāju aktivizēšana un šķēršļu mazināšana iesaistei darba tirgū, ko sekmēs arī profesionāla sociālā darba attīstība un sociālo pakalpojumu un veselības aprūpes kvalitātes un pieejamības uzlabošana.

Prioritārā virziena “**Izglītība, prasmes un mūžizglītība**” ietvaros tiks atbalstīta kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai, uzlabota augstākās izglītības studiju programmu kvalitāte, to atbilstību tautsaimniecības izaugsmes vajadzībām. paredzēts nodrošināt vispārējās izglītības pieejamību un saturu, uzlabot profesionālās un pieaugušo

izglītības kvalitāti, pieejamību un atbilstību mainīgajām darba tirgus prasībām, t.sk. pilnveidojot nodarbināto profesionālo kvalifikāciju un kompetences.

4. Meža un saistīto nozaru attīstības politikas pamatprincipi

4.1. Vispārīgie principi

Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes balstās uz Latvijas Meža politikā noteiktajiem pamatprincipiem, ievērojot Latvijas Republikas ratificētās starptautiskās konvencijas un starptautiskos līgumus, valdības parakstītas starptautiskās vienošanās, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2030 noteiktās prioritātes, zinātniski pamatotas Latvijas dabas, sociālās un ekonomiskās likumsakarības un nacionālās meža apsaimniekošanas tradīcijas un pieredzi:

- Mežs un meža zeme ir Latvijas nacionālā bagātība, kura apsaimniekojama, un vairojama, lai līdzsvarotu sabiedrības ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās vajadzības un nodrošinātu attīstības iespējas, savukārt, valsts meža īpašums ir valsts kapitāls un garants šo vajadzību realizācijai;
- Valstiska meža izmantošanas principu regulēšana, lai stabilizētu koksnes resursu ilgtspējīgu pieejamību, radot prognozējamu vidi mežsaimniecības produkcijas pārstrādes attīstībai
- nosakot saimnieciskās darbības papildus ierobežojumus sabiedrībai pieejamo meža ekosistēmas pakalpojumu nodrošināšanai, meža īpašniekam ir tiesības uz neiegūto ienākumu kompensāciju;
- tiek veicināta tirgus ekonomikas un brīvās konkurences attīstība meža nozarē, veidojot atbilstošu tiesību aktu sistēmu un samazinot valsts iejaukšanos saimnieciskajā darbībā;
- tiek veicināta valsts un privātā partnerība meža nozarē;
- meža nozares attīstības plānošana kopējā Latvijas tautsaimniecības kontekstā ietver ar mežu un meža produktiem saistīto nozaru intereses un iespējas, veicina reģionu līdzsvarotu attīstību;
- Plānojot nozaru attīstību, tiek ņemti vērā Meža nozares attīstības mērķi.

4.2. Maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu noteikšanas pamatprincipi

Maksimāli pieļaujamā koku ciršanas apjoma noteikšanas mērķis ir regulēt koksnes ražas novākšanu valsts mežos, lai nodrošinātu ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, stabilu un prognozējamu koksnes produktu piegādi, ievērojot esošos dabas aizsardzības un rekreācijas vajadzību ierobežojumus.

Ciršanas apjomu aprēķiniem izmanto aktuālo Meža valsts reģistra informāciju, kas ietver meža īpašnieku sagatavotus un Valsts meža dienesta apstiprinātus datus (koku suga un mežaudzes vecums, augstums, krāja u.c.) par mežaudzēm un normatīvo aktu noteiktos aprobežojumus mežaudžu apsaimniekošanai.

Maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomus, ko atļauts nocirst galvenajā cirtē vienā piecgadē, nosaka katram valsts mežu apsaimniekotājam: AS „Latvijas valsts meži”, Dabas aizsardzības pārvaldei, valsts zinātnisko mežu apsaimniekotājam - Meža pētīšanas stacijai, valsts bruņotajiem spēkiem un profesionālās izglītības izstādēm, sadalījumā par valdošajām koku sugām hektāros un informatīvi no platības atvasinātos kubikmetros.

Maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu aprēķina:

- ievērojot meža apsaimniekošanas ekoloģiskos un sociālos nosacījumus, ciršanas apjomu aprēķinā iekļaujot normatīvajos aktos noteiktos mežaudžu meža apsaimniekošanas ierobežojumus;
- pielietojot VMD līdz šim vēsturiski izmantotos galvenās cirtes ciršanas apjomu aprēķinu vienādojumus, kuri nodrošina piesardzīgu meža resursu izmantošanu un ilgtermiņā veicina mežaudžu vecuma struktūras izlīdzināšanu

- nodrošinot meža resursu izmantošanas ilgtspēju un ciršanas apjomus ilgtermiņā – vairākās nākamajās desmitgadēs;
- ievērojot pieaugušo un pāraugušo audžu platības un to potenciālās izmaiņas nākamajās desmitgadēs.

Maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu atbilstoši Meža likuma deleģējumam aprēķina Valsts meža dienests un apstiprina Ministru kabinets.

Katrs valsts meža apsaimniekotājs nodrošina noteiktā koku ciršanas maksimālā apjoma nepārsniegšanu. Maksimāli pieļaujamā ciršanas apjoma kontroli veic Valsts meža dienests.

Ilgspējīgu meža apsaimniekošanu, t.sk. nocirsto platību ietekmi uz meža resursu ilgtspēju, iegūtās meža produkcijas ietekmi uz meža nozares attīstību novērtē reizi piecos gados atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 7.maija noteikumiem Nr. 248 „Meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas novērtēšanas kārtība”, saskaņā ar 6 Paneiropas meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas kritērijiem.

Tiek iegūtas jaunas zināšanas par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu un vērtētas iespējas tās pielietot ilgtspējīgu ciršanas apjomu noteikšanai.

5. Meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķi

Ņemot vērā situāciju meža un saistītajās nozarēs esošās un potenciālās attīstības tendences Latvijā un pasaulē, iekšējās un ārējās vides ietekmes novērtējumu, kā arī to, ka meža nozare būtiski ietekmēs Latvijas monetāro stabilitāti un dominē eksporta produkcijas kopapjomā, Zemkopības ministrija sadarbībā ar nozares interešu grupām ir formulējusi meža nozares attīstības politikas mērķus:

5.1. Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta

Tiek īstenota un attīstīta ilgtspējīga meža apsaimniekošana, stabila un prognozējama koksnes produktu piegāde, ievērojot sabiedrības dabas aizsardzības intereses un rekreācijas vajadzības. Ilgtspējīga apsaimniekošana nozīmē meža un meža zemju pārvaldīšana un izmantošana tādā veidā un apjomā, kas saglabā to bioloģisko daudzveidību, produktivitāti, atjaunošanās spēju, dzīvotspēju un to potenciālu īstenot nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas vietējā, nacionālā un globālā līmenī tagad un nākotnē, un kas nerada draudus citām ekosistēmām.

Latvijas meža nozarei, ir būtiska laba reputācija eksporta tirgos, tāpēc ir tiek veikti pasākumi ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas starptautiskajai atzīšanai.

5.2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām

Latvijas kokrūpniecībai ir lielas attīstības iespējas augstas pievienotās vērtības produkcijas ražošanas ziņā.

Jānodrošina integrētu nozaru politiku realizāciju valsts, reģionālā un vietējā līmenī, izmantojot ES fondu, un citus valdības rīcībā esošos instrumentus dinamiskas un konkurētspējīgas meža nozares pamatu radīšanai, lai veicinātu kokrūpniecības tālākapstrādes un blakusproduktu ražošanas jaudu attīstību, nomainot esošās tehnoloģijas ar jaunām, nodrošinot vadības un loģistikas kompleksus risinājumus, nozares un saistīto nozaru uzņēmumu specializāciju un sadarbību augstas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu ražošanai un produktivitātes palielināšanu. (pievienoto vērtību šo pamatnostādņu izpratnē veido darba algas, amortizācijas, peļņas un nodokļu summa)

5.3. Meža un saistīto nozaru attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis

Zinātniskais potenciāls un cilvēkresursi ir priekšnoteikums ilgtermiņa mērķu sasniegšanai.

Jāizveido tāda normatīvā un motivējošā sistēma, kurā valsts, zinātniski pētniecisko institūciju, augstākās un profesionālās izglītības iestāžu interešu grupu un ražošanas komersantu sadarbība visos līmeņos būtu tāda, kas veicina valsts un privātā finansējuma piesaisti ilgtermiņa, fundamentālo un lietišķo zinātnes projektu un programmu, t.sk. Kompetences centru īstenošanu. Rezultātā pieaugs augstākas pievienotās vērtības un jaunu produktu un inovatīvu tehnoloģiju īpatsvars meža nozarē.

6. Problēmas, kuras kavē meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķu sasniegšanu

6.1 Meža un meža zemes efektīva apsaimniekošana ir ierobežota, mežsaimniecības potenciāls Latvijā netiek izmantots pilnā apjomā:

- mežsaimnieciskie darbi privātos mežos darbi netiek veikti savlaicīgi un labā kvalitātē;
- epietiekams meža ceļu tīkla blīvums;
- meža meliorācijas sistēma ir nolietojusies un netiek renovēta un rekonstruēta vajadzīgajā apjomā;
- Latvijas zinātnes potenciāls mežsaimniecības efektivitātes paaugstināšanā un zināšanu pārnesei visā meža apsaimniekošanas ciklā (īpaši privātos mežos) šobrīd netiek pilnā apjomā izmantots;
- nav izveidota sistēma un netiek īstenots sistemātisks meža bioloģiskās daudzveidības monitorings, lai iegūtu un uzturētu zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību saimnieciskajos mežos (mežos, kuru apsaimniekošanas galvenais mērķis ir meža īpašnieka ekonomisko interešu īstenošana);
- grūtības ar dabas aizsardzības datu savietojamību, nepietiekama informācijas apmaiņa starp dažādām informācijas sistēmām, t. sk. starp dabas datu pārvaldības sistēmu „Ozols”, Meža valsts reģistru un LVM rīcībā esošo informāciju par dabiskajiem meža biotopiem;
- nav pietiekams finansējums nacionālā meža monitoringa programmai;
- mazu un vidēju meža īpašumu apsaimniekošanas efektivitāte ir ierobežota;
- meža īpašniekiem publiskie pakalpojumi nav pieejami izmantojot mūsdienu IT iespējas

6.2. Sagaidāmais risku pieaugums meža apsaimniekošanā un papildus ieguldījumu nepieciešamība to mazināšanā:

- nepieciešams attīstīt meža ugunsnovērošanas sistēmu, uzlabojot un rekonstruējot esošo uguns novērošanas torņus un aprīkojot tos ar attālinātās novērošanas iekārtām;
- meža kaitēkļu un slimību dinamikas novērtējums (monitorings);
- medījamo dzīvnieku uzskaitē un skaita regulācija populācijās;
- ES vienotas sistēmas koksnes laišanaī tirgū nodrošināšana

6.3. Apdraudēta meža nozares konkurētspējas un jaunu koksnes produktu un uzņēmumu attīstība:

- kvalificēta darbaspēka ierobežotā pieejamība, elektroenerģijas piegādes izmaksas un cena, ražošanai nepieciešamās infrastruktūra reģionos un citi faktori, kas salīdzinot ar konkurentvalstīm ir nelabvēlīgākā stāvoklī, liedz strauji veikt investīcijas tālākstrādes produktu ražošanā;

- lai arī ikgadu samazinās, tomēr vēl pastāv negodīga konkurence darbaspēka un pakalpojumu tirgū;
- nepietiekama motivācija uzņēmējdarbībai lauku teritorijās, tostarp darba ražīguma un koksni tālākapstrādes attīstībai;
- joprojām nepietiekami attīstīta vietējā pārstrāde t.s. papīrmalkas sortimentiem;
- nepietiekams koksnes produktu, izņemot kurināmā, patēriņš vietējā tirgū mazina biznesa uzsākšanas un izaugsmes iespējas mazajiem, vietējā kapitāla uzņēmumiem;
- iespējama nesabalansētība starp produktivitātes kāpināšanu un prognozējamo algu pieaugumu, kas īpaši var skart MVU;
- uzņēmumos netiek pietiekami izmantotas jaunākās tehnoloģijas un zināšanas.
- meža mašīnas ir novecojušas, jo netiek savlaicīgi investēts to atjaunošanā

6.4 Izglītības un zinātnes potenciāls, cilvēkresursu prasmes un sabiedrības izpratne nav pietiekamas meža nozarē nosprausto mērķu sasniegšanai:

- pētījumi pilnībā nenodrošina meža nozares attīstības prioritātes;
- nepietiekama zināšanu un tehnoloģiju pārnese, ierobežota pētniecības un testēšanas infrastruktūra;
- nozares attīstības vajadzībām daļēji atbilstošas apmācību programmas un infrastruktūra profesionālās izglītības, augstākās izglītības un kvalifikācijas uzlabošanas sistēmā;
- nepietiekama starptautiskās pieredzes apguve jaunajiem speciālistiem;
- nepietiekama sabiedrības izpratne par koksnes kā atjaunojam resursa izmantošanas priekšrocībām;
- nepietiekama zināšanu pārnese un informācija meža īpašniekiem.

7. Turpmākās rīcības plānojums

Lai novērstu identificētās problēmas sasniegtu izvirzītos mērķus, ir noteikti šādi pamatnostādņu rīcības virzieni un politikas rezultāti.

1. mērķis - Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta

1.1.Meža un meža zemes efektīva un ilgtspējīga apsaimniekošana

Politikas rezultāti:

- pieaugusi zemes izmantošanas rentabilitāte un pilnveidota meža ilgtspējīga apsaimniekošana, lai nodrošinātu meža resursu pieejamību tagad un nākamajām paaudzēm,
- pieaugusi meža īpašnieku kooperācija un pašvaldību iesaistīšanos meža īpašnieku kooperatīvu darbībā,
- saglabāts un uzlabots meža ilgtermiņa ieguldījums globālajā oglekļa apritē,
- nodrošināta zinātniski pamatotas informācijas ieguve par meža resursiem, zemes izmantošanu un bioloģisko daudzveidību mežā,
- nodrošināta bioloģiskās daudzveidības uzturēšana mežā,
- Pieaugusi meža īpašniekiem sniegtā publiski pieejamo pakalpojumu kvalitāte,
- nodrošināta stabila un prognozējama koksnes resursu pieejamība koksnes produktu ražošanai,
- nodrošināta meža apsaimniekošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām.

1.2.Meža apsaimniekošanas risku mazināšana

Politikas rezultāti:

- nodrošināta koksnes produktu izcelsmes likumības izsekojamība un uzraudzība Latvijas koksnes tirgū,

- nodrošināta meža ugunsdrošības uzraudzība pilnā apjomā un preventīvie pasākumi mežsaimniecības risku mazināšanai (kaitēkļi, slimības),
- nodrošināts atbalsts meža atjaunošanai pēc dabas katastrofām,
- nodrošināta medību saimniecības koordinācija.

2.mērķis - Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām

2.1. Meža nozares konkurētspējas attīstība

Politikas rezultāti:

- meža nozares apstrādātas koksnes produkcijas eksports ik gadu pieaudzis par 5%;
- ieviesti godīgas konkurences priekšnoteikumi darbaspēka tirgū,
- pieaudzis kokrūpniecības augstas pievienotās vērtības produkcijas īpatsvars koksnes tālākapstrādes produktu ražošanā lauku teritorijās,
- palielinājies darba ražīgums, pārejot uz jaunākās paaudzes tehnoloģijām un iekārtām,
- pieaudzis koksnes produktu patēriņš vietējā tirgū, t.sk., valsts un pašvaldību pasūtījumos.

2.2. Jaunu koksnes produktu un uzņēmumu attīstība

Politikas rezultāti:

- atbalstīta investīciju piesaiste pirmreizējās koksnes biomasas un kokapstrādes blakusproduktu pārstrādei,
- atbalstīta ārvalstu kompetenču un tehnoloģiju pārnese meža nozares uzņēmumu attīstībai,
- atbalstīta zināšanu pārnese uzņēmumiem, kas strādā ķīmijas, farmācijas un kosmētikas biznesā par meža koksnes un nekoksnes vērtībām.

3.mērķis – Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis

3.1. Meža nozares zinātnes attīstība

Politikas rezultāti:

- zinātnieki pētījumi, t.sk. zināšanu pārnese, zināšanu apmaiņa un sadarbība ar ārvalstu Z&A centriem, koncentrēti Latvijas meža nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos Viedās specializācijas stratēģijas definētajās Bioekonomikas jomās,
- nodrošināta valsts zinātnisko mežu pieejamība meža zinātniskās izpētes, izglītības un tālākmācības attīstībai,
- atbalstīta zināšanu un tehnoloģiju pārnese meža nozarē, t.sk. ražošanas blakusproduktu (skaidu, šķeldas, mizas u.c.) ekonomiski pamatotai izmantošanai,
- attīstīta mežsaimniecības, kokrūpniecības, koksnes ķīmijas un mēbeļrūpniecības pētniecības un testēšanas infrastruktūra.

3.1. Meža nozares izglītības attīstība

Politikas rezultāti:

- izveidota meža nozares attīstības vajadzībām atbilstoša vidējās profesionālās izglītības sistēma ar darba tirgum atbilstošām apmācību programmām un infrastruktūru,
- augstākās izglītības kvalitāte, studiju programmas un infrastruktūra atbilst meža nozares attīstības vajadzībām,
- pieaugusi meža nozarē nodarbināto kompetence un produktivitāte,

- jaunie speciālisti iesaistīti starptautiskās pieredzes apgūšanā starptautiskās organizācijās.

3.3. Sabiedrības un meža īpašnieku informēšana un izglītošana

Politikas rezultāti:

- uzlabojusies sabiedrības, t.sk. pašvaldību izpratne par koksnes kā atjaunojama resursa priekšrocībām, meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu un meža nozares ieguldījumu tautsaimniecībā un sociālajā jomā
- izveidota zināšanu pārneses un informācijas apmaiņas sistēma, pieaugusi meža īpašnieku informētība un zināšanas par privāto mežu apsaimniekošanu.

Katram mērķim rīcības virziena ietvaros plānoti galvenie pasākumi/uzdevumi, sasniedzamie politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji. Detalizēta informācija sniegta 7.1.tabulā un 7.2.tabulās.

7.1. Plānotie uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai, katra mērķa rīcības virziena ietvaros

7.1. tabula

Politikas mērķis	1. Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	1.1. Meža un meža zemes efektīva un ilgtspējīga apsaimniekošana			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
1.1.1. Atbalstīt un īstenot zemes rentablu izmantošanu un meža apsaimniekošanu, nodrošinot meža resursu pieejamību tagad un nākamajām paaudzēm (jaunaudžu kopšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, meža atjaunošana ar Latvijā iegūtu augstvērtīgu meža reproduktīvo materiālu, meža infrastruktūras izveide un uzturēšana)	2015 – 2020	ZM	LAD AS „LVM”	ELFLA, € 31,4 milj.
				ELFLA, 70 milj. EUR (kopā ar L/s)
1.1.2. Atbalstīt meža īpašnieku kooperāciju	2015 – 2020	ZM	LAD VARAM	ELFLA, € 2,8 milj. (kopā ar L/s)
1.1.3. Saglabāt un uzlabot meža ilgtermiņa ieguldījumu globālajā oglekļa apritē		ZM	LAD VARAM	ELFLA, € 10 milj. (Meža ieaudzēšanai neizmantojamās LIZ)
1.1.4. Uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu	2015 – 2020	ZM	Silava VMD	(2015 - 2017) € 990 000 (2018 - 2020) € 990 000 Valsts budžets (jaunā politikas iniciatīva Meža resursu monitorings)
				(2015-2020) € 1226508 Valsts budžets Jaunā politikas iniciatīva, Meža valsts reģistra uzturēšana
1.1.5. Iegūt un uzturēt un regulāri novērtēt zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību	2015 – 2020	ZM	Silava VARAM	€ 300 000 (2015 - 2017) € 300 000 (2018 - 2020) Valsts budžets (jaunā politikas iniciatīva Meža bioloģiskās daudzveidības monitorings)
1.1.6. Uzturēt bioloģisko daudzveidību mežā				
1.1.6. Uzturēt bioloģisko daudzveidību mežā	2015 – 2020	ZM	VARAM	ELFLA, € 5000000
				ELFLA (NATURA 2000) € 16 383 726
1.1.7. Paaugstināt publiski pieejamo pakalpojumu kvalitāti meža īpašniekiem: VMD Attālināti pieejamo pakalpojumu skaits ((1)iesnieguma koku ciršanai iesniegšana un apliecinājuma saņemšana,	2015 – 2020	ZM	VMD	VMD budžeta ietvaros

(2)pārskatu par veikto mežsaimniecisko darbību iesniegšana, (3) meža inventarizācijas datu iesniegšana, (4) informācijas par izmantotajām medību atļaujām/nomedītajiem dzīvniekiem iesniegšana, (5) medību iecirkņu reģistrācijas/aktualizācijas iesniegšana, (6) Informācija meža īpašniekiem par meža apsaimniekošanas iespējām.				
1.1.8. Nodrošināt stabilu un prognozējamu koksnes resursu pieejamību koksnes produktu ražošanai	2015 – 2020	ZM	VMD, VARAM	ZM budžeta ietvaros
1.1.9. Nodrošināt kompensācijas meža īpašniekiem par bioloģisko daudzveidību veicinošiem mežsaimnieciskās darbības aprobežojumu rezultātā radītiem zaudējumiem		VARAM, ZM	VARAM	Valsts budžets, VARAM
1.1.10. Kontrolēt mežu apsaimniekošanas atbilstību normatīvo aktu prasībām		ZM	VMD	VMD budžeta ietvaros
1.1.11. Pilnveidot normatīvo vidi, lai veicinātu pašvaldību iesaistīšanos meža īpašnieku kooperatīvu darbībā	2015.	ZM	VARAM	

Politikas mērķis	1. Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	1.2.Meža apsaimniekošanas risku mazināšana			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
1.2.1.Nepieļaut nelikumīgas izcelsmes koksnes esamību Latvijas tirgū	2015 - 2020	ZM	VMD	2015-2020 € 327 570 Valsts budžets: Jaunās politikas iniciatīva (2015 -2020)
1.2.2. Veikt preventīvus pasākumus mežsaimniecības ieguldījumu risku mazināšanai (kaitēkļi, slimības)	2015 – 2020	ZM	Silava, VMD	2015 - 2017 € 564000 2017 - 2020 € 112650 Valsts budžets Jaunās politikas iniciatīva
1.2.3. Veikt un organizēt meža ugunsdrošības uzraudzību un meža ugunsdzēsības darbus	2015 – 2020	ZM	LAD, VMD	2015-2020 € 31 855 962 Valsts budžets ELFLA, € 4,7 milj. Uguns novērošanas torņi, tehniskais nodrošinājums, novērošanas kameras
1.2.4. Atbalstīt meža atjaunošanu pēc dabas katastrofām (ugunsgrēki, vēja, sniega postījumi, plūdi, kaitēkļu, slimību masveida izplatība)		ZM	LAD, VMD	ELFLA, € 1 milj

1.2.5. Koordinēt medību saimniecību		ZM	VMD	2015-2020 € 822 850 Valsts budžets
-------------------------------------	--	----	-----	---------------------------------------

Politikas mērķis	2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	2.1. Meža nozares konkurētspējas attīstība			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
2.1.1. Veicināt un atbalstīt meža nozares apstrādātas koksnes produkcijas eksportu	2015 – 2020	ZM	EM, LIAA	ERAF
2.1.2. Atbalstīt godīgu konkurenci darbaspēka tirgū	2015	ZM	FM, VID, AS „LVM”, MPS, DAP(?)	Budžeta ietvaros
2.1.3. Atbalstīt investīcijas darba vietu izveidošanai lauku teritorijās koksnes tālākapstrādes produktu ražošanā, kurā rada augstu pievienoto vērtību	2015 - 2020	ZM	LAD,	ELFLA
2.1.4. Palielināt darba ražīgumu, pārejot uz jaunākās paaudzes tehnoloģijām un iekārtām	2015 – 2020	ZM	EM	~ € 50 milj. Valsts budžets: nodokļu atlaides un amortizācija
2.1.5. Veicināt koksnes produktu patēriņu vietējā tirgū, piem., būvniecībā (t.sk. valsts un pašvaldību pasūtījumos par prioritāru noteikt vietējo koku sugu produktu izmantošanu)	2015 – 2020	ZM	VARAM, EM	ERAF ESF

Politikas mērķis	2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	2.2. Jaunu koksnes produktu un uzņēmumu attīstība			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
2.2.1. Atbalstīt pirmreizējās investīcijas koksnes biomasas un kokapstrādes blakusproduktu pārstrādei	2015 – 2020	ZM	EM, LIAA	ERAF (investīcijas atjaunojamās enerģijas izmantošanai nozares uzņēmumos)

2.2.2. Atbalstīt ārvalstu kompetenču un tehnoloģiju pārnesi meža nozares uzņēmumu attīstībai	2015 - 2020	ZM	EM, IZM, LAD	ELFLA ERAF
2.2.3. Zināšanu pārnese uzņēmumiem, kas strādā ķīmijas, farmācijas un kosmētikas biznesā par meža koksnes un nekoksnes vērtībām	2015 - 2020	ZM	EM, IZM, LAD	ELFLA ERAF

Politikas mērķis	3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	3.1. Meža nozares zinātnes attīstība			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
3.1.1. Koncentrēt pētījumus Latvijas meža nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos saskaņā ar RIS3 pasākumu plānu	2015 - 2020	ZM	IZM, EM Silava LLU, KĶI	Valsts budžets, ERAF
3.1.2. Nodrošināt valsts meža platību pieejamību meža zinātniskās izpētes un izglītības attīstībai	2015 - 2020	ZM	Silava LLU, MPS	MPS budžets
3.1.3. Atbalstīt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi meža nozarē, t.sk. ražošanas blakusproduktu (skaidu, šķeldas, mizas u.c.) ekonomiski pamatotā izmantošanā	2015 - 2020	ZM	IZM, EM Silava, LLU, KĶI MeKA	Valsts budžets, ERAF, Kompetences centri
3.1.4. Atbalstīt mežsaimniecības, kokapstrādes, koksnes ķīmijas un mēbeļrūpniecības pētniecības un testēšanas infrastruktūras attīstību	2015 - 2020	ZM	IZM, Silava LLU, KĶI, MeKA	ERAF, Valsts budžets;
3.1.5. Veicināt zināšanu pārnesi, zināšanu apmaiņu un sadarbību ar ārvalstu R&D centriem meža nozares prioritārajos pētījumu virzienos saskaņā ar RIS3 pasākumu plānu	2015 - 2020	ZM	IZM, Silava LLU, KĶI MeKA	ERAF ELFLA

Politikas mērķis	3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	3.2. Meža nozares izglītības attīstība			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
3.2.1. Atbalstīt meža nozares vajadzībām atbilstošu apmācību programmu un infrastruktūras izveidi vidējās profesionālās izglītības sistēmā	2015 – 2020	ZM	IZM	ERAF
3.2.2. Atbalstīt meža nozares vajadzībām atbilstošu augstākās	2015 – 2020	ZM	IZM,	ERAF,

izglītības kvalitāti, studiju programmu un infrastruktūras pilnveidi			LLU	
3.2.3. Atbalstīt meža nozarē nodarbināto kompetenču un produktivitātes paaugstināšanu	2015 – 2020	ZM	EM, LIAA, IZM	ERAF
3.2.4. Atbalstīt jauno speciālistu starptautiskās pieredzes apgūšanu starptautiskās organizācijās	2015 - 2020	ZM	LKF, LMĪB	MAF budžets (10000€/gadā)

Politikas mērķis	3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	3.3. Sabiedrības un meža īpašnieku informēšana un izglītošana			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvīrētā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
3.3.1. Uzlabot sabiedrības izpratni par koksnes kā atjaunojama resursa priekšrocībām un meža nozares ieguldījumu tautsaimniecībā un sociālajā jomā	2015 - 2020	ZM	VARAM, LKF, LMĪB Birdrība „Zaļās mājas”	MAF budžets, Privātais finansējums
3.3.2. Nodrošināt zināšanu pārnesi un informācijas apmaiņu meža īpašniekiem	2015 – 2020	ZM	ZM, LMĪB,	MAF budžets, ELFLA
3.3.3. Paaugstināt meža īpašnieku informētību par sev piederošā meža stāvokli un veicamajiem mežsaimnieciskajiem pasākumiem	2015 - 2020	ZM	LLKC, LAD, VMD	ELFLA
3.3.4. Paaugstināt meža īpašnieku, mednieku un sabiedrības informētību par medību saimniecību	2015 – 2020	ZM	ZM, VMD	MSAF budžets
3.3.5. Veicināt pašvaldību kompetenču un izpratnes attīstību saskarsmes jautājumos starp meža nozari un pašvaldību	2015 - 2020	ZM	VARAM, LPS	MAF budžets

7.2. Mērķu un rezultātu sasniegšanas politikas rezultāti (arī tiem pakārtotie darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji) 7.2.tabula

Politikas mērķis	1. Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta		
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai:	1.1. Meža un meža zemes efektīva un ilgtspējīga apsaimniekošana		
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2017	2020
Pieaugusi zemes izmantošanas rentabilitāte un pilnveidota meža ilgtspējīga apsaimniekošana, lai nodrošinātu meža resursu pieejamību tagad un nākamajām paaudzēm,	Izkopto jaunaudžu platība, 1000ha (privātajos/valsts mežos)	15	30
	Nomainīto neproduktīvo mežaudžu platība, ha	500	500
	Selekcionēta, stādāmā materiāla izmantošana meža atjaunošanā un ieaudzēšanā, % privātajos/valsts mežos)		
	Uzbūvēto/rekonstruēto meža autoceļu garums, km		3000

	valsts mežos)		
	Uzbūvēto / renovēto meža meliorācijas sistēmu garums, km privātajos/valsts mežos)		200
Pieaugusi meža īpašnieku kooperācija un pašvaldību iesaistīšanās meža īpašnieku kooperatīvu darbībā	Atzīto meža īpašnieku kooperatīvu apsaimniekotā platība, 1000ha	50	200
	Mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās iesaistīto pašvaldību īpatsvars, %	10	25
Saglabāts un uzlabots meža ilgtermiņa ieguldījums globālajā oglekļa apritē,	Meža platība, 1000ha	3260	3260
	Meža zemes platība, 1000ha	3 575	3 575
	Kopējais ikgadējais koksnes krājas pieaugums m3/ha	7,9	7,9
	Ieaudzēto mežaudžu platība, 1000ha	0	6
Nodrošināta zinātniski pamatotas informācijas ieguve par meža resursiem, zemes izmantošanu un bioloģisko daudzveidību mežā,	Nacionālā meža monitoringa programmas izpilde, %	100%	100%
	Inventarizētā un Meža valsts reģistrā uzturētā meža zemes platība, 1000ha	3370	3410
	Izveidota meža bioloģiskās daudzveidības monitoringa sistēma	-	1
Nodrošināta bioloģiskās daudzveidības uzturēšana mežā	Meža apsaimniekošanā saudzēti un saglabāti bioloģiski nozīmīgi meža struktūras elementi, platības īpatsvars no kopējās Meža valsts reģistrā reģistrētās meža platības	100%	100%
	Atbalsts NATURA 2000 meža teritoriju uzturēšanai, 1000 ha	35	40
	Platības īpatsvars no kopējās meža platības ar saimnieciskās darbības ierobežojumiem, par kuru saņemta kompensācija par saimnieciskās darbības ierobežojumiem,%		
	Atbalstītu mistrotu mežaudžu ieaudzēšanas platība, 1000 ha	0	3 (50% no ieaudz.)
Pieaugusi meža īpašniekiem sniegtā publiski pieejamo pakalpojumu kvalitāte,	VMD Attālināti pieejamo pakalpojumu skaits ((1)iesnieguma koku ciršanai iesniegšana un apliecinājuma saņemšana, (2)pārskatu par veikto mežsaimniecisko darbību iesniegšana,(3) meža inventarizācijas datu iesniegšana, (4)informācijas par izmantotajām medību atļaujām/nomedītajiem dzīvniekiem iesniegšana, (5) medību iecirkņu reģistrācijas/aktualizācijas iesniegšana), (6) Informācija	6	6

	par meža apsaimniekošanas iespējām (kopšana, ciršana, atbalsts)		
Nodrošināta stabila un prognozējama koksnes resursu pieejamība koksnes produktu ražošanai,	Mežaudžu platības ar saimnieciskās darbības aprobežojumiem, 1000ha	Ne vairāk kā 419	Ne vairāk kā 419
	Noteikts maksimālais koku ciršanas apjoms galvenajā cirtē valsts mežos nākamajai piegādei vismaz gadu iepriekš, reizes	1	1
Meža īpašniekiem pieejamas kompensācijas par bioloģisko daudzveidību veicinošiem mežsaimnieciskās darbības aprobežojumu rezultātā radītiem zaudējumiem	Platības īpatsvars no kopējās meža platības ar saimnieciskās darbības ierobežojumiem, par kuru saņemta kompensācija par saimnieciskās darbības ierobežojumiem,%	100%	100%
Nodrošināta meža apsaimniekošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām	Apvidū pārbaudīto objektu skaits nesamazinās (1000 gab.)	Ne mazāk kā 112 gadā	Ne mazāk kā 112 gadā
Pilnveidota normatīvā vide, kas veicina pašvaldību iesaistīšanos meža īpašnieku kooperatīvu darbībā	Mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās iesaistīto pašvaldību īpatsvars, %	10	25

Politikas mērķis	1. Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta		
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai:	1.2.Meža apsaimniekošanas risku mazināšana		
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2017	2020
Nodrošināta koksnes produktu izcelsmes likumības izsekojamība un uzraudzība Latvijas koksnes tirgū	Koksnes produkti Latvijas tirgū atbilst ES Koksnes regulas prasībām, %	100%	100%
Nodrošināta meža ugunsdrošības uzraudzība un meža ugunsdzēsības darbi pilnā apjomā un preventīvie pasākumi mežsaimniecības risku mazināšanai (kaitēkļi, slimības)	Meža kaitēkļu un slimību zinātniskā monitoringa izpilde, %	100 %	100 %
	Rekonstruēto un uzbūvēto ugunsnovērošanas torņu skaits	17	17
	Tehniskais nodrošinājums datu ievākšanai par meža ugunsgrēku koordinātem, platību un konfigurāciju, ierīču skaits	264	255
	Attālinātās novērošanas sistēmas izveide, novērošanas punktu skaits	3	3
Nodrošināts atbalsts meža atjaunošanai pēc dabas katastrofām	Atjaunoto mežaudžu īpatsvars, (% no kopējās katastrofā cietušās platības)		
Nodrošināta medību saimniecības koordinācija	Medījamo dzīvnieku nodarīto postījumu apmērs	Nepalielinās 0.15 % no meža platības; 1% no LIZ	Nepalielinās 0.15 % no meža platības; 1%

		kas pieteikta VPM	no LIZ kas pieteikta VPM
--	--	----------------------	--------------------------------

Politikas mērķis	2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga		
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai:	2.1. Meža nozares konkurētspējas attīstība		
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2017	2020
Pieaudzis meža nozares apstrādātas koksnes produkcijas eksports	Meža nozares apstrādātas produkcijas eksports (salīdzināmās cenās) pret iepriekšējo gadu, %	5%	5%
	Meža nozares eksporta veicināšanas pasākumi (izstādes, tirdzniecības misijas,), skaits gadā	10	15
Ieviesti godīgas konkurences priekšnoteikumi darbaspēka tirgū	Valstij piederošu meža apsaimniekotāju izveidota sistēma, lai novērstu koksnes produktu pārdošanu uzņēmumiem ar nepamatotu zemu vidējo darba algu (LVM, MPS)	2	2
	Valstij piederošu meža apsaimniekotāju izveidotas sistēmas normatīvās vides ietvaros, lai novērstu mežsaimniecisko pakalpojumu iepirkšanu no uzņēmumiem ar nepamatotu zemu vidējo darba algu un pakalpojuma cenu, skaits (LVM, MPS)	2	2
Pieaudzis kokrūpniecības augstas pievienotās vērtības produkcijas īpatsvars koksnes tālākapstrādes produktu ražošanā lauku teritorijās	Atbalstīto uzņēmumu skaits (Atbalsta kritērijs, lai nodrošinātu saražotās produkcijas vērtību 25 000 €/gadā) vienam darbiniekam)	ELFLA	ELFLA
Palielinājies darba ražīgums, pārejot uz jaunākās paaudzes tehnoloģijām un iekārtām	Atbalstīto uzņēmumu, kuros veikta tehnoloģiju vai informācijas sistēmu uzlabošana vai nomaiņa, skaits		6 (ar UIN atlaidi) 500 (ar amortizāciju)
Pieaudzis koksnes produktu patēriņš vietējā tirgū, t.sk. valsts un pašvaldību pasūtījumos	Valsts un pašvaldību pasūtījumos, izmantoto koksnes materiālu īpatsvars, %	-	5
	Atbalstīto rūpniecības uzņēmumu skaits, kuri ieviesuši koksnes kurināmo vai aizstājuši fosilo kurināmo ar koksnes kurināmo, uzņēmumu skaits	10	15

Politikas mērķis	2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga		
-------------------------	---	--	--

Rīcības virziens mērķa sasniegšanai:	2.2. Jaunu koksnes produktu un uzņēmumu attīstība		
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2017	2020
Atbalstīta investīciju piesaistei pirmreizējās koksnes biomasas un kokapstrādes blakusproduktu pārstrādei	Atbalstīto investīciju apjoms, uzņēmumu skaits		2
	Apaļo kokmateriālu un kokapstrādes blakusproduktu (skaidas, šķeldas) eksporta īpatsvars		-50%
Atbalstīta ārvalstu kompetenču un tehnoloģiju pārnese meža nozares uzņēmumu attīstībai	Atbalstītie uzņēmumi kas veikuši kompetenču un tehnoloģiju pārnesi, skaits		
Atbalstīta zināšanu pārnese uzņēmumiem, kas strādā ķīmijas, farmācijas un kosmētikas biznesā par meža koksnes un nekoksnes vērtībām	Realizēto konsultāciju un semināru skaits	20	50

Politikas mērķis	3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis		
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai:	3.1. Meža nozares zinātnes attīstība		
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2017	2020
Zinātnieki pētījumi, t.sk. zināšanu pārnese, zināšanu apmaiņa un sadarbība ar ārvalstu P&A centriem, koncentrēti Latvijas meža nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos RIS3 definētajās Bioekonomikas jomās	Realizēto pētījumu skaits		
	Piešķirtā finansējuma apjoms, EUR		
	No Meža attīstības fonda realizēto pētījumu skaits	6	12
	Piesaisītā finansējuma apjoms (projekti un privātais finansējums), EUR		
	Publicēto publikāciju skaits (tajā skaitā citējamās datu bāzēs)	30	60
	Sagatavoto zinātņu doktoru un maģistru skaits		
	Dalība starptautiskās pētniecības programmās, tajā skaitā Apvārsnis 2020	5	10
	Sadarbība ar ārvalstu zinātniskajiem institūtiem, skaits	10	20
Nodrošināta valsts zinātnisko mežu pieejamība meža zinātniskās izpētes, izglītības un tālākpmācības attīstībai	Ierīkoto pētniecības un demonstrējumu objektu skaits	5	10
	Nodrošinātā atbalsta apmērs, EUR	150 000	300 000
Veikta zināšanu un tehnoloģiju pārnese meža nozarē, t.sk. ražošanas blakusproduktu (skaidas, šķeldas, mizas u.c.) ekonomiski pamatotai izmantošanai	Komerscābiedrību un zinātnisko institūtu kopā izveidotu eksperimentālo pilotiecirkņņu un ražotņu skaits	1	1
	Komercializēto produktu un tehnoloģiju skaits	5	10
	Realizēto patentu un licenču skaits	10	20
Attīstīta mežsaimniecības, kokapstrādes, koksnes ķīmijas un mēbeļrūpniecības pētniecības un testēšanas infrastruktūra	Akreditētās laboratorijas testēšanas metodes, kuras izmanto Latvijas rūpniecības uzņēmumi, skaits	5	10
	Atbalstītie pētniecības infrastruktūras objekti, skaits	3	6

Politikas mērķis	3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis		
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai:	3.2. Meža nozares izglītības attīstība		
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2017	2020
Izveidota meža nozares attīstības vajadzībām atbilstoša vidējās profesionālās izglītības sistēma ar darba tirgum atbilstošām apmācību programmām un infrastruktūru	Apmācīto meža nozares vajadzībām atbilstošo speciālistu (mežsaimniecisko darbu veicēji, mašīnu operatori, kokvedēju vadītāji, elektroniki-tehniķi, ražošanas operatori) skaits	MeKA	MeKA
Augstākās izglītības kvalitāte, studiju programmas un infrastruktūra atbilst meža nozares attīstības vajadzībām	Augstākās izglītības iestādēs (LLU) pilnveidoto studiju programmu skaits	2	5
	Akadēmiskā personāla un studentu iesaistīšanās ārzemju augstskolu, t.sk. Erasmus, programmā	15	30
	Piesaisīto ārvalstu studentu skaits		
pieaugusi meža nozarē nodarbināto kompetence un produktivitāte	Īstenotas kvalifikācijas un produktivitātes celšanas apmācības programmas, skaits	5	10
Meža nozares jaunie speciālisti iesaistīti starptautiskās pieredzes apgūšanā starptautiskās organizācijās	Starptautiskajās organizācijās apmācīto speciālistu (trainee), skaits	1	3

Politikas mērķis	3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis		
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai:	3.3. Sabiedrības un meža īpašnieku informēšana un izglītošana		
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2017	2020
Uzlabojusies sabiedrības, t.sk. pašvaldību izpratne par koksnes kā atjaunojama resursa priekšrocībām, meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu un meža nozares ieguldījumu tautsaimniecībā un sociālajā jomā	Realizēto sabiedrības izglītošanas pasākumu skaits	6+?	12+?
	Meža attīstības fonda finansēto sabiedrības izglītošanas pasākumu skaits	6	12
	Medību saimniecības attīstības fonda finansēto projektu skaits	5	10
	Pašvaldību mācību programmas un informatīvie pasākumi, skaits	3	6
Izveidota zināšanu pārneses un informācijas apmaiņas sistēma, pieaugusi meža īpašnieku informētība un zināšanas par privāto mežu apsaimniekošanu	Realizēto izglītojošo un pieredzes apmaiņas pasākumu skaits meža īpašniekiem	5	10
	No Meža attīstības fonda realizēto izglītojošo un pieredzes apmaiņas pasākumu skaits	5	10
	Meža īpašniekiem sniegto konsultāciju skaits	50	100

	Sagatavotie un izdotie metodiskie materiāli, rokasgrāmatas, IT atbalsta instrumenti	5	10
--	--	---	----

8. Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem novērtējums

Sasniedzot meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķus un rezultātus, tiks panākta pozitīva ietekme uz valsts un pašvaldību budžetiem, jo palielināsies kopējā nozares produkcijas vērtība un produktu ar augstāku pievienoto vērtību ražošana un realizācija, pieaugs meža un saistītajās nozarēs strādājošo skaits, veidosies jauni, konkurētspējīgi komersanti un komersantu klasteri.

Latvijas Meža un saistīto nozaru nacionālajā programmā iekļauto pasākumu īstenošanai tiks piesaistīts privātais, Eiropas Savienības fondu, valsts un pašvaldību finansējums.

Politikas plānošanas dokumenta ietekme uz valsts un pašvaldību budžetiem

Uzdevums MSNP 2020	Turpmākie trīs gadi (1000 EUR)		
	2015.	2016.	2017.
Kopējās izmaiņas budžeta ieņēmumos t.sk.:	11361,2	11361,2	11361,2
Izmaiņas valsts budžeta ieņēmumos	11361,2	11361,2	11361,2
<i>Veikt un organizēt meža ugunsdrošības uzraudzību un meža ugunsdzēsības darbus (VMD)</i>			
Kopējās izmaiņas budžeta ieņēmumos t.sk.:	4566,5	4566,5	4566,5
Izmaiņas valsts budžeta ieņēmumos	4566,5	4566,5	4566,5
<i>Koordinēt medību saimniecību (VMD)</i>			
Kopējās izmaiņas budžeta ieņēmumos t.sk.:	137,1	137,1	137,1
Izmaiņas valsts budžeta ieņēmumos	137,1	137,1	137,1
<i>Nepieļaut nelikumīgas izcelsmes koksnes esamību Latvijas tirgū (VMD)</i>			
Kopējās izmaiņas budžeta ieņēmumos t.sk.:	54,6	54,6	54,6
Izmaiņas valsts budžeta ieņēmumos	54,6	54,6	54,6
<i>Uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu (VMD, Meža valsts reģistra uzturēšana)</i>			
Kopējās izmaiņas budžeta ieņēmumos t.sk.:	204,4	204,4	204,4
Izmaiņas valsts budžeta ieņēmumos	204,4	204,4	204,4
<i>Veikt preventīvus pasākumus mežsaimniecības ieguldījumu risku mazināšanai (Sialva, kaitēkļu un slimību monitorings)</i>			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos t.sk.:	188	188	188
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos	188	188	188
<i>Uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu</i>			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos t.sk.:	330	330	330
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos	330	330	330
<i>Iegūt un uzturēt un regulāri novērtēt zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību (Silava, Bioloģiskās daudzveidības monitorings)</i>			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos t.sk.:	100	100	100

Izmaiņas valsts budžeta izdevumos	100	100	100
<i>Veicināt Sabiedrības un pašvaldību kompetenču un izpratnes attīstību saskarsmes jautājumos starp meža nozari un sabiedrību un pašvaldību (MAF budžtes)</i>			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos t.sk.:	100	100	100
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos	100	100	100

9. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība

Lai nodrošinātu meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas izvērtēšanu, turpmāk reizi piecos gados, sākot ar 2015.gadu, tiks veikts Meža nozares (Meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas) novērtējums.